

RAPOR

BOSNA-HERSEK SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

MEHMET UĞUR EKİNCİ

BOSNA-HERSEK SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

COPYRIGHT © 2014

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 45
I. Baskı: 2014
ISBN: 978-605-4023-49-3

Editör: Ahmet Demirhan
Tasarım: M. Fuat Er
Uygulama: Ümare Yazar
Kapak Fotoğrafı: AFP
Baskı: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C. Office

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

BOSNA-HERSEK SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

Mehmet Uğur Ekinci

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

ÖNSÖZ	11
BİRİNCİ BÖLÜM GENEL GÖRÜNÜM VE TARİHÇE	15
İKİNCİ BÖLÜM SİYASİ YAPI VE KURUMLAR	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SİYASİ PARTİLER	45
BEŞİNCİ BÖLÜM SİYASİ ŞAHSİYETLER	73
ALTINCI BÖLÜM DİNİ YAPI VE KURUMLAR	97
YEDİNCİ BÖLÜM MEDYA	101
SEKİZİNCİ BÖLÜM ÖNEMLİ STK'LAR	111
DOKUZUNCU BÖLÜM DİĞER ÖNEMLİ KİŞİLER	115

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ | 11

GENEL GÖRÜNÜM VE TARİHÇE | 15

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR | 19

Yasama Organları: Devlet Düzeyi | 21

Yasama Organları: Entite Düzeyi | 22

Yürütme Organları: Devlet Düzeyi | 24

Yürütme Organları: Entite Düzeyi | 25

Yargı: Devlet Düzeyi | 27

Yargı: Entite Düzeyi | 27

Uluslararası Kurumlar | 28

Ulusal Güvenlik Kurumları | 30

Yerel Yönetim | 31

GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER | 33

Dayton Anlaşması Kaynaklı Sorunlar | 33

Nüfus Tartışmaları | 39

Ekonomik Sorunlar | 40

AB Üyelik Süreci | 41

NATO Üyelik Süreci | 42

SİYASİ PARTİLER | 45

Boşnak Partileri | 45

Sırp Partileri | 55

Hırvat Partileri | 60
Multi-Etnik Partiler | 65

SİYASİ ŞAHSİYETLER | 73

Bakir Izetbegović | 73
Mladen Ivanić | 75
Dragan Čović | 76
Milorad Dodik | 77
Željko Komšić | 80
Fahrudin Radončić | 81
Vjekoslav Bevanda | 83
Živko Budimir | 84
Nermin Nikšić | 85
Željka Cvijanović | 86
Martin Raguž | 87
Mladen Bosić | 88
Dragan Čavić | 89
Ognjen Tadić | 90
Zlatko Lagumdžija | 92
Adil Osmanović | 93
Nebojša Radmanović | 94
Ivo Komšić | 95

DİNİ YAPI VE KURUMLAR | 97

Müslümanlar | 97
Ortodokslar | 98
Katolikler | 99

MEDYA | 101

Ajanslar | 102
Yazılı Basın | 103
Radyo-TV | 106
İnternet Medyası | 108

ÖNEMLİ STK'LAR | 111

Neden Olmasın? (*UG Zašto ne?*) | 111
CCI (*Centri Civilnih Inicijativa; Sivil İnisiyatif Merkezi*) | 111
1 Mart Vatandaşlar Koalisyonu (*Građanska Koalicija Prvi Mart*) | 112
Dünya Boşnak Kongresi (*Svjetski Bošnjacki Kongres*) | 113

DİĞER ÖNEMLİ KİŞİLER | 115

Mustafa Cerić | 115
Emir Suljagić | 117

Željko Kopanja | 118
Haris Silajdžić | 119
Reuf Bajrović | 121
Hasan Čengić | 122
Bakir Alispahić | 122
Hilmo ve Mujo Selimović | 123
Amer Bukvić | 124

ÖNSÖZ

Balkanlar, birçok jeostratejik, ekonomik, sosyal ve kültürel sebepten dolayı Türkiye'nin en yakından ilgilendiği bölgelerden biri olmuştur. Türkiye'nin son yıllarda gelişen ekonomik ve sosyal dinamikleri ve aktif dış politikası, resmi kurumların, iş çevrelerinin ve sivil toplumun Balkanlara yaklaşımına olumlu yansımış, bölge ülke ve toplumlarının da birçok alanda Türkiye'yle işbirliğine sıcak bakması sayesinde karşılıklı ilişkilerde kayda değer ilerlemeler meydana gelmiştir.

Öte yandan, Türkiye'de son yıllarda Balkanlar siyasetinin yeterince yakından takip edilmediği de bir gerçektir. Balkanların 1990'ların sonlarından itibaren yakalamış olduğu istikrar ortamı her ne kadar Türkiye'nin bölgeyle olan siyasi, ekonomik ve sosyal bağlarını güçlendirmek için bir fırsat sunsa da stratejik ve akademik araştırma çevrelerinde Balkanlara yönelik ilgiyi azaltmış, araştırmacılar Ortadoğu gibi gündemi daha hareketli ve tartışmalı olan bölgelere yönelmişlerdir. Böylelikle Balkanlardaki güncel siyasi konular üzerine yazılan kitaplar ve medyanın bu konulara ayırdığı yer oldukça sınırlı kalmıştır. Türkiye'de Balkanlarla ilgili yapılan araştırma ve yayınlar daha çok tarihsel konulara ve bölgesel politikalara ilişkin veya tematik içerikli olduğundan, Balkan ülkelerinin güncel iç siyasetlerine dair bir kaynak eksikliği söz konusudur.

Halbuki, Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında gerek hükümetler, gerekse toplumlar arası ilişkilerin derinleştiği günümüzde başta siyasi karar alıcılar, diplomatlar, işadamları ve STK'lar olmak üzere Türkiye'de Balkanlara bir sebeple ilgi duyan herkesin bölge ülkelerindeki siyasi yapı ve aktörleri iyi tanımalarına ihtiyaç

bulunmaktadır. Zira -Yunanistan hariç- çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve demokratikleşme, liberalleşme ve Avrupalılaştırma süreçleri halen devam etmekte olan bu ülkelerde siyasi yapı ve aktörlerin etki ve nüfuzu yalnızca siyaset dairesiyle sınırlı kalmamakta, ekonomik ve sosyal hayatın hemen hemen her alanına yansımaktadır. Bu bakımdan, Balkanlar ile ilgili herhangi bir alanda bir proje veya çalışmaya girişmeden evvel bu konularda en azından temel bilgilere sahip olmak esastır. Keza, ülkelerdeki siyasi gelişmeleri yorumlayabilmek ve geleceğe dair isabetli öngörülerde bulunabilmek için siyasi aktörlerin pozisyonları ile aralarındaki fikir ve çıkar çatışmalarının iyi anlaşılması gerekir.

SETA olarak bu eksikliği bir ölçüde giderebilmek adına, daha önce başka ülkeler için hazırlamış olduğumuz siyaseti anlama kılavuzlarından Balkanlar için de hazırlamaya karar verdik. İlk etapta hazırladığımız bu çalışma, isimleri literatürde topluca “Batı Balkanlar” olarak geçen ve Avrupa Birliği’ne üyelik süreçlerini henüz tamamlamamış altı ülkeyi (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Makedonya ve Sırbistan) kapsamaktadır. Balkanların geri kalan ülkelerini ise bundan sonraki çalışmalarımızda incelemeyi amaçlamaktayız.

Batı Balkanlardaki siyasi aktörler hakkında biyografik kaynaklar, bölgede güncel siyasete ilişkin nitelikli yayınların azlığı ve medyanın büyük ölçüde siyasi baskı altında bulunması gibi sebeplerden dolayı eksik ve çelişkili bilgilerle doludur. Dolayısıyla burada sunduğumuz bilgilerin isabetliliğini mümkün olduğunca sağlayabilmek için çalışmamızı dikkatli bir okuma ve değerlendirme süreci içinde hazırlamaya özen gösterdik. Siyasi aktörlerle ilgili bilgi almak için bölgede ve uluslararası alanda yayınlanmış birçok farklı kaynağa müracaat ettik. Bununla beraber yazılı kaynaklarla yetinmeyerek Eylül-Kasım 2013 arasında Batı Balkanlarda geniş kapsamlı bir saha araştırması yürüttük. Bu sürede Arnavutluk (Tiran), Bosna-Hersek (Saraybosna, Banja Luka, Mostar), Karadağ (Podgorica, Cetinje, Bar), Kosova (Priştine, Prizren, Mitrovica), Makedonya (Üsküp, Kalkandelen) ve Sırbistan’da (Belgrad, Vojvodina, Sancak, Preşevo vadisi) 130’a yakın siyasetçi, siyasi analist, diplomat, bürokrat, gazeteci ve STK temsilcisi ile mülakatta bulunduk. Bizlerle görüşmeyi kabul ederek çalışmamıza yardımcı olan herkese bu vesileyle şükranlarımızı sunarız.

Çalışmamızda ülkeler ortak başlıklar altında incelenmiştir. Her ülke için ilk olarak yasama, yürütme ve yargı organlarının ve bellibaşlı kurumlarının anayasa ve kanunlarca öngörülen yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ülkenin siyasi gündemini belirleyen önemli meselelere değinilmiş, meselelerin arkaplanı ve mevcut durumu ortaya konmuştur. Bu bilgilerin ardından ülke siyasetinde rol

oyunayan önemli siyasi partilerin tarihçeleri ve programlarında öne çıkan noktalar sunulmuş, daha sonra ise ülkenin önemli siyasi şahsiyetlerin hayat hikayeleri ve siyasi görüşlerine yer verilmiştir. Bunun ardından toplumda öne çıkan ve çoğunlukla siyasetle bağlantılı olduğu bilinen dini yapı hakkında bilgi verilmiştir. Ülkenin önemli basın-yayın kuruluşları ve -varsa- bunların siyasi aktörlerle ilişkileri incelendikten sonra ülkenin siyasi ve sosyal hayatı üzerinde ağırlığı olduğu düşünülen bellibaşlı aydın, işadamı ve diğer toplumsal aktörlere yer verilecektir. Böylelikle ülke siyasetinin genel görünümünün geniş bir perspektifle sunulması hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanabilmesi için proje desteği sunan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na ve projenin çeşitli aşamalarında bizden yardımlarını esirgemeyen Senada Zatagić, Karolina Dejnicka, Tilyana Skender, Eduard Caka, Gloria Shkurti, Juleda Hani, Fatos Dibra, Muhammed Murati, Abdülhamit Yıldırım, Esmer Drkenda, Liburn Mustafa, Betül Doğan, Muhammet Koçak, Furkan Şenay ve ismini burada sayamadığımız meslektaş ve dostlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Siyasi ve idari yapı bakımından dünyanın en karmaşık ülkelerinden biri olan Bosna-Hersek'in ele alındığı bu ciltte, ülkenin siyasi kurum ve aktörleri ile beraber, siyaseti doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen dini-etnik unsurlar, medya ve iş çevreleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Bosna-Hersek, Sosyalist Yugoslavya'yı oluşturan diğer cumhuriyetlere nazaran etnik bakımdan daha az homojen olması sebebiyle Yugoslavya'nın dağılma sürecini en sancılı yaşayan yer olmuştur. Diğer cumhuriyetlerin bağımsızlığını ilan edip dünyayla bütünleşmeye yönelik adımlar atmaya başladığı 1990'ların ilk yarısı, Bosna-Hersek'te Boşnak (Müslüman), Sırp ve Hırvatlar arasında yaşanan iç savaşla geçmiş, savaş toplumsal ve ekonomik açıdan büyük bir yıkıma yol açmıştır. Uluslararası toplumun araya girmesiyle taraflar arasında 1995 yılında imzalanan Dayton Anlaşması silahlı mücadeleyi sona erdirmiş ve halihazırdaki Bosna-Hersek'in kurucu metni olmuştur. Gerek yaşanan etnik savaşın mirası, gerekse özünde bir ateşkes anlaşması olan Dayton'un kurmuş olduğu yapı, Bosna-Hersek'i kendine özgü bir ülke haline getirmiştir. Normalleşme ve uluslararası toplumla bütünleşme arayışının halen devam ettiği ülkede etnik ve siyasi çekişmeler yüzünden bu yolda dönüşüm oldukça yavaş ilerlemektedir. Bosna-Hersek'te 12 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerin hemen akabinde yayınladığımız bu kitap, Bosna-Hersek'teki güncel siyasetin ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve bu ülkeye ilişkin bundan sonra yürütülecek çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Batı Balkanlardaki altı ülkenin siyasi yapılarının, kurumlarının ve aktörlerinin tanınması için temel bir başvuru kaynağı olarak hazırladığımız bu altı ciltlik çalışmada bölgenin bütün aktörlerine yer vermek mümkün olmadığından bazı kişi ve kurumlar ister istemez çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Yine de bu ülkelerdeki güncel siyasete ilişkin Türkiye’de yayınlanan ilk toplu ve düzenli rehber olma özelliğini taşıyan çalışmamızın Balkanlardaki siyasi hayatın daha iyi anlaşılması için yol gösterici olacağını ümit ediyoruz.

Mehmet Uğur Ekinci
Nedim Emin

GENEL GÖRÜNÜM VE TARİHÇE

- Yüzölçümü 51.209 km² (Ankara'nın yaklaşık 2 katı). FBiH'in yüzölçümü 26.110 km², RS'nin yüzölçümü 24.606 km², Brčko Vilayeti'nin yüzölçümü 493 km².
- Nüfus 3.800.000 (İzmir'den fazla, Ankara'dan az). En kalabalık şehir Saraybosna (yak. 300.000). FBiH'in nüfusu yak. 2.370.000, RS'nin nüfusu yak. 1.330.000, Brčko Vilayeti'nin nüfusu yak. 93.000.
- Nüfus artış hızı yılda binde -1. Yaş ortalaması 41,2.
- Nüfusun tahminen yüzde 48'i Boşnak, yüzde 37'si Sırp, yüzde 14'ü Hırvat. (FBiH: yüzde 70 Boşnak, yüzde 28 Hırvat, yüzde 1 Sırp) (RS: yüzde 88 Sırp, yüzde 8 Boşnak, yüzde 4 Hırvat) (Brčko: yüzde 46 Sırp, yüzde 43 Boşnak, yüzde 11 Hırvat).
- Nüfusun yarısı şehirli, yarısı kırsal kesimde yaşıyor.
- Resmi diller Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça.
- Nüfusun tahminen yüzde 40'ı Müslüman, yüzde 31'i Ortodoks, yüzde 15'i Katolik.
- İşsizlik oranı yüzde 28.

15. yüzyıldan itibaren Osmanlı egemenliğine giren Bosna-Hersek, 1878 Berlin Antlaşması ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun himayesine bırakılmıştır. Avusturya-Macaristan'ın 1908 yılında ilhak ettiği Bosna-Hersek, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda bu imparatorluğun dağılması neticesinde Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'na bağlanmıştır. Krallık döneminde bölgenin Hırvatlar ve Sırlar arasında bölüşülmesine yönelik planlar İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması

yüzünden gerçekleşmemiş, savaş sonrasında kurulan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nde Bosna-Hersek altı özerk cumhuriyetten biri olmuştur.

Müslüman, Sırp ve Hırvatların bir arada yaşadığı Bosna-Hersek'te milliyetçilikler Tito'nun ölümüne kadar zayıf kalmış, 1980'li yıllarda üç etnik grup arasında ayrışmalar başlamıştır. 1990 yılında Yugoslavya'da çok partili hayata geçilmesiyle bu ayrışmalar resmen siyasi boyuta taşınmış, ülkede güçlü nüfuza sahip olan SDA, SDS ve HDZ BiH gibi milliyetçi partiler kurulmuştur.

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılma sürecinde Hırvatistan ve Slovenya meclislerinin ardından Ekim 1991'de Bosna-Hersek Meclisi bağımsızlığa yönelik karar aldı. Aksi yönde oy kullanan Sırp milletvekilleri meclisi terk ederek Bosna-Hersek Sırp Halk Meclisi adı altında yeni bir meclis kurdular. Bu meclis, 9 Ocak 1992 tarihinde Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak Bosna-Hersek Sırp Halk Cumhuriyeti'ni ilan etti. Bu sırada ülkede yaşayan Hırvatlar da Hersek-Bosna Hırvat Topluluğu adı altında

örgütlenerek Hırvatların yaşadığı yerlerin Hırvatistan ile birleşmesine zemin oluşturmak için çalıştılar.

Bosna-Hersek parlamentosunun vermiş olduğu karar uyarınca 29 Şubat-1 Mart 1992 tarihinde ülkede bağımsızlık referandumu düzenlendi. Referandumda yüzde 90'ın üzerinde bağımsızlık yönünde oy kullanılması sonucu 3 Mart 1992'de Bosna-Hersek parlamentosu bağımsızlığı resmen ilan etti. Bağımsızlık ilanını tanımayan Sırp Halk Meclisi, Bosna-Hersek'ten resmen ayrıldığını açıklayarak devletin adını Sırp Cumhuriyeti (RS) olarak değiştirdi.

Bu gelişmelerin ardından toprak ve güç paylaşımı konusunda anlaşmazlığa düşen Bosnalı Sırp, Hırvat ve Müslümanlar (Boşnaklar) arasında savaş başladı. Ülkenin tamamına yayılan ve 100.000'den fazla insanın hayatını kaybettiği çatışmalarda başta Müslümanlar olmak üzere siviller büyük insan hakkı ihlallerine maruz kaldı. Özellikle Yugoslavya Halk Ordusu'nun (JNA) imkanlarını kullanan Sırp güçleri tarafından birçok şehirde sivillere yönelik toplama kampları kuruldu; toplu katliam ve göç ettirme gibi eylemler gerçekleştirildi. BM'nin savaşın başlamasından itibaren aldığı koruma önlemleri ve NATO'nun düzenlediği hava müdahaleleri, sivillere yönelik eylemleri durdurmaya yetmedi.

Boşnaklar ile Hırvatlar arasında Şubat 1994'te yapılan ateşkesin ardından 18 Mart 1994'te imzalanan Washington Anlaşması ile iki etnik grubun kantonlar altında yaşayacağı Bosna-Hersek Federasyonu (FBiH) kuruldu. Daha sonra Aralık 1994'te Sırp ve Boşnaklar arasında, Ocak 1995'te ise Sırp ve Hırvatlar arasında ateşkes imzalandı. Fakat Saraybosna üzerindeki Sırp işgalinin devam etmesi üzerine Boşnak kuvvetleri 16 Haziran 1995'te Sırp üzerine yeniden saldırıya geçti. Sırp kuvvetleri ise BM güvenli bölgelerindeki sivil Boşnaklara saldırarak karşılık verdi. Temmuz 1995'te Srebrenica'daki BM güvenli bölgesine saldıran Sırp binlerce Müslüman sivili katletti. NATO kuvvetleri Sırp saldırılarını durdurmak amacıyla hava bombardımanları düzenledi.

1995 yılı sonlarında başta ABD hükümeti olmak üzere uluslararası toplumun girişimleriyle Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Yugoslavya dışişleri bakanları bir araya getirilerek yeni bir Bosna-Hersek düzeni üzerinde uzlaştırıldı. Buna göre ülke, Bosna-Hersek Federasyonu (FBiH) ve Sırp Cumhuriyeti (RS) adı altında iki ana bölgeden (entite) oluşacaktı. Çoğunlukla Boşnak ve Hırvatların oluşturacağı FBiH, ülke topraklarının yüzde 51'ini, RS ise yüzde 49'unu teşkil edecekti. Ülkenin dışişleri ve para politikaları üç kurucu halkın katılımıyla belirlenecekti. İki entitenin kendi anayasası, parlamentosu ve hükümeti olacaktı. Devlet başkanlığı makamı olarak, üç kurucu halktan da birer üyenin bulunacağı bir Üçlü Başkanlık

Konseyi teşkil edilecekti. Ülkede yapılacak bütün yasalar ve alınacak bütün kararlarda üç kurucu unsurun rızası gözetilecekti.

Bu şartların taraflarca kabul edilmesi üzerine, kısaca Dayton Anlaşması olarak bilinen Bosna-Hersek'te Barış için Genel Çerçeve Anlaşması, Kasım 1995'te ABD'nin Ohio eyaletinin Dayton şehrinde son şeklini almasının ardından 14 Aralık 1995'te Paris'te imzalandı. Ülkede barışı korumak üzere 60 bin kişilik NATO gücü (IFOR) oluşturuldu. Ayrıca antlaşma hükümlerinin uygulanmasını denetleyecek olan Yüksek Temsilcilik Ofisi ihdas edildi. 1997'de Bonn Konferansı'nda yüksek temsilciye gerekirse bağlayıcı kararlar alma ve antlaşmayı uygulamayan memurları azletme yetkisi tanındı. Dayton'da çözümlenemeyen Brčko bölgesi ise 5 Mart 1999'da özerk ilan edildi.

IFOR'un mevcudu zamanla azaltılarak bir stabilizasyon gücü (SFOR) haline getirildi. 2004 yılında Avrupa Birliği'ne bağlı EUFOR gücü bu görevi devraldı.

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR

Bosna-Hersek'in siyasi sistemi 1995'te imzalanan Dayton Antlaşması ile kurulmuştur. Ülkenin halen mevcut anayasası da bu antlaşma bünyesinde kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir (4 no.lu ek). Esas amacı savaşın bitirilmesi olan Dayton Antlaşması, üç etnik unsurun da memnun kalacağı şartlardan oluşmaktaydı. Antlaşmada oldukça karmaşık bir siyasi sistem öngörülmeyle beraber, barış ortamında toplumlar arası normalleşme gerçekleştikçe ülkenin siyasi yapısının da reforme edileceği ve daha işler bir hale dönüştürüleceği düşünülmüştü. Ne var ki, antlaşmanın imzalanmasından yaklaşık 20 yıl geçmiş olmasına rağmen Bosna-Hersek idari ve bürokratik yapısı olanca karmaşıklığıyla durmakta, reform için ortaya atılan çözüm yolları da sistem içerisinde tıkanmaktadır.

Bosna-Hersek idari bakımdan farklı statü ve iç yapılara sahip üç bölgeden oluşmaktadır. Bunlar, Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti adındaki iki entite ve bu iki entitenin ortak hakimiyeti altında özerk olarak yönetilen Brčko vilayetidir. Entitelerin kendi anayasaları, cumhurbaşkanları, hükümetleri, yasama organları, bayrak ve sembolleri vardır. Her Bosna-Hersek vatandaşı aynı zamanda iki entiteden birinin vatandaşlığını da taşır.

Bosna-Hersek Federasyonu (FBiH)

Bosna-Hersek'teki Boşnakların ve Hırvatların çoğunluğunun yaşadığı bu entite, ülkenin orta, doğu ve güney bölgelerini içine almaktadır. Başkenti Saraybosna'dır.

Federasyon, karar alma ve uygulama bakımından geniş bir özerkliğe sahip olan 10 adet kantona bölünmüştür. Kantonların kendi anayasaları, bakanlar ku-

rulları, yasama meclisleri, yargı ve polis teşkilatları bulunmaktadır. Federasyon yönetimi, kantonlardan bağımsız olarak savunma, güvenlik, vatandaşlık, iletişim, enerji ve maliye gibi konularda yetkilidir. İnsan hakları, sağlık, çevre, altyapı, sosyal güvenlik, turizm ve tabii kaynakların kullanımı gibi alanlarda hem federasyon, hem de kanton yönetimlerinin görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Polis teşkilatlanması, eğitim, kültür, toplu konut, kamu hizmetleri gibi konular ise kantonların yetki alanına bırakılmıştır. Kanton yönetimlerinin sahip olduğu bu geniş yetki alanı, FBiH’te kanton düzeyinde siyaseti önemli hale getirmekte ve bu düzeyde partiler arasında çetin bir siyasi rekabetin yaşanmasına sebep olmaktadır. Ayrıca sözü geçen işlevler için her kantonun ayrı bürokrasisinin bulunması ülke bütçesine ağır bir yük getirmektedir.¹

Sırp Cumhuriyeti (RS)

Sırpların çoğunlukta yaşadığı bu entite, ülkenin kuzey ve batı bölgelerini kapsamaktadır. Kanton gibi bir yönetsel birimin bulunmadığı RS, bu bakımdan FBiH’è göre daha merkezi bir yönetim şekline sahiptir. Anayasasında başkentinin Saraybosna olduğu belirtilmekle beraber fiilen yönetim merkezi Banja Luka şehridir.

Brčko

Hem Bosna-Hersek, Sırbistan, Hırvatistan devlet sınırlarının, hem de FBiH ve RS sınırlarının kesişiminde yer alan bu bölgeye stratejik öneminden dolayı hem Boşnaklar hem de Sırpalar önem vermişler, dolayısıyla bölgenin statüsü Dayton Antlaşması’nda çözümlenememiş, sonraya bırakılmıştır. Dayton Antlaşması’nın ardından kurulan özel Uluslararası Tahkim Mahkemesi buranın silahtan arındırılmış, iki entitenin hiçbirinin hakimiyeti altında olmayan özerk bir vilayet olduğuna karar vererek buraya yürütme yetkilerini haiz bir uluslararası gözlemci atamıştır. Bu statünün resmen tesis edildiği 1999 yılından sonra geçen 10 yılın sonunda uluslararası toplumun vilayette barış, istikrar ve kurumsallaşmanın teessüs etmiş olduğu kanaatine varmasının ardından OHR 23 Mayıs 2012’de Uluslararası Gözlemciliği askıya almıştır. Böylece Gözlemcilik ve Tahkim Mahkemesi resmi olarak varlığını sürdürmekle beraber OHR’nin Brčko ofisi kapatılmış ve vilayetin yönetimi bölge halkına bırakılmıştır. Gözlemcilik ve Tahkim Mahkemesi’nin tamamen kaldırılması ise PIC’in 2008’de aldığı karar uyarınca belirli şartlara bağlıdır.

1. Dino Jahić, “Bosnia-Herzegovina”, *Nations in Transit 2014*, http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/5.%20NIT14_BiH_final.pdf, s. 150.

Brčko'da ikamet edenler devlet ve entite düzeyindeki seçimlerde hangi entitenin vatandaşlığına mensuplarsa oranın seçmeni gibi oy kullanırlar.

YASAMA ORGANLARI: DEVLET DÜZEYİ

Bosna-Hersek'te devlet düzeyinde iki kamaralı parlamento (*Parliamentarna skupština*) bulunmaktadır.

Temsilciler Meclisi (*Predstavnički dom, Zastupnički dom*): Halk tarafından nisbi temsil ilkesine göre seçilmiş üyelerden oluşur. Toplam 42 üyesi bulunan bu meclis, Avrupa'nın en az üyeli parlamentosudur. Meclis üyelerinin üçte ikisi (28 üye) FBİH'ten, üçte biri (14 üye) ise RS'den 4 yıllığına halk tarafından seçilir. FBİH'ten seçilecek 28 üyeden 21'i için entitenin 10 kantonunun ikili olarak gruplandığı 5 seçim bölgesi oluşturulmuş ve her bir bölgeye belirli kontenjanlar ayrılmıştır. Buna göre, 1. Seçim Bölgesi'nden (1. Kanton ve 10. Kanton) üç, 2. Seçim Bölgesi'nden (7. Kanton ve 8. Kanton) üç, 3. Seçim Bölgesi'nden (5. Kanton ve 9. Kanton) dört, 4. Seçim Bölgesi'nden (4. Kanton ve 6. Kanton) altı, 5. Seçim Bölgesi'nden ise (2. Kanton, 3. Kanton ve Brčko vilayeti) beş üye seçilebilir. Geri kalan 7 üye ise seçimlerde yüzde 3'ün üzerinde oy almış parti ve koalisyonların oluşturduğu entite çapındaki telafi listesinden meclise gönderilir. RS'den gelecek 14 üyenin ise 9'u entitenin üç seçim bölgesinden, 5'i de FBİH'te olduğu gibi telafi listesinden seçilir.

Halk Meclisi (*Dom naroda*): İki yıllık süreyle görev yapan 15 delegeden oluşur. Üç kurucu halktan her biri beşer delegeye sahiptir (Aşağıda ele alınacak Sejdîć-Finci kararlarının uygulamaya konmasıyla diğer unsurlardan da üye seçilmesi mümkün olabilecektir). Boşnak ve Hırvat delegeler FBİH Halklar Meclisi'nden sadece Boşnak ve Hırvatların oyuyla, Sırp delegeler ise RS Milli Meclisi'nce seçilerek buraya gönderilir.

Parlamentonun görevleri arasında Üçlü Başkanlık Konseyi'nin kararları uyarınca kanunlar çıkarmak, bütçeyi uygun bulmak ve uluslararası anlaşmaları onaylamak bulunmaktadır.

İki mecliste de üç etnik gruptan bir meclis başkanı ve iki yardımcısı bulunur. Kararlar çoğunluğun oyuyla alınır. Bununla beraber, üç etnik gruptan herhangi birine mensup üyeler, parlamentoya tekif edilen kararlara kendi ulusal çıkarları temelinde karşı çıkma hakkına sahiptir. Dolayısıyla, bir kararın parlamentodan geçebilmesi için hem Halklar Meclisi'nde, hem de Temsilciler Meclisi'nde üç etnik grubun desteği şarttır. Etnik grupları temsil eden milletvekillerine bu hakkın

verilmiş olması yüzünden birçok karar meclisten geçememekte, anayasa değişikliğine yönelik teşebbüsler de sonuçsuz kalmaktadır.

YASAMA ORGANLARI: ENTİTE DÜZEYİ

FBiH'te Yasama

Bosna-Hersek Federasyonu'nda yasama organı iki kamaralı bir yapıya sahiptir:

Temsilciler Meclisi: Federasyonun birincil yasama organıdır. 98 sandalyesi bulunur. Üyeleri dört yıllığına halk tarafından seçilir. Seçimlerde partilere yüzde beşlik baraj uygulanır. Seçilen üyelerin en az yüzde 73, en fazla yüzde 77'si seçim bölgelerinden, geri kalanı da telafi listelerinden gelir. Seçim bölgeleri ülke çapındaki genel seçimlerden farklı düzenlenir. Üç kurucu halktan her biri mecliste en az 4 milletvekiliyle temsil edilir.

Halklar Meclisi: FBiH Temsilciler Meclisi'nin üç kurucu halktan herhangi birinin milli çıkarlarını ilgilendiren konularda çıkardığı yasaları ve aldığı kararları görüşmek ve çıkarlara uygunluğunu karara bağlamakla görevli yasama organıdır. Toplam 58 kişiden oluşan üyelerinin 17'si Boşnak, 17'si Sırp, 17'si Hırvat olup geriye kalan 7'si diğer etnik unsurlara mensuptur. Üyeler 4 yıllığına kanton meclislerince seçilip gönderilir. Her kanton, üç etnik unsurdan en az bir temsilci göndermek zorundadır.

FBiH parlamentosunun görevleri arasında Federasyon cumhurbaşkanını ve cumhurbaşkanı yardımcılarını seçmek, Federasyon'da geçerli yasaları yapmak, hükümete güvenoyu vermek, bütçeyi kabul etmek ve kantonların devletler ve uluslararası teşkilatlarla yaptıkları anlaşmaları uygun bulmak sayılabilir.

FBiH'te yer alan 10 kantondan her birinin ayrıca kendi yasama meclisi bulunmaktadır. Bunların üyeleri halk tarafından dört yıllığına seçilirler. Kanton meclislerinin, kanton anayasasını yapmak, kanton yönetiminin yetki alanına giren konularda kanun çıkarmak, kanton hükümetine güvenoyu vermek, kanton bütçesini onaylamak ve vergi koymak gibi görev ve yetkileri vardır. Kanton meclislerinde üç kurucu halktan herhangi birinin milli çıkarlarını ilgilendiren konularda karar alınırken nitelikli çoğunluk aranır.

RS'de Yasama

Yasama organı Milli Meclis'tir. Bununla beraber bu organın faaliyetlerine yardımcı olan Halklar Şurası ve Senato da bulunmaktadır:

Milli Meclis: Entitenin birincil yasama organıdır. 83 sandalyesi bulunur. Üyeleri 4 yıllığına halk tarafından seçilir. Partilerin meclise üye gönderebilmeleri için yüzde 5'lik seçim barajı mevcuttur. Seçilen üyelerin en az yüzde 73, en fazla yüzde 77'si seçim bölgelerinden, geri kalanı da telafi listelerinden gelir. Seçim bölgeleri ülke çapındaki genel seçimlerden farklı düzenlenmiştir. Üç kurucu halktan her birinin mecliste en az 4 milletvekiliyle temsil edilmesi gerekir.

Milli Meclis'in görevleri arasında RS Anayasası ile kanunları yapmak ve değiştirmek, kalkınma planı ve bütçeyi kabul etmek, belirli memur ve bürokratları atamak ve görevden almak, Cumhurbaşkanı'nın gösterdiği adaylar arasından RS Anayasa Mahkemesi başkan ve üyelerini seçmek, Bosna-Hersek Halklar Meclisi'ne üye seçip göndermek, af ilan etmek, hükümetin çalışmalarını denetlemek ve savaş ve olağanüstü hal ilan etmek sayılabilir.

Halklar Şurası: RS Milli Meclisi'nin üç kurucu halktan herhangi birinin milli çıkarlarını ilgilendiren konularda çıkardığı yasaları ve aldığı kararları görüşmek ve çıkarlara uygunluğunu karara bağlamakla görevli yasama organıdır. Toplam 28 kişiden oluşan şuranın üyelerinden 8'i Boşnak, 8'i Hırvat, 8'i Sırp, 4'ü ise diğer etnik unsurlara mensuptur. Bu üyeler Milli Meclis'te bulunan kendi etnik gruplarınınca seçilirler. Görev süreleri 4 yıldır. Milli Meclis'in görev süresi dolduğunda ya da meclis feshedildiğinde Halklar Şurası da otomatikman fesholmuş olur.

Senato: Bir danışma ve tavsiye makamı olan Senato, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel konularda Milli Meclis'e önerilerde bulunur. Cumhurbaşkanı tarafından atanan 55 üyeden oluşur. Senatörler, Milli Meclis üyeleriyle aynı statü ve haklara sahiptir. Senato'ya toplantılarında cumhurbaşkanı başkanlık eder. Daha önce yalnızca Sırp'ların seçilebildiği Senato'ya 2010 yılındaki anayasa değişikliği sonrasında diğer etnik gruplardan da üye seçilebilmektedir. Buna rağmen hala Senato'da Sırp üyeler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır.

Brčko'da Yasama

Özerk statüye sahip Brčko vilayetinin kendi meclisi bulunmaktadır. 31 üyeden oluşan bu meclis, dört yıllığına seçilir. Meclise seçilebilmek için vilayet çapında yüzde 3'lük seçim barajı mevcuttur. Üç kurucu etnik unsurdan her birinin en az üç üyeye temsil edildiği mecliste iki sandalye vilayette yaşayan ulusal azınlıklara ayrılmıştır.

YÜRÜTME ORGANLARI: DEVLET DÜZEYİ

Bosna-Hersek'te merkezi hükümetin görev ve yetkileri, dış politika, dış ticaret, gümrük, para politikaları, göçmen ve mültecilerin durumu ve ulusal hava trafiğinin düzenlenmesi gibi bellibaşlı alanlarla sınırlıdır. Bunların dışında her türlü konuda entite yönetimleri görevli ve yetkilidir.

Üçlü Başkanlık Konseyi

Üç kişilik bir devlet başkanlığı makamı olarak düşünülebilecek Üçlü Başkanlık Konseyi, devletin başı olup dış politikadan ve bütçeden sorumludur. Üç kurucu halktan birer üye bulunur (Sejdić-Finci davası kararlarının uygulamaya konmasıyla diğer unsurlardan da üye seçilmesi mümkün olabilecektir). Boşnak ve Hırvat üyeler FBiH'teki, Sırp üye ise RS'deki halk tarafından doğrudan 4 yıllığına seçilir. Her üye konsey başkanlığı görevini 8 aylığına yürütür ve bir diğerine devreder. Böylece başkanlık konseyi üyelerinin her biri 4 yıllık dönemde ikişer kez konsey başkanlığı yapmış olur.

Konseyin görevleri arasında ülkenin yurt dışında temsil edilmesi, dış politikanın yürütülmesi, büyükelçilerin ve diplomatik misyon şeflerinin atanması, uluslararası anlaşmaların müzakere edilmesi ve parlamentoya beraber onaylanması, parlamento kararlarının yürütülmesi, bakanlar kurulunun tavsiyesiyle yıllık bütçenin parlamentoya sunulması, ülkedeki uluslararası kuruluşlarla eşgüdümün sağlanması, Merkez Bankası Yönetim Kurulu üyelerinin bir kısmının atanması sayılabilir. Kurul üyelerinin her biri ayrıca başkomutan olarak kabul edilir.

Konseyde kararların oy birliğiyle alınmasına çalışılır. Üç üyeden ikisinin mutabık olduğu kararlarda ise aykırı oy kullanmış olan üyenin mensup olduğu etnik grubun entite parlamentolarında (Boşnak veya Hırvatsa FBiH, Sırp RS parlamantosunu) bulunan üyelerinin üçte iki çoğunluğu aranır.

Bakanlar Kurulu

Bosna-Hersek'te devlet düzeyindeki bir diğer yürütme organı da Bakanlar Kuruludur. Bakanlar Kurulu, diplomasi, ekonomi, entiteler arası ilişkiler gibi bütün ülkeyi ilgilendiren konularda yürütme yetkisine sahiptir. Başbakan konumunda ve işlevinde olan Bakanlar Kurulu Başkanı, Üçlü Başkanlık Konseyi tarafından aday gösterilir ve Temsilciler Meclisi'nce onaylanır. Daha sonra bu şahıs bakanlar kurulunu belirler ve hükümet yine Temsilciler Meclisi'nin güvenoyunu alarak görevi başlar. Her bir entitenin bakanlar kurulunda en az üçte bir oranında temsil

edilmesi zorunludur. Ayrıca Bakanlar Kurulu Başkanı'nın her dönem farklı bir etnik gruptan seçilmesi teamül halini almıştır.

YÜRÜTME ORGANLARI: ENTİTE DÜZEYİ

Bosna-Hersek'te adeta "devlet içinde devlet" statüsünü haiz olan entitelerin kendi cumhurbaşkanları ve bakanlar kurulları vardır. İdarenin başı ve halkın temsilcisi cumhurbaşkanı olmakla beraber, toplumun çok etnisiteli yapısı dikkate alınarak her iki entitede ayrıca cumhurbaşkanı yardımcılığı makamı oluşturulmuştur.

FBiH'te Yürütme

Cumhurbaşkanı: Cumhurbaşkanı, kendisinden farklı iki kurucu etnik unsura mensup iki yardımcısı ile beraber yasama organları tarafından seçilir. Seçilecek cumhurbaşkanı ve yardımcılarının, FBiH Halklar Meclisi'nde üç kurucu halktan her birinin en az üçte bir oyuyla aday gösterildikten sonra FBiH Temsilciler Meclisi'nde yine üç kurucu halktan her birinin çoğunluk oyunu almaları gerekir. Cumhurbaşkanı ve yardımcılarının görev süreleri 4 yıldır.

Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri arasında Bakanlar Kurulu'nun, diplomatik misyon şeflerinin, subayların ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun gösterdiği adaylar arasından Anayasa Mahkemesi üyelerinin atanması, kanunların yayınlanmasından ve uluslararası anlaşmaların uygun bulunması ve af ilanı bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı yardımcıları bu görevlerde cumhurbaşkanına yardımcı olurlar, gerekirse kendisine vekalet ederler.

Bakanlar Kurulu: Bir başbakan ile sekizi Boşnak, beşi Hırvat ve üçü Sırp olmak üzere toplam 16 bakandan oluşur. Başbakandan farklı iki ayrı etnik gruptan olan iki bakan aynı zamanda başbakan yardımcılığı görevini üstlenir.

FBiH Cumhurbaşkanı, yardımcılarının da görüşünü alarak başbakanı ve hükümet üyelerini belirler. Hükümet, Temsilciler Meclisi'nde çoğunluğun güvenoyunu aldıktan sonra resmen göreve başlar. Bakanlar Kurulu, politikaların belirlenmesi ve kanunların uygulanmasından sorumludur. Olağanüstü şartlar yüzünden meclisin çalışmadığı durumlarda kanun hükmünde kararname yayınlama yetkisi vardır.

FBiH'te yer alan her kantonun kendi hükümeti bulunmaktadır. Kanton meclis başkanınca belirlenen kanton başbakanı, bakanlar kurulu listesini hazırlar ve meclisin oyuna sunar. Hükümet, çoğunluğun güvenoyunu aldığı takdirde göreve başlar.

RS'de Yürütme

Cumhurbaşkanı: RS Cumhurbaşkanı, doğrudan halk tarafından seçilerek göreve gelir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ayrıca iki cumhurbaşkanı yardımcısı da seçilir. Buna göre, seçime giren adaylardan en fazla oyu alan cumhurbaşkanı olurken, diğer iki etnik gruba mensup adaylardan en fazla oyu alanlar da cumhurbaşkanı yardımcısı olurlar. Cumhurbaşkanı ve yardımcılarının görev süresi 4 yıldır. Bir kişi bu görevlerde üst üste iki yıldan fazla kalamaz.

Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri arasında RS'yi temsil etmek, Başbakan'ın atanması için Milli Meclis'e öneride bulunmak, kanunları yayınlamak, RS Yüksek Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun tavsiyeleriyle RS Anayasa Mahkemesi üyelikleri için adayları belirleyerek Milli Meclis'e sunmak, RS'nin yurt dışındaki diplomatik misyon şefleri ile Bosna-Hersek'i temsilen RS'den seçilecek diplomatları belirlemek, af ilan etmek ve gerektiğinde Başbakan ve Milli Meclis Başkanı ile istişare ederek Milli Meclis'i feshetmek bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı yardımcıları sözkonusu görevlerde cumhurbaşkanına yardım ve gerektiğinde vekalet ederler.

Bakanlar Kurulu: Bir başbakan ile sekizi Sırp, beşi Boşnak ve üçü Hırvat olmak üzere toplam 16 bakandan oluşur. Başbakandan farklı iki ayrı etnik gruptan olan iki bakan aynı zamanda başbakan yardımcılığı görevini üstlenir.

RS Cumhurbaşkanı'nın görevlendirdiği Başbakan adayı, hükümet listesini ve programını Milli Meclis'e sunar. Hükümet, Meclis'te çoğunluğun güvenoyunu aldıktan sonra resmen göreve başlar. Bakanlar Kurulu'nun görevleri arasında kanunları uygulamak, Meclis'e kanun teklifinde bulunmak, kalkınma planını, şehir planını ve bütçeyi hazırlayarak Meclis'e sunmak, bakanlıkların işleyişini düzenlemek, bürokratları atamak ve RS'nin yurt dışında temsilciliklerinin açılmasına karar vermek bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu'nun ayrıca savaş hali gibi Milli Meclis'in toplanamadığı olağanüstü durumlarda hükümetin cumhurbaşkanına kanun hükmünde kararname sunma yetkisi bulunmaktadır.

Brčko'da Yürütme

Özerk statüye sahip Brčko Vilayeti'nin kendi hükümeti bulunmaktadır. Bu hükümet, hükümet başkanı, başkan yardımcısı, genel koordinatör ve 11 bakandan oluşmaktadır. Halen Brčko hükümet başkanlığını HDZ BiH partisine mensup Anto Domic yürütmekte olup yardımcılığını SDA'dan Asad Kadrić yapmaktadır. Genel koordinatörlüğü ise NDS'den Nenad Kojic yürütmektedir.

YARGI: DEVLET DÜZEYİ

Bosna-Hersek'te mahkemeler ülke ve entite düzeyinde karmaşık bir yapıyla örgütlenmiştir.² Devlet düzeyinde yargı şu unsurlardan oluşmaktadır:

Anayasa Mahkemesi

Ülkedeki en yüksek yargı organı olan Anayasa Mahkemesi, merkezi hükümet ile entiteler arasındaki ve entitelerin kendi aralarındaki anayasal uyumsuzluklara bakar. Aynı zamanda temyiz merciidir. Kararları kesin ve bağlayıcı olan bu mahkeme, dokuz üyeden oluşur. Bunlardan dördü FBİH Temsilciler Meclisi, ikisi RS Milli Meclisi tarafından seçilir. Geriye kalan üç üye ise Üçlü Başkanlık Konseyi ile istişareler sonucunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı tarafından ülke dışından atanır. Üyeler 70 yaşına kadar görev yaparlar.

Bosna-Hersek Devlet Mahkemesi

Yüksek Temsilcilik'in 2000 yılında çıkardığı kanunla kurulan bir yüksek mahkemedir. Bünyesinde yabancı yargıçların da bulunduğu bu mahkeme, merkezi hükümetin ve ona bağlı kurumların uygulamalarına dair davalara bakar. Ayrıca savaş suçları, organize suçlar, kaçakçılık gibi büyük suçlara ilişkin yargılamalardan ve ülke çapında muhakeme usul standartlarının gözetilmesinden sorumludur. Yalnızca bu mahkemede görülecek davalarda görev yapmak üzere 2002 yılında Bosna-Hersek Savcılık Ofisi oluşturulmuştur.

YARGI: ENTİTE DÜZEYİ

FBİH'te Yargı

FBİH'te Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme'nin dışında 10 kanton mahkemesi ile asliye mahkemesi şeklinde çalışan 28 belediye mahkemesi bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi, kanunların anayasaya uygunluğunu denetler ve kantonların birbirleriyle, federasyonla ve belediyelerle olan anlaşmazlıklarına bakar. Yüksek Mahkeme ise federasyonun en yüksek temyiz merciidir. Hakimlerin ve savcılarının atamalarından ve yargı bağımsızlığının gözetilmesinden özerk bir kurum olan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurumu sorumludur.

2. Bosna-Hersek'teki adli sistemi gösteren faydalı bir şema için bkz., http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/profiles/CourtSystemBIH_en.pdf

RS'de Yargı

RS'de Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Yüksek Ticaret Mahkemesi, 5 bölge mahkemesi, 5 bölge ticaret mahkemesi ve 19 temel mahkeme bulunur. Anayasa Mahkemesi, kanunların anayasaya uygunluğunu denetler. Yüksek Mahkeme ise entitenin en yüksek temyiz merciidir. Hakimlerin ve savcılarının atamalarından ve yargı bağımsızlığının gözetilmesinden özerk bir kurum olan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurumu sorumludur.

Brčko'da Yargı

Brčko vilayetinin kendine ait asliye ve temyiz mahkemeleri ile savcılık kurumu bulunmaktadır.

ULUSLARARASI KURUMLAR

Barış Uygulama Konseyi (PIC)

Dayton Barış Antlaşması'nı uygulamakla görevli uluslararası organdır. Bosna-Hersek'te siyasetin istikrar kazandığı ve demokrasinin yerleştiği kanaati oluşana kadar varlığını sürdürmesi öngörülmüştür. Devletler ve uluslararası örgütlerden müteşekkil toplam 55 üyesi bulunan konsey bugüne kadar bakanlar düzeyinde altı toplantı yapmıştır. Bununla beraber, konseyin daimi olarak Yüksek Temsilci'nin altında çalışan bir Yürütme Kurulu (*Steering Board*) vardır. Bu kurul 11 üyeden oluşmaktadır.

Türkiye PIC'e devlet olarak üye olmanın yanısıra ayrıca Yürütme Kurulu'nda İslam İşbirliği Teşkilatı'nı temsilen bulunmaktadır.

Yüksek Temsilcilik Ofisi (OHR)

Dayton Antlaşması'nın imzalanmasıyla kurulan Yüksek Temsilcilik, Barış Uygulama Konseyi'nin (PIC) yetkisini fiiliyata geçiren organdır. Merkezi Saraybosna'da bulunan Yüksek Temsilci, Dayton Antlaşması'na taraf ülkeleri temsilen antlaşmanın uygulanmasını denetler. PIC'in 1997'deki Bonn zirvesinde Yüksek Temsilci'ye "Bonn yetkileri" diye bilinen birtakım özel yetkiler tanınmıştır. Buna göre Yüksek Temsilci bağlayıcı kararlar verebilir ve kararlarına ya da kurucu antlaşmanın herhangi bir hükmüne uymayan yetkilileri görevden alabilir. Yüksek Temsilci'nin kararları yargıya götürülemez, kendisi yalnızca PIC'e karşı sorumludur. 2009 yılından beri bu görevi Avusturyalı bir diplomat olan Valentin Inzko yürütmektedir.

OHR, Bosna-Hersek'in ilk yıllarında kanunların yapılması, ülke kurumlarının işlerliğinin sağlanması gibi konularda önemli görevler üstlenmiş, anayasal düzene aykırı hareket eden birçok bakan, milletvekili, yargıç ve memur OHR ta-

rafından görevden uzaklaştırılmıştır. Kurumlar yerleştikçe uluslararası toplum ülkenin iç sorunlarına daha az müdahil olmak yönünde tercih belirlemiş ve böylece OHR'nin etkinliği zamanla azalmıştır. Bosna-Hersek'in AB üyelik sürecinin başlamasının ardından OHR'nin devam edip etmemesi tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Kurum üzerinde etkili olan ABD, Birleşik Krallık ve Türkiye gibi ülkeler ofisin devamını savunurken bölgede ABD'nin nüfuzunu kırmak isteyen Rusya ile AB'nin etkisinin artmasını isteyen Almanya ve Fransa gibi ülkeler ofisin ömrünü tamamladığını ve kaldırılması gerektiğini savunmaktadırlar.³ Ofisin geleceğine yönelik ülkedeki siyasi çevrelerin bakışı ise net ve kesin olmayıp siyasi gündeme ve dönemsel çıkarlara göre değişiklik göstermektedir.⁴

2007 yılında Barış Uygulama Konseyi (PIC), ülkenin normalleştiğine kanaat getirilmesi durumunda bu kurumun kaldırılması yönünde karar almıştır. PIC'in normalleşmenin kriterleri olarak ortaya koyduğu beş şarttan⁵ üçü (hukukun üstünlüğü, sürdürülebilir ekonomi ve Brčko'daki uluslararası gözlemciliğin sona ermesi) hakkında asgari beklentiler gerçekleşmişken diğer şartlar olan kamuya ait sivil ve askeri mülklerin paylaşılması konusunda entiteler arasındaki pürüzler henüz giderilememiştir. Bu şartlar gerçekleştirilmeden OHR'nin kapatılması mümkün olmayacaktır. OHR'nin devamına karşı olan AB üyeleri, bu kurum varlığını sürdürdükçe Bosna-Hersek'in AB adaylığının kabul edilmeceğini ortaya koyarak⁶ sözü edilen konularda gerekli adımların atılması için baskı yapmaktadırlar.

Avrupa Birliği Özel Temsilcisi

2002 yılından itibaren Bosna-Hersek'teki Yüksek Temsilci, aynı zamanda Avrupa Birliği Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır. 1 Eylül 2011 tarihinde bu iki kurum birbirinden ayrılarak AB Özel Temsilcisi ayrı olarak atanmaya başladı. Öncelikli görevi Bosna-Hersek'in AB üyelik sürecini yerinde gözlemlemek ve desteklemek olan AB Özel Temsilcisi, aynı zamanda Dayton Antlaşması'nın uygulanmasını da takip etmektedir. AB özel temsilciliğini 2011 yılından beri Danimarkalı Peter Sørensen yürütmektedir.

3. Bosna-Hersek Dışişleri Bakanlığı'ndan bir diplomat ile mülakat, Kasım 2013.

4. BM Yüksek Temsilcilik Ofisi'nden bir diplomat ile mülakat, Kasım 2013.

5. BM Yüksek Temsilcilik Ofisi'nin web sitesindeki http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=46773 adresinde yer alan bilgilerden.

6. BM Yüksek Temsilcilik Ofisi'nin web sitesindeki http://www.ohr.int/pic/default.asp?content_id=44119 adresinde yer alan bilgilerden.

ULUSAL GÜVENLİK KURUMLARI

Ordu

Bosna-Hersek'in kuruluşundan sonraki ilk 10 yıl boyunca ülkenin merkezi bir ordusu mevcut olmamış, FBiH'te Boşnak ve Hırvatlardan, RS'de ise Sırp'lardan oluşan iki ayrı ordu varlığını sürdürmüştür. Ülkede karar vericilerin 2005 yılında vardıkları tarihi anlaşmayla devlet düzeyinde bir Savunma Bakanlığı kurulmuş ve iki entitenin orduları birleştirilerek bu bakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren Bosna-Hersek Silahlı Kuvvetleri (*Oružane Snage Bosne i Hercegovine*) oluşturulmuştur. Aynı zamanda zorunlu askerliğe son verilerek bu kuvvetler profesyonel olarak yapılandırılmıştır.⁷

Saraybosna'da bulunan Müşterek Karargah'a bağlı bir hareket ve bir destek komutanlığı bulunmaktadır. Harekat Komutanlığı'na bağlı üç piyade alayı, bir hava alayı ve bir taktik destek alayı mevcutken Destek Komutanlığı idare, eğitim ve tedarik faaliyetlerinden sorumludur. Müşterek Kurmay Başkanlığı görevini 2012 yılından bu yana 1959 doğumlu Hırvat Tümgeneral Anto Jeleč yürütmektedir. Adı geçen iki komutanlığın başında ise halen birer Boşnak ve Sırp Müşterek Kurmay Başkan Yardımcısı bulunmaktadır. Bu görevler, üç etnik gruba mensup komutanlar arasında dönüşümlü olarak yerine getirilmektedir.⁸

EUFOR Althea

Ülkede ayrıca Avrupa Birliği'ne bağlı EUFOR kuvvetleri görev yapmaktadır. Dayton Antlaşması sonrasında NATO tarafından üstlenilen Bosna-Hersek'te barış ve güvenliğin korunması misyonu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1575 sayılı kararı ile 2004 yılında AB'ye devredilmiş ve AB'ye bağlı kuvvetler EUFOR Althea Operasyonu adı altında faaliyet göstermeye başlamıştır. Operasyon, ülkede güvenliğe katkıda bulunmanın yanı sıra 2005'te oluşturulan ulusal Bosna-Hersek Silahlı Kuvvetleri'ne eğitim, teçhizat ve faaliyet desteği sağlamaktadır. EUFOR Althea Operasyonu bugüne değin dört kere yeniden yapılandırılmış ve askeri kuvvet miktarı kademeli olarak azaltılmıştır. Günümüzde toplam personel sayısı 600 olan operasyona 17 AB ülkesinin yanı sıra AB'ye üye olmayan beş ülke (Arnavutluk, Şili, Makedonya, İsviçre ve Türkiye) kuvvetleriyle katkıda bulunmaktadır. Operasyonun misyon şefliğini İngiliz Orgeneral Sir Adrian J. Bradshaw, kuvvet komutanlığını ise Avusturyalı Tümgeneral Dieter Heidecker yürütmektedir.⁹

7. Derek Chappell, "NATO and the Defence Reform Commission: partners for progress", *setimes.com*, 6 Şubat 2006

8. Bilgiler Bosna-Hersek Savunma Bakanlığı web sitesinden derlenmiştir (<http://www.mod.gov.ba/>).

9. Bilgiler EUFOR Althea'nın web sitesinden derlenmiştir (<http://www.euforbih.org/>).

Polis

Bosna-Hersek'te iki entitenin içişleri bakanlıklarına bağlı birer polis teşkilatı ile Brčko'nun kendine ait polis teşkilatı vardır. Bunların yanısıra FBiH'teki her kantunun kendi içişleri bakanlıkları altında polis kuvvetleri bulunmaktadır.

Devlet düzeyinde ise 2002 yılında Güvenlik Bakanlığı kurulmuş ve buna bağlı olarak merkezi güvenlik kurumları oluşturulmuştur. Güvenlik Bakanlığı'nın görevleri arasında sınır güvenliği, organize suçlarla mücadele, entitelerin ve Brčko'nun polis teşkilatları arasında uyumun sağlanması, adli tıp faaliyetlerinin yürütülmesi, savaş suçlarının yakalanması ve göçmenlerin, mültecilerin ve yabancıların durumlarının takibi bulunmaktadır. Bu görevlerin yerine getirilmesi için bakanlığa bağlı bir merkezi polis gücü (Devlet Teftiş ve Koruma Teşkilatı – SIPA), Sınır Polisi, Polis Birimlerinin Koordinasyonu Müdürlüğü, Yabancılar Masası, Adli Tıp gibi birimler faaliyet göstermektedir.¹⁰

İstihbarat ve Güvenlik Birimi (OSA-OBA BiH)

Bosna Savaşı sırasında Boşnaklar, Sırpalar ve Hırvatlar kendi istihbarat yapılarını oluşturmuş, Dayton Anlaşması'nın ardından ise her iki entitede ayrı ayrı olmak üzere istihbarat kurumları meydana getirilmiştir. Bosna-Hersek'in AB ve NATO üyelik perspektifi çerçevesinde istihbarat kurumlarını devlet düzeyinde birleştirmesi gerektiğinden, 2003 yılında Yüksek Temsilcilik Ofisi'nin gözetiminde bir reform komisyonu oluşturulmuş, ertesi yıl parlamentoda ilgili kanunun kabul edilmesiyle İstihbarat ve Güvenlik Birimi (OSA-OBA BiH) resmen faaliyete geçmiştir.¹¹ Genel müdürlüğünü Almir Džuvo'nun yapmakta olduğu bu kurum, Bosna-Hersek'in güvenliğini ilgilendiren konularda yurt içinde ve yurt dışında bilgi toplamakla görevlidir.

YEREL YÖNETİM

FBiH'te ve RS'de yerel yönetimler büyükşehir ve belediyelere bırakılmıştır. FBiH halen iki büyükşehir (Saraybosna ve Mostar) ile 78 belediyeden oluşmakla beraber dört belediyeye (Tuzla, Zenica, Bihaç ve Široki Brijeg) büyükşehir statüsü verilmesine yönelik işlemler sürmektedir.¹² RS'de ise altı büyükşehir (Banja Luka,

10. Bilgiler Bosna-Hersek Güvenlik Bakanlığı web sitesinden derlenmiştir (<http://www.msb.gov.ba/>). Oldukça karmaşık yapıdaki polis sistemi hakkında bilgi için bkz., Denis Hadžović, Armin Krzalić ve Alma Kovačević, "Overview of Policing in Bosnia and Herzegovina", *Centre for Security Studies BH Report*, 2013.

11. Denis Hadžović ve Emsad Dizdarević, "Intelligence Governance in Bosnia And Herzegovina", *Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) Report* (2012), s. 3-4.

12. "Proposal That Would Make Tuzla, Zenica, Bihaç and Široki Brijeg Become Cities Approved", *Sarajevo Times*, 14 Mart 2014.

Prijedor, Trebinje, Dobo, Bijeljina ve Doğu Saraybosna) ve 57 belediye bulunmaktadır.¹³ Büyükşehirlerin ve belediyelerin kendilerine ait nizamnameleri, meclisleri ve yürütme kurulları vardır. Dört yılda bir yapılan yerel seçimlerde belediye meclis üyeleri halk tarafından seçilir. Birden fazla belediyenin bir araya gelerek oluşturduğu büyükşehirlerde ise büyükşehir meclisleri belediyelerin meclis üyelerince seçilerek oluşturulur. Oluşturulan büyükşehir meclisleri, büyükşehirin nizamnamesi uyarınca kendi belediye başkanlarını ve meclis başkanlarını seçerler.

---

13. Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit* 2014, 149.

GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER

DAYTON ANLAŞMASI KAYNAKLI SORUNLAR

Bosna Savaşı'nın bitirilmesi amacıyla hazırlanmış bir metin olan Dayton Anlaşması, savaşan tarafların üçüne birden hitap edebilmek adına güç paylaşımı esasına dayanan ve çok katmanlı bir siyasi yapı meydana getirmiştir. Uzun vadede sürdürülebilirliği olmayan bu yapının Bosna-Hersek'teki taraflar ve uluslararası toplum tarafından zamanla normalleştirileceği öngörülmüş, fakat bu beklenti gerçeğe dönüşmemiştir. Her ne kadar aradan geçen sürede Brčko'nun statüsünün belirlenmesi, savaş suçlularının yargılanması, adil ve serbest seçimlerin gerçekleştirilmesi, silahlı kuvvetlerin birleştirilmesi ve merkezi güvenlik kurumlarının oluşturulması gibi meseleler büyük ölçüde çözümlenmişse de ülkenin siyasi, idari, ekonomik ve sosyal yapısı anlamlı bir bütünlük arz etmekten uzaktır. Köklü bir yeniden yapılanmaya ihtiyaç bulunan ülkede Dayton Antlaşması'nın yerine yeni bir anayasa yapılması için adımlar atılmış, fakat bu çabalar etnik ve siyasi gruplar arasındaki fikir ayrılıkları yüzünden sonuçsuz kalmıştır.

Karmaşık ve Bölünmüş Devlet Yapısı

Dayton Anlaşması'na göre ülkeyi iki entiteye ayrılmış, bunlardan nüfus bakımından daha az homojen olanı FBiH de kendi içerisinde 10 kantona bölünmüştür. Her iki entitenin altında ayrıca yerel yönetimlerden sorumlu belediyeler faaliyet göstermektedir. Böylelikle ülkenin idari yapısı devlet, entite, kanton ve belediyeler şeklinde dört katmandan oluşmaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi her bir

katmanın kendi meclisinin bulunması ve ilk üç katmanın kendi anayasasına ve müstakil yürütme organlarına sahip olması siyasi ve idari bakımdan büyük bir karmaşıklığa yol açmaktadır. Devlet, entite, kanton ve belediye düzeyindeki bütün kurumların yetki ve sorumlulukları net bir biçimde paylaştırılmış olmadığından birçok konuda yetkinin hangi kuruma ait olduğu halen tartışmalıdır. Ayrıca farklı katmanların anayasa ve mevzuatları arasında zaman zaman uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır.

Farklı idari katmanların varlığının dışında, Bosna-Hersek'te ülke yönetimi üç etnik kurucu unsur arasında güç paylaşımı esası üzerine kuruludur. Buna göre, üç etnik grubun siyasi kurumlarda, bürokraside ve devlet dairelerinde belli oranlarda temsil edilmesi zorunlu olduğu gibi, karar ve uygulamaların bu unsurların tamamı tarafından uygun bulunması şarttır. Üç etnik gruba tanınmış bu haklar, ülke siyasetinin milliyetçi çizgide bölünmüşlüğüne pekiştirmektedir. Milliyetçilik temelinde siyaset yapan partiler kendi uluslarının gündem ve çıkarlarına yoğunlaşmakta, bu çıkarları savunmak adına zaman zaman siyaseti tıkayıcı politikalar izlemektedirler. Dahası, Bosna-Hersek'in kuruluşundan beri siyasette yer alan bu milliyetçi aktörler, kendi oligarşik yapılarını korumak uğruna hamaset ve korku siyasetine başvurmakta, böylece halklar arasındaki şüphe ve rekabet ortamı varlığını sürdürmektedir. Her ne kadar multi-etnik partiler son yıllarda gözle görülür bir biçimde güçlenmekteyse de ortak vatandaşlık bilincinin henüz yerleşmiş ve yaygınlaşmış olmaması yüzünden ülkedeki derin sosyo-ekonomik ve yapısal sorunların çözümü için ortak bir irade geliştirilememektedir.

Sonuç olarak, idari çok katmanlılığın yarattığı karmaşıklık ve etnik bölünmüşlük hâli, Bosna-Hersek'te normalleşmenin önündeki iki temel sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Normalleşmenin sağlanmasında siyasi aktörlerin büyük ölçüde başarısız olması, toplumun önemli bir kesiminin siyasete yabancılaşmasına ve güven duymamasına sebep olmaktadır.¹⁴ Bu durumun bir sonucu olarak ülkede son yıllarda sokak protestoları artmaktadır. 2013 yılının yaz aylarında, bürokrasinin yavaşlığı yüzünden bebelere kimlik numaralarının geç verilmesi gerekmesiyle başlayan eylemler, kısa süre içinde Saraybosna, Tuzla, Mostar, Zenica gibi şehirlerde binlerce vatandaşın katılımıyla, yıllardır süregelen siyasi, idari, hukuki ve bürokratik sorunların dile getirildiği ve değişim sloganlarının atıldığı

14. *Bosnia's Future*, International Crisis Group Europe Report no. 232, 10 Temmuz 2014, s. 12.

geniş tabanlı bir protesto hareketine dönüşmüştür.¹⁵ Şubat 2014'te ise ekonomik sorunlar yüzünden Tuzla, Saraybosna, Bihać, Mostar ve Banja Luka gibi kentlerde düzenlenen sokak protestolarında kamu binaları ateşe verilmiş, 200'e yakın kişi yaralanmıştır.¹⁶ Bu eylemler ve sonrasında oluşturulan vatandaş platformları, Bosna-Hersek toplumunda ülke yönetiminden duyulan memnuniyetsizliğin ve değişim taleplerinin geçmişe nazaran güçlenmekte olduğunun bir işaretidir. Yine de bu eylem ve faaliyetlere katılımın sınırlı olması, ülkede sivil toplumun henüz yeterince güçlü ve organize olmadığını göstermektedir. Bu şartlar altında Bosna-Hersek'te birçok kişi siyasetin dönüşümü için uluslararası toplumun desteğini gerekli görmektedir.¹⁷

Sırp Cumhuriyeti'nin (RS) Durumu

1992 yılında Bosna-Hersek'in bağımsızlığına karşı Sırp milletvekillerince ilan edilen Sırp Cumhuriyeti'nin (RS) bugünkü sınırları Dayton Anlaşması ile belirlenmiştir. Bu topraklarda 1991 yılında nüfusun yarısından biraz fazlasını oluşturan¹⁸ Sırp- ların oranı Bosna Savaşı sırasında yaşanan demografik değişimler sebebiyle bugün yüzde 90'lara ulaşmaktadır. Sırp- ların RS'de böylesine yüksek bir nüfus oranına sahip olmaları, etnik bakımdan daha heterojen olan FBiH'le karşılaştırıldığında burada tek bir etnik grubun hegemonyası altında daha merkezi bir siyasi ve idari yapının oluşmasına yol açmıştır. Ayrıca Bosna-Hersek'teki Sırp nüfusun tamamına yakınının burada yaşaması yüzünden RS'li Sırp- lar ülkenin geri kalanıyla yeterince ilgilenmemektedirler. Bütün bunlar, RS'nin Bosna-Hersek içerisinde kendi başına bir yapı olarak varlığını sürdürmesine sebep olmakta, Sırp- ların ülkedeki diğer etnik gruplarla ortak bir vatandaşlık bilincine sahip olmalarını zorlaştırmaktadır.

RS siyasetinde Sırp milliyetçiliğine dayalı bir popülizm varlığını korumaktadır. Savaş yıllarından itibaren milliyetçi SDS'nin hakim parti olduğu RS'de iktidar, 2006 seçimleriyle el değiştirmiş ve yönetimi SNSD hükümeti devralmıştır. Sosyal demokrat bir programı olduğundan göreve geldiğinde SDS'ye göre daha ılımlı bir siyaset izleyeceği düşünülen SNSD, zamanla milliyetçi ve popülist bir karaktere bürünmüştür. Başta SNSD olmak üzere Sırp partileri, Sırp halkının kendini Sa-

15. Marija Arnautovic, "Bosnian 'Baby-lution' Gains Force As Protesters Unite Across Ethnic Lines", *Radio Free Europe - Radio Liberty*, 4 Ağustos 2014.

16. Elvira M. Jukic, "Bosnian Protesters Urge More Politicians to Resign", *Balkan Insight*, 10 Şubat 2014.

17. *Nezavisne Novine* gazetesi Genel Müdür Yardımcısı ve RS Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Dragan Jerinić ile mülakat, Kasım 2013.

18. 1991 nüfus sayımında bölgede yaşayan etnik Sırp- ların oranı yüzde 55,4 olarak tespit edilmiştir: *Stanovništvo Federacije Bosne i Hercegovine 1996-2006* (Federalni Zavod za Statistiku, Saraybosna: 2008), s. 20.

raybosna'ya bağlı hissetmediğini öne sürerek yalnızca RS'nin gündemine odaklanmakta, devlet düzeyindeki ve FBiH içerisindeki sorunların çözümü için bir irade ortaya koymamaktadır. Bosna-Hersek'in hiçbir zaman işlerlik kazanamayacağı iddiasıyla merkezi hükümetin güçlendirilmesine karşı çıkan Sırp partileri, RS'nin özerkliğinin daha da genişletilmesini isterken uzun vadede bağımsızlık seçeneğini gündemde tutmaktadır.¹⁹

Daha önce çok sayıda soydaşlarının yaşadığı RS topraklarının bugünkü durumuna Sırpların savaş sırasında işledikleri baskı, zorunlu göç ettirme ve soykırım gibi eylemler yüzünden geldiğinin altını çizen Boşnaklar ve bir kısım Hırvatlar, Sırp partilerinin bu taleplerini reddetmektedir. Özellikle Boşnaklar, RS'nin lağvedilmesini ve idari yapının tek bir merkezi hükümet ve güçlü yerel yönetimler altında yeniden şekillendirilmesini savunmaktadır.²⁰

Hırvatların Talepleri

Ülkede çoğunlukla kişisel çıkar ve uyumsuzluklar yüzünden Hırvatları temsil ettiğini iddia eden çok sayıda parti bulunmaktadır. Bununla beraber bu partiler, önemli durumlarda milli çıkarların korunması adına ortak hareket edebilmek için 2011 yılında Hırvat Milli Konseyi'ni (HNS) oluşturmuşlardır.

Hırvat partileri, Hırvatların üç kurucu halktan biri oldukları halde Boşnak ve Sırlara nazaran sayıca az olmaları yüzünden milli iradelerinin ülke siyasetine yeterince yansımadığı kanaatinde. Geçmiş seçimlerde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyesi olarak kendi gösterdikleri adaylar yerine Boşnakların desteklediği ılımlı Hırvat adayların seçilmiş olmasını örnek gösteren Hırvat milli partileri, bu durumun Hırvatların milli çıkarlarına aykırı olduğunu savunmaktadır. Önde gelen iki Hırvat partisi olan HDZ BiH ve HDZ 1990, Üçlü Başkanlık Konseyi üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesi yerine üç kurucu unsurun Halklar Meclisi'ndeki üyeleri tarafından ayrı ayrı seçilmesi gerektiği görüşündedirler.²¹

Hırvat partilerinin tamamı tarafından açıkça savunulmasa da Hırvatlar arasında bir üçüncü entitenin kurulması fikri hala varlığını korumaktadır. Buna göre, Hırvatların çoğunlukta olduğu yerleri içine alacak Mostar merkezli bir Hırvat entitesinin kurulması durumunda bugün FBiH'te karar almada yaşanan birçok uzlaşmazlığın çözüme kavuşacağı ve bundan Boşnakların da fayda sağlayacağı iddia

19. "RS leader: Autonomy now, independence later", *B92*, 30 Haziran 2014.

20. "Bosnia's Future", *International Crisis Group Europe Report*, no. 232 (10 Temmuz 2014), s. 21-23.

21. Elvira M. Jukic, "Bosnian SDP Regrets Komsic Resignation", *Balkan Insight*, 25 Temmuz 2012.

edilmektedir.²² Üçüncü entite fikrine, Hırvatların kendi entitelerini kurmasıyla ülkede etnik temelli siyasetin iyice yerleşeceğini ve böylece RS'nin bir Sırp bölgesi olarak özerkliğinin pekişeceğini düşünen Sırp'lar da sıcak bakmaktadırlar.²³ Yine de, Boşnak partilerinin Hırvatların halihazırdaki hak ve yetkilerini dahi nüfuslarına göre fazla buldukları göz önüne alındığında bu taleplerin Boşnaklardan olumlu karşılık bulması kısa vadede mümkün görünmemektedir.

Diğer Unsurlar: Sejdić-Finci Davası

Üçlü Başkanlık Konseyi ve Halklar Meclisi'ne yalnızca üç kurucu halktan üye seçilebilmesinin diğer etnik gruplara yönelik bir ayrımcılık olduğu gerekçesiyle iki Bosna-Hersek vatandaşının (Roman asıllı Dervo Sejdić ve Yahudi asıllı Jakob Finci) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne açtığı davalar 22 Aralık 2009 tarihinde sonuçlandı. Mahkeme, kararında davacıları haklı bularak mevcut düzenlemelerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kamu nezdinde ayrımcılık yapılamayacağına dair 12 Sayılı protokolüne aykırı olduğuna hükmetti.²⁴

Yönetsel yapısı üç kurucu unsur arasındaki dengeler üzerine kurulmuş olan Bosna-Hersek'te bu kararın uygulamaya konması fevkalade zor olsa da, özellikle Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nden gelen baskılar ve uluslararası aktörlerin yürüttüğü bir dizi arabuluculuk teşebbüsü sonucunda gerekli anayasa değişiklikleri için ilk adım 13 Ekim 2011 tarihinde Bosna-Hersek Parlamentosu'nda atıldı. Fakat özellikle Hırvat partilerinin kendi hak talepleri karşılanmadıkça sürece destek vermemeleri yüzünden değişiklikler gerçekleştirilemedi. Parti temsilcileri arasındaki görüşmeler ulusal ve uluslararası platformlarda devam etti. 2013 sonbaharında AB gözetiminde Brüksel'de düzenlenen Yüksek Düzeyli Diyalog Toplantısı'nda bir araya gelen yedi siyasi parti lideri, 1 Ekim tarihinde AİHM kararını uygulayacaklarına dair bir mutabakat metni imzaladılar. Metinde, Üçlü Başkanlık Konseyi üyelerine etnik bakımdan bir düzenleme getirilmemekle beraber üyelerden ikisinin FBiH'ten, birinin ise RS'den seçileceği prensip olarak karara bağlandı.²⁵ Bununla beraber, yeni düzenlemelerin Üçlü Başkanlık Konseyi'ne ve Halklar

22. *Večernji List* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Jozo Pavković ile mülakat, Kasım 2013; Heleen Touquet, "Multi-Ethnic Parties in Bosnia-Herzegovina: Naša Stranka and the Paradoxes of Postethnic Politics", *Studies in Ethnicity and Nationalism*, c. 11, no. 3 (2011), 459.

23. "RS leader comments on 'third Bosnian entity'", B92, 11 Ağustos 2014.

24. AİHM, *Case of Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina*, Applications nos. 27996/06 and 84836/06, Karar, Strazburg, 22 December 2009.

25. Avrupa Komisyonu, "BiH: Agreement on how to come to solution on pressing issues", MEMO/13/840, 1 Ekim 2013.

Meclisi'ne Hırvat üye seçimini zorlaştıracakını öne süren Hırvat milli partilerinin değişiklik tekliflerine yönelik olumsuz tavrı devam etmektedir. Bu partiler, FBiH'teki kantonların da müstakil seçim bölgeleri halinde düzenlenmesini ve sözkonusu üyeliklerin Hırvatların çoğunlukta yaşadığı kantonlardan seçilmesini önermektedirler. Bu önerilere ise diğer partiler, ülkedeki etnik ayrılıkların daha da derinleşeceği endişesiyle sıcak bakmamaktadırlar. Bu konuda Hırvat partilerinden yana bir tavır benimseyen Avrupa Parlamentosu, diğer partileri merkeziyetçi olmakla ve federalizm ilkesine aykırı hareket etmekle suçlamaktadır.²⁶

Mostar'ın Durumu

Hersek bölgesinin merkezi olan, dolayısıyla tarihsel bakımdan Hırvatlar için özel öneme sahip durumdaki Mostar, bugün az farkla da olsa Hırvat nüfusun çoğunlukta olduğu bir şehirdir. 1990'ların ilk yarısında Boşnaklar ile Hırvatlar arasındaki savaş iki grup arasında etnik ayrışma meydana getirirken, Sırp nüfusun ise büyük ölçüde şehri terk etmesine sebep oldu. Savaşın sonunda Mostar fiilen ikiye bölünürken Müslümanlar şehrin doğu yakasında, Hırvatlar da nispeten daha zengin ve gelişmiş olan batı yakasında toplandılar. Şehirde halen bu bölünmüşlük durumu devam etmektedir.

Çatışmaları bitirmek amacıyla Dayton Antlaşması'nda öngörüldüğü üzere 1996 yılında Mostar'ın idari yapısı için bir Geçici Statü (*Interim Status*) kabul edildi. Şehre Hırvat ve Boşnak bölgeleri şeklinde ikili bir yapı getiren bu Statü, aynen Dayton Antlaşması'nın ülke çapında yarattığı duruma benzer bir durum yaratarak, etnik gruplar arasındaki ayrılıkları resmileştirdi ve derinleştirdi. Şehirde siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın yeniden normalleştirilmesi için uluslararası kamuoyunun arabuluculuk girişimleri de sonuçsuz kaldı.

2004 yılı başlarında il meclisinin seçimine dair Hırvat partisi HDZ BiH ve Boşnak partisi SDA arasında yaşanan ihtilafın uzaması üzerine devreye giren Yüksek Temsilci Paddy Ashdown, Geçici Statü üzerinde önemli değişiklikler yaptı.²⁷ Etnik bakımdan bölünmüş belediyeleri lağvederek altı yeni seçim bölgesi oluşturdu ve il meclisi üye sayısını azaltan bu değişikliklerle bölünmüş etnik gruplar arasında ortak karar alma bilinç ve anlayışının geliştirilmesi hedeflenmişse de ortaya çıkan yeni yapı iki tarafı da memnun etmedi. Boşnakların bundan böyle şehirde

26. Avrupa Parlamentosu, "European Parliament resolution of 6 February 2014 on the 2013 progress report on Bosnia and Herzegovina (2013/2884(RSP)", Strazburg, 6 Şubat 2014.

27. BM Yüksek Temsilcilik Ofisi, "Decision Enacting the Statute of the City of Mostar", 28 Ocak 2004.

azınlık durumunda kalacaklarından endişe eden Boşnak partisi SDA seçim bölgelerinin yeniden etnik yapıya göre belirlenmesini isterken, Hırvat partisi HDZ BiH ise şehrin tam anlamıyla bütünleşmesini savunarak altı seçim bölgesi esasına karşı çıktı.²⁸ SDA'nın belediye başkanlığının bir Hırvat ve bir Boşnak tarafından dönüştürülmesi olarak yapılması önerisi de HDZ BiH tarafından kabul görmedi. Kasım 2010'da Bosna-Hersek Anayasa Mahkemesi, mevcut seçim bölgelerinin adilane belirlenmediği gerekçesiyle Statü'deki ilgili maddeleri iptal etti. Seçim bölgelerinin yeniden belirlenmesi hususunda HDZ BiH ve SDA'nın anlaşamamaları yüzünden 2012 yerel seçimleri Mostar'da gerçekleştirilemedi.²⁹ Statü'nün yenilenmesine dair tartışmalar halen devam ederken iki tarafın siyasi elitleri arasındaki devam eden soğuk savaş atmosferinin çatışmalara yol açma ihtimalinden endişe edilmektedir.³⁰

Şehirde uzun süredir devam eden bölünmüşlük ortamının bir gerçeklik haline gelmesiyle son yıllarda HDZ BiH de Mostar'ın Boşnaklar ve Hırvatlar'ın çoğunlukta olacağı iki belediyeye bölünmesine sıcak bakmaya başlamıştır. SDA ve HDZ BiH'in Mostar'daki iki etnik unsur arasında dengenin korunması yönünde zaman zaman ortak adımlar atmaları³¹ her ne kadar kısa vadede gerilimleri yatıştırırsa da iki toplum arasındaki bölünmeyi daha da derinleştirmektedir. Buna karşılık SDP BiH gibi multi-etnik partiler, Mostar'daki bölünmelere ileride FBiH'in bölünmesine zemin hazırlayacağı düşüncesiyle karşı çıkmaktadırlar.³²

NÜFUS TARTIŞMALARI

1992-1995 yılları arasında gerçekleşen savaş, Bosna-Hersek'te büyük bir demografik değişime sebep olmuştur. Savaşta yaşadıkları baskı ve şiddet karşısında çok sayıda Bosnalı yurt dışına göç ettiği gibi, ülke sınırları içindeki nüfus dengelerinde de büyük bir değişim yaşanmıştır. Sonuçta RS'de önceden çok daha düşük olan Sırp nüfusun oranı yüzde 90 civarına yükselmiş, birçok şehir ve kantonun nüfus yoğunluğu ve etnik yapısı önemli ölçüde farklılaşmıştır.

Din ve milliyet gibi kategorilerin nasıl değerlendirileceğine dair anlaşmazlıklar ve Boşnakların etnik temizlik sonrası oluşan yeni nüfus yapısının meş-

28. Anes Alic, "Hopeful rebirth for Bosnia's divided Mostar", *ISN*, 13 Mart 2004.

29. Anes Alic, "Divided Mostar left without local government", *setimes.com*, 19 Kasım 2012.

30. Obrad Kesic, Steven Meyer ve Drina Vlastelic-Rajic, "The battle for Mostar", *transconflict.com*, 6 Haziran 2012.

31. "SDA i HDZ BiH dogovorili strateški dokument o razvoju Mostara", *Klix*, 8 Nisan 2014.

32. SDP BiH Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Anto Domazet ile mülakat, Kasım 2013; "HaDZ i SDA podjelom Mostara žele podijeliti Federaciju BiH", *vijesti.ba*, 13 Eylül 2013.

ruiyet kazanacağına yönelik endişeleri gibi birtakım sebepler yüzünden ülkede savaş sonrası uzun yıllar nüfus sayımı yapılamamıştır. Nihayet 2013 yılında yapılan nüfus sayımının kesin sonuçlarının Ocak 2014'te açıklanacağı duyurulmuşsa da bu daha sonra ileri bir tarihe ertelenmiştir. Boşnakların tarihte ilk kez bir dini grup değil, bir etnik-millî unsur kategorisinde değerlendirildikleri bu sayım öncesinde çoğunlukla Boşnak ve Hırvatlardan oluşan sivil toplum örgütleri, savaş sırasında yaşadıkları yerleri terk etmiş kişilerin bu yerlerin nüfusu içerisinde sayılmaları için çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu konuda en yoğun faaliyetleri gerçekleştiren 1 Mart Vatandaşlar Koalisyonu adlı STK, daha sonra dokuz siyasi partiyi 2014 genel seçimlerinde RS'den ortak liste çıkarmak üzere bir araya getirmiştir. Anavatan Koalisyonu adındaki bu seçim ittifakı, yaşadıkları yerleri savaş sırasında terk etmiş kişilerin bölgeye geri dönmelerini öncelikli mesele olarak ele alacağını açıklamıştır.³³

EKONOMİK SORUNLAR

Bosna-Hersek'in idari yapısının çok boyutlu olarak düzenlenmiş olmasının ülke ekonomisine de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Devlet, entite ve kanton düzeylerinde ayrı ayrı parlamento, hükümet ve devlet dairelerinin bulunması, fazlasıyla geniş bir bürokrasi meydana getirmektedir. Toplam 180 bakan, 600 milletvekili ve 70.000'e yakın devlet memuru bulunan Bosna-Hersek, kamu masraflarının yıllık gelire oranı bakımından Avrupa'da birinci sırada bulunmaktadır.³⁴ Ülkedeki çoklu düzen ayrıca ekonomi, maliye ve ticaret konularında farklı mevzuat ve uygulamaları beraberinde getirmekte, bu durum da mali disiplinden ülkeye gelecek dış yatırımlara kadar ekonominin birçok alanında olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

2008 global finans krizinden büyük yara alan Bosna-Hersek ekonomisi, 2009 yılında yüzde 3'lük rekor bir küçülme yaşamıştır. Bu tarihten sonra nispeten toparlanmakla beraber istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme henüz gerçekleştirilebilmiş değildir. Kişi başına düşen yıllık gelir 2008'den beri 4,500 Dolar civarında takılıp kalmış durumdadır.

Son yıllarda gerek global krizin etkileri, gerekse ülkedeki siyasi istikrarsızlıklar istihdama da büyük darbe vurmaktadır. Yapısal sorunlar ve bazı sektörlerdeki kökleşmiş karteller yüzünden Bosna-Hersek'e girişi zaten sınırlı olan doğrudan dış yatırımlar, 2009'da bir önceki yılın neredeyse onda bir düzeyine inmiş, daha

33. "SDP odbio listu 'Domovina'", *Dnevni Avaz*, 1 Nisan 2014.

34. Anes Alic, "Massive government administration and insufficient budgets plague BiH", *setimes.com*, 27 Aralık 2012.

sonra bir miktar artış göstermesine rağmen halen kriz öncesi dönemin yarısına dahi ulaşamamıştır.³⁵ Dış yatırımların sınırlı olması ülkede ek istihdam yaratılmasını zorlaştırırken liberalleşme sürecinde özelleştirmelerin devam etmesi ve bazı firmaların iflas etmesi yüzünden birçok kişi işini kaybetmiştir. Böylece ülkede 2000’li yıllardan beri yüzde 25-30 bandında olan işsizlik oranı düşürülememektedir. Özellikle genç nüfus arasında iş bulma şartları gittikçe zorlaşmakta, yüzde 63’e yaklaşan genç işsizlik oranı yüzünden çok sayıda genç ülkeyi terk etmektedir.³⁶ İşsizlik sorununa çözüm bulunamaması, toplumsal olaylara da sebep olmaya başlamıştır. Son olarak Şubat 2014’teki sokak protestoları ülke çapında birçok kente yayılmış ve yer yer şiddet eylemlerine dönüşmüştür.

Ülke bu sosyo-ekonomik sorunlarla boğuşurken 2014 yılının Mayıs ayında yaşanan sel felaketi Bosna-Hersek ekonomisine yeni bir darbe vurmuştur. Selin meydana getirdiği maddi zararın ülkenin yıllık GSMH’sinin yüzde 15’ine denk geldiği tahmin edilmektedir.³⁷

Ülkedeki kronikleşmiş büyük sorunlardan biri de yolsuzluktur. Özellikle ülke siyasetini uzun süredir hamaset ve popülizme başvurarak ellerinde tutan etnik temelli partilerin kurmuş oldukları yolsuzluk ağları siyaseti ve ekonomiyi derinden etkilemektedir. Ülkenin her düzeyinde bu partilerin kadrolaşmış olduğu, kamuya ait şirketleri de büyük ölçüde kontrolleri altında tuttuğu bilinmektedir.³⁸ Ülkede etkin bir adalet sisteminin kurulamamış olması ve diğer partilerin toplumda yeterince taban bulamaması yolsuzlukların üzerine gidilmesini engellemektedir.³⁹

AB ÜYELİK SÜRECİ

Bosna-Hersek halen Avrupa Birliği’ne “potansiyel aday” konumundadır. İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Haziran 2008’de imzalanmasına rağmen Bosna-Hersek’ten beklenen reformların gerçekleştirilmemesi yüzünden hâlâ Avrupa Parlamentosu’na onaylanıp yürürlüğe girmiş değildir. AB ayrıca, bu reformlar yürürlüğe konmadan Bosna-Hersek’in tam üyelik için yapacağı başvurunun dikkate alınmayacağını açıklamıştır.

35. Veriler Dünya Bankası istatistiklerinden alınmıştır.

36. “Youth Unemployment in South East Europe: Averting a Lost Generation”, *worldbank.org*, 26 Mayıs 2014; Nedim Hadrovic, “Combatting youth unemployment in Bosnia and Herzegovina”, *opendemocracy.net*, 26 Mayıs 2014.

37. Alberto Nardelli, Denis Dzidic ve Elvira Jukic, “Bosnia and Herzegovina: The World’s Most Complicated System of Government?”, *theguardian.com*, 8 Ekim 2014.

38. *Bosnia’s Future*, International Crisis Group Europe Report no. 232, 10 Temmuz 2014.

39. Dr. Ahmet Alibašić ile mülakat, Kasım 2013.

AB, Bosna-Hersek'in üyelik başvurusunda bulunabilmesi için öncelikli iki ön şart öne sürmektedir. Bunlar, AIHM'nin Sejdić-Finci davası kararlarının uygulanması ve AB sürecinin yürütülmesi için etkin bir koordinasyon mekanizmasının kurulmasıdır.⁴⁰ Bu konularda adımların gecikmesi yüzünden Bosna-Hersek'in adaylık süreci durma noktasına gelmiştir. Özellikle Sejdić-Finci kararının uygulanmaya konması yolunda baskılarını artıran AB, Bosna-Hersek'e sağladığı katılım öncesi mali yardımların bir kısmını 2013 yılında dondurma kararı almıştır.

AB'nin koyduğu bu ön şartlar karşısında Bosna-Hersekli yetkililer, ülkenin AB tarafından adaylık statüsü almasının yapısal reformları hızlandıracağını öne sürerek AB'den bu şartları hafifletmesini talep etmektedir.⁴¹ Toplumun yaklaşık yüzde 85 gibi büyük bir çoğunluğunun AB üyeliğini desteklediği ülkede⁴² adaylık sürecinin kolaylaşması için AB'ye yönelik toplu imza kampanyaları düzenlenmektedir.⁴³

Bosna-Hersek'in adaylığının kabul edilmesi durumunda üyelik için birçok alanda yapısal reform gerçekleştirilmesi gerekmektedir. AB, Bosna-Hersek'te bir nevi uluslararası vesayet unsuru olarak faaliyet gösteren BM Yüksek Temsilcilik Ofisi (OHR) kapatılmadan bu ülkenin birliğe alınmayacağını açıklamıştır. Bunun gerçekleşmesi için ise kamuya ait sivil ve askeri mülklerin devlet ve entiteler arasında paylaşılma sürecinin tamamlanması gerekmektedir. AB ayrıca ülkede idari ve bürokratik yapının yeniden düzenlenmesi, yargı reformu, yolsuzluk ve organize suçlarla mücadele gibi konularda daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini vurgulamakta, uyum sürecinin yavaş ilerlemesinden siyasi aktörleri sorumlu tutmaktadır.⁴⁴

AB, Kasım 2010'da Bosna-Hersek vatandaşlarına vize uygulamasını kaldırmıştır.

NATO ÜYELİK SÜRECİ

Bosna-Hersek'in NATO'ya üyelik müzakereleri devam etmektedir. 2006 yılında Barış İçin Ortaklık (Pfp) anlaşmasının imzalanmasının ardından Bosna-Hersek ile NATO arasındaki diyalog artmış, 2008'de yoğunlaştırılmış diyalog süreci başlatılmış ve birinci Bireysel Ortaklık Eylem Planı (IPAP) imzalanmıştır. Bosna-Hersek'in 2009 yılındaki üyelik başvurusunun ardından NATO, 22 Nisan 2010'da Bosna-Hersek'in Üyelik Eylem Planı'nı (MAP) birtakım uygulamaların gerçekleştirilmesi şartıyla kabul etmiştir. Bunların başında gelen, askeri taşınmazların

40. "Davidi: Preduslovi su odluka 'Sejdić-Finci' i mehanizam koordinacije", *Nezavisne Novine*, 24 Ekim 2013.

41. "Izetbegović tražio da se BiH odmah odobri status kandidata za EU", *haber.ba*, 24 Temmuz 2014.

42. "85 percent of BiH citizens favor EU accession", *oslobodjenje.ba*, 27 Nisan 2014.

43. "Milion potpisa za ulazak BiH u Evropsku uniju!", *Dnevni Avaz*, 28 Haziran 2014.

44. Avrupa Komisyonu, *Bosna-Hersek 2014 İlerleme Raporu*, Brüksel, Ekim 2014..

entitelerin elinden çıkarılarak devlet mülkü haline getirilmesi şartı RS'nin bir süre karşı çıkmasına rağmen Mayıs 2012'de Bosna-Hersek Üçlü Başkanlık Konseyi'nce kabul edilmiştir. Halen bu şartın tam anlamıyla yerine getirilmesi beklenmektedir. Entiteler devlete devredilecek mülkler üzerinde anlaşmış olmalarına rağmen özellikle RS'nin devlete ait bazı mülklerin de bunun karşılığında entite ve belediyelere geçmesini istemesi yüzünden bu süreç yavaş ilerlemektedir. Üyelik Eylem Planı'nın imzalamasından bugüne NATO ve Bosna-Hersek arasında Şubat 2011'de ikinci IPAP imzalanmış⁴⁵ ve ilişkiler bu çerçevede devam ediyor olmakla beraber MAP'ta belirtilen şartlar yerine getirilinceye kadar üyelik sürecinde somut bir ilerleme beklenmemektedir.

---

45. NATO'nun web sitesindeki http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49127.htm adresinde yer alan bilgilerden.

SİYASİ PARTİLER

Bosna-Hersek siyaseti üzerinde parti politikalarının belirleyici rolü vardır. Parti içi demokrasinin henüz yeterince yerleşmiş olmadığı ülkede parti liderlerinin nüfuzu oldukça güçlüdür. Öyle ki, son yıllarda ülkenin kaderinin altı siyasi partinin (SDA, SDP BiH, SNSD, SDS, HDZ BiH ve HDZ 1990) liderlerine bağlı olduğuna dair genel bir kanı yerleşmiştir.⁴⁶

Etnik anlamda bölünmüşlüğü mevcut olduğu ülkede siyasi partiler de ana hatlarıyla üç etnik unsur arasında bölünmüş durumdadır. Kendi ulusal çıkarları uyarınca Sırp partileri neredeyse tamamen RS'nin gündem ve sorunları üzerinde yoğunlaşırken Hırvat partileri FBiH'te yaşayan Hırvatların statüsü ve siyasi haklarına öncelik vermektedir. Boşnak partileri ise ülke bütünlüğünün korunmasını ve entitelerin yetkilerinin kısıtlanmasını ülkede nüfus çoğunluğuna sahip olan Boşnakların çıkarlarına uygun görmektedir. Bu bakımdan Boşnak partilerinin birçok konudaki tutumu, kadro ve söylem bakımından daha kapsayıcı ve çeşitliliğe açık bir görünüme sahip olan multi-etnik partilerle örtüşmektedir.

BOŞNAK PARTİLERİ

**SDA (Stranka Demokratske Akcije;
Demokratik Hareket Partisi)**

Bosna-Hersek'in en eski Boşnak partisi olan SDA, ülkenin ilk cumhurbaşkanı Alija Izetbegović'in li-

46. *Bosnia's Future*, International Crisis Group Europe Report no. 232, 10 Temmuz 2014, s. 11-12.

derliğindeki kırk Müslüman aydın tarafından 1990 yılında kurulmuştur.⁴⁷ Parti, kurulduğu yıllarda Boşnakların milli kültür ve kimliğinin korunmasını amaç edinmekle beraber demokrasi, eşitlik, ekonomik liberalleşme ve Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunması gibi noktaların da altını çizerek multi-etnik yapıya açık bir görüntü vermiştir.⁴⁸ Fakat daha sonra, savaş döneminin yarattığı ortam içerisinde Cumhurbaşkanı Alija Izetbegović'e yakın sivil ve asker kökenli milliyetçi-muhafazakar çevrenin güçlenmesiyle partinin Müslüman-Boşnak karakteri ağır basmıştır.

SDA, Sırplarla olan gerilimler başladığında Boşnakların örgütlenecek kendilerini savunmalarında kilit rolü oynadı. Yugoslavya Ordusu ve Sırp milisleri karşısında 1991 yılında General Sefer Halilović komutasında, daha sonra Bosna-Hersek ulusal ordusuna dönüşecek olan Vatanseverler Birliği adlı silahlı birliği oluşturan parti, savaş süresince Boşnakların siyasi liderliğini yaptı. Parti, bu liderliği süresince izlediği politikalarla, daha önce kendini yalnızca "Müslüman" olarak adlandıran Boşnakların dini bir grup olmaktan çıkarak etnik-millî bir kimlik kazanmasında büyük rol oynamıştır.

Partinin kurucularından olan Başbakan Haris Silajdžić'in 1996 yılı başlarında istifa ederek SBiH'i kurmasıyla SDA'nın hem üyelerinden hem de tabanından bir kesim bu partiye kaydı. Bununla beraber SDA Boşnakların en çok desteklediği parti olmaya devam etti. 1996'da yapılan, savaş sonrası düzenin ilk seçimlerinde SDA Boşnaklar arasında en fazla oyu alırken Genel Başkan Izetbegović Boşnak oylarının yaklaşık yüzde 80'ini alarak Silajdžić'i geride bıraktı ve Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine seçildi. 1997 yılından itibaren SBiH ile koalisyonda yer alan SDA, 1998 genel seçimlerine bu partinin de yer aldığı bir seçim bloğu ile katıldı. Bu blok, Boşnak oyları içinde en yüksek oyu alarak BiH Temsilciler Meclisi'nde 68 sandalye elde etti. SDA Genel Başkanı Izetbegović Boşnak oylarının büyük çoğunluğunu alarak yeniden Üçlü Başkanlık Konseyi üyeliğine seçildi.

2000 seçimlerinde yalnız başına yarışan parti, Boşnaklar arasında yine en çok oyu alsa da seçimler sonrasında SDP liderliğinde bir koalisyon hükümetinin kurulması sonucu ilk defa muhalefete düştü. Alija Izetbegović'in 2001 yılında siyasetten çekilme kararı almasıyla partinin liderliğini Sulejman Tihić devraldı. Bu yıl gerçekleştirilen parti kongresinde partinin Boşnakları merkeze alan programı

47. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija* (SDA, Saraybosna: 2010), s. 7.

48. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija*, s. 9; ayrıca bkz. SDA'nın web sitesindeki <http://sda.ba/home/o-name/licna-karta-stranke/> adresinde yer alan bilgiler.

yumuşatılarak bütün Bosna-Hersek halkına hitap edecek şekilde getirildi. Bosnalılık kimliğine vurgu yapılırken multi-etnik ve yerinden yönetimin güçlü olduğu bir devlet yapısı benimsendi.⁴⁹ SDP BiH'in iktidarda yıpranmasıyla parti iktidarı 2002 seçimleriyle geri aldı. Ayrıca partinin genel başkanı Tihic, Boşnak oylarının yüzde 37'sinden biraz fazlasını alarak Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine seçildi. 2006 seçimlerinde ise SBiH karşısında büyük oy kaybeden SDA, federal parlamentosunda yalnızca dokuz milletvekiliği elde ettiği gibi, Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğini de Silajdzic'e kaptırdı.

2010 seçimlerinde FBiH'te SDP BiH'in ardından ikinci sırayı alan partinin adayı Bakir Izetbegovic Üçlü Başkanlık Konseyi'ne Boşnak üye olarak seçilmiştir.⁵⁰ Bu seçimler sonucunda parti, Temsilciler Meclisi'nde yedi, Halklar Meclisi'nde üç, FBiH Temsilciler Meclisi'nde 23, RS Milli Meclisi'nde iki sandalye elde etmiştir. Parti, Ekim 2012 yerel seçimlerinde oylarını artırarak ülke çapında birinci sırada yer almış ve 37 belediyede yönetime gelmiştir.⁵¹ Bu başarısını 2014 genel seçimlerinde devam ettiren SDA, Üçlü Başkanlık Konseyi'ndeki Boşnak üyeliğini koruduğu gibi FBiH'te en çok oy alan parti olmuş, Temsilciler Meclisi'ndeki sandalye sayısını 10'a, FBiH Temsilciler Meclisi'ndeki sandalye sayısını da 29'a çıkarmıştır. SBiH'in RS'de seçimlere katılmaması sayesinde SDA, bu entiteden de Temsilciler Meclisi'ne bir milletvekili göndermeyi başarmıştır. Parti, aynı zamanda FBiH'te Boşnakların çoğunlukta olduğu bütün kantonlarda birinci sırayı almıştır. Almış olduğu seçim başarısından dolayı kendini Boşnakların iradesini en fazla temsil eden parti olarak öne çıkaran SDA, devlet ve entite düzeyinde kurulacak hükümetlerde mutlaka yer alması gerektiği iddiasındadır.⁵²

Merkez-sağ eğilimli bir parti olan SDA'nın ana önceliği Boşnakların haklarının korunmasıdır.⁵³ Parti, Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünün korunmasını savunmakta, ülkenin üniter bir yapıya geçmesini istemektedir. Bununla beraber, belediyelerin yetki genişliğine karşı çıkmamaktadır.⁵⁴ SDA'nın öncelikli gördüğü hedefler arasında az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması, istihdamın artırılması, adil bir sosyal devlet anlayışının benimsenmesi, yabancı yatırımın desteklenmesi,

49. SDA'nın web sitesindeki <http://sda.ba/home/o-name/licna-karta-stranke/> adresinde yer alan bilgilerden.

50. Sabina Arslanagic, "Bosnia Polls Results: Bosniaks Vote for Change", *Balkan Insight*, 4 Ekim 2010.

51. Amy Koopmanschap, "Local elections in Bosnia and Herzegovina", Avrupa Konseyi Yerel Yetkililer Odası Raporu, 7 Ekim 2012.

52. "Neće biti nikakvih novih entiteta u BiH", *Dnevni List*, 17 Ekim 2014.

53. SDA Genel Başkan Danışmanı Timur Numic ile görüşme, Kasım 2013.

54. Jakub Sedo, "The Party System of Bosnia and Herzegovina", Vera Stojarova ve Peter Emerson (der.), *Party Politics in the Western Balkans* (Routledge, New York: 2010), s. 92.

savaş gazilerinin ve emeklilerin şartlarının iyileştirilmesi ve Avrupa standartlarında demokratik değerlerin benimsenmesi bulunmaktadır.⁵⁵ Herkesi gözeten bu hedeflere rağmen partinin Boşnak ve Müslüman kimliğinin korunmasına öncelik vermesi, SDA'ya bir kitle partisinden ziyade bir Boşnak partisi görünümü vermektedir. Dış politikada ABD ve Türkiye ile ilişkilere özel önem veren parti,⁵⁶ AB ve NATO ile entegrasyonu desteklemektedir.

Alija Izetbegović'ten sonra partinin genel başkanlığını 14 yıl kadar yürüten Tihic, Eylül 2014'te vefat etmiştir. Son yıllarında artan sağlık sorunları yüzünden Tihic'in parti işleriyle yeterince ilgilenememesi, partinin üst kademelerinde bir otorite boşluğu doğmasına yol açmıştır. Bu dönemde başkanlığa fiilen vekalet eden Bakir Izetbegović yönetim kadroları üzerinde nüfuzunu güçlendirmeye yönelik adımlar atarken partide kendisine rakip fraksiyonlar da ortaya çıkmaya başlamıştır.⁵⁷ Tihic'in bir sonraki genel kurulda aday olmayacağını açıklamış olmasından dolayı son birkaç yıldır gelecek başkanın kim olacağı konusunda medyada birçok kişinin ismi geçmektedir.⁵⁸ Parti üyeleri ise bu tartışmaları 2014 seçimlerinden sonraya bırakmışlardır. Yeni genel başkanın partinin Mayıs 2015'te düzenlenecek olağan genel kurulunda seçilmesi beklenmektedir. Partinin kendini yenilemesi gerektiğini söyleyerek kadrolarda değişiklik istediğini ifade eden⁵⁹ Izetbegović'in genel başkanlığa aday olmasına kesin gözüyle bakılmaktadır.

Parti, Uluslararası Demokrat Birliği'ne (IDU) tam, Avrupa Halk Partisi'ne (EPP) gözlemci üyedir.

SBB BiH (Savez za Bolju Budućnost BiH; Daha İyi Bir Gelecek İçin Birlik)

Ülkenin önde gelen işadamlarından Fahrudin Radončić tarafından 2009 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan kısa süre sonra gerçekleştirilen 2010 seçimlerinde Bosna-Hersek Temsilciler

Meclisi'nde dört, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise 13 milletvekilliği elde eden parti, Haziran 2012'de oluşturulan federal hükümette koalisyon ortağı olarak yer

55. SDA'nın web sitesindeki <http://www.sda.ba/dokumentaSDA/PROGRAMSKA%20DEKLARACIJA.pdf> adresinde yer alan parti programından.

56. SDA Genel Başkan Danışmanı Timur Numić ile görüşme, Kasım 2013.

57. Almedin Šišić, "Adil Osmanović: Podjele na dvije struje SDA sada ozvaničene", *Nezavisne Novine*, 2 Mayıs 2014.

58. "Devet opcija za novog lidera stranke i Bošnjaka", *Dnevni List*, 18 Mart 2014; Vildana Selimbegović, "Muška suza", *Oslobođenje*, 7 Nisan 2014.

59. "Kongres SDA najvjerovatnije u maju iduće godine", *Slobodna Bosna*, 2 Ekim 2014.

almıştır.⁶⁰ Partinin hükümetteki tek temsilcisi olarak güvenlik bakanlığı görevini üstlenen Radončić'in Şubat 2014'teki protestolar sonrasında görevden alınmasıyla parti, federal hükümetteki üyeliğini kaybetmiştir.

SBiH'in zayıflaması ve Haris Silajdžić'in siyasetten uzaklaşması SBB BiH'in işine yaramış ve partiyi kısa sürede Boşnak partileri arasında SDA'nın en güçlü alternatifi konumuna getirmiştir. 2012 yerel seçimlerinde SBiH'ten istifa ederek partiye katılan adaylar SBB BiH'e Goražde'de ve Saraybosna'daki Başçarşı'nın da bulunduğu Stari Grad'da belediye başkanlığını kazandırmıştır. Radončić'in ekonomik gücünden dolayı geniş maddi kaynaklara sahip olan parti, aynı zamanda Radončić'in kurduğu ve uzun yıllar yönettiği, ülkenin en yüksek tirajlı gazetelelerinden *Dnevni Avaz* tarafından açıkça desteklenmektedir.

Her ne kadar üye ve seçmenlerinin tamamına yakını Boşnaklar oluştursa da, SBB BiH etnik temelli bir gündeme sahip değildir. Programında bütün vatandaşlara hitap eden parti, temel önceliğini ekonomik kalkınma ve reform olarak belirlemiştir. Parti, ihracata dayalı kalkınmaya, özelleştirmelere, rekabetçi piyasa ekonomisine ve yabancı yatırımlara açık bir ekonomi anlayışına sahiptir. Ekonomik kalkınma için devlet harcamalarının kısılmasını, emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılmasını ve yolsuzluklarla mücadele edilmesini önemli görmektedir. Tek bir devlet başkanı ve üç yardımcısından oluşan yeni bir başkanlık yapısı öneren parti, Bakanlar Kurulu'nun yetkilerinin artırılmasını, bununla beraber yerinden yönetimlerin de güçlendirilerek kendi kaynaklarını kullanmalarını savunmaktadır. Ülkenin AB hedefi doğrultusunda gereken bütün reformları ivedilikle gerçekleştirmesi gerektiğini vurgulayan parti, NATO üyeliğini de bir dış politika önceliği olarak görmektedir. Parti ayrıca iş adamlarının uluslararası pazarlara açılmasında ve dış yatırımcıların ülkeye davet edilmesinde aktif rol oynaması gerektiğini savunmaktadır.⁶¹

2014 genel seçimlerinde oylarını birkaç puan artıran SBB BiH, FBiH'te en fazla oy alan ilk üç parti içindeki yerini korumuştur. Parti, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ndeki dört sandalyesini korurken FBiH Temsilciler Meclisi'ndeki milletvekili sayısını 16'ya çıkarmıştır. Seçimlerde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliği için yarışan Genel Başkan Radončić ise 2010 seçimlerine nazaran daha az oy oranıyla Bakir Izetbegović'in ardından ikinci sırayı almıştır.

60. Elvira Jukic, "Bosnia's Social Democrats Unite With Bosniak Opposition", *Balkan Insight*, 1 Haziran 2012.

61. SBB BiH'in web sitesindeki <http://sbb.ba/pdf/PROGRAMSKA%20DEKLARACIJA%20SBB%20BiH.pdf> adresinde yer alan parti programından.

BPS-Sefer Halilović
(*Bosanskohercegovačka Patriotska Stranka-Sefer Halilović; Bosna-Hersek Vatanserverler Partisi-Sefer Halilović*)

Savaş döneminin ünlü Boşnak komutanı Sefer Halilović tarafından 1996 yılında kurulmuş partidir. Halilović'in 2001 yılında Lahey'deki Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaya başlaması yüzünden faaliyetlerini büyük ölçüde donduran parti, Halilović'in 2005 yılı sonlarında serbest bırakılıp dönmesiyle çalışmalarını devam ettirmiştir.⁶² Parti, tek başına girdiği 2006 seçimlerinde FBiH'te yüzde 4'ün üzerinde oy almış ve Genel Başkan Halilović, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne üye seçilmiştir. 2010 seçimlerinde ülke ve entite düzeyinde önemli bir varlık gösteremeyen parti, FBiH'teki dört kantonda meclis üyelikleri elde etmiştir.

BPS-Sefer Halilović, Dayton Antlaşması'nı reddederek 1990 Anayasası'nın geri getirilmesini istemektedir. Ülkenin etnik farklılıklara dayanan federal yapısının milliyetçiliği beslediğinin altını çizen parti, üniter bir yapıda bütün vatandaşlığın eşitliğine dayalı yeni bir düzenin kurulmasını savunmaktadır, bu şekilde kurulacak yeni düzenin aynı zamanda daha verimli ve daha az masraflı olacağını öne sürmektedir.⁶³ Yolsuzluk ve organize suçlarla mücadelenin önemine vurgu yapan parti, bu konuda ülkedeki en güçlü programa sahip olduğunu iddia etmektedir.⁶⁴

Partinin genel başkanı Halilović, 2014 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliği için aday olmuş, yüzde 9'a yakın oy alarak adaylar arasında beşinci sırayı almıştır. Parti, seçimlerde 2010 seçimlerine nazaran oylarını yükseltmiş, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde bir, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise dört sandalye elde etmiştir.

SBiH (Stranka za Bosnu i Hercegovinu; Bosna-Hersek İçin Partisi)

SDA'nın liderlik kadrosuyla yaşadığı sorunlar yüzünden bu partiden ayrılan Haris Silajdžić liderliğindeki bir grup tarafından 1996 yılında

62. BPS-Sefer Halilović'in web sitesindeki http://www.bps-seferhalilovic.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=60 adresinde yer alan bilgilerden.

63. BPS-Sefer Halilović'in web sitesindeki <http://www.bps-seferhalilovic.ba/images/izborna%20platforma%20za%20izbore%202010.pdf> adresinde yer alan manifestodan.

64. "BPS se prijavio za učešće na izborima za državni, entitetski i kantonalni nivo", *vijesti.ba*, 30 Mayıs 2014.

kurulmuş partidir. Savaşta Boşnak milletinin temsilcisi olarak hareket etmiş ve tam anlamıyla bir Boşnak ulusal partisi haline gelmiş olan SDA'nın aksine bütün Bosna-Hersek'i kucaklayan bir parti olma hedefiyle kurulan SBiH'in ilk üyeleri arasında bazı eski SDA üyelerinin yanısıra Boşnak muhalefetinden, Sırp'lardan ve Hırvatlardan da temsilciler bulunmaktaydı.⁶⁵

Partinin kurulması SDA'nın oylarında önemli bir bölünme meydana getirmiş ve parti Bosna-Hersek siyasetinde önemli bir aktör haline gelmiştir. Yine de uzun süre SDA'nın gerisinde kalan SBiH, en büyük başarısını 2006 seçimlerinde elde etmiştir. Parti, 2006'da gündeme gelen anayasa değişikliği paketine kararlılıkla karşı çıkması sonucu aynı yıl yapılan seçimlerde oylarını önemli ölçüde yükseltmiş, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde sekiz, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise 24 sandalye elde ederek SDA ile arasındaki farkı büyük ölçüde kapatmıştır. Daha da önemlisi, bu seçimlerde Genel Başkan Silajdžić yüzde 63 gibi yüksek bir oy oranıyla SDA'nın adayı Sulejman Tihić'i geride bırakarak Üçlü Başkanlık Konseyi üyeliğine seçilmiştir.

2006 yılında elde ettiği bu başarıyı 2010 seçimlerinde yakalayamayan SBiH, bu seçimlerde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde iki, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise dokuz sandalye elde edebilmiştir. Partinin kaybettiği oyların büyük bölümünün 2009'da kurulan SBB BiH'e kaydığı tahmin edilmektedir.⁶⁶ Seçimlerdeki başarısızlık sebebiyle Silajdžić 2011 yılında aktif siyasetten çekilerek partinin liderliğini Amer Jerlagić'e bıraktı. 2014 yılına kadar genel başkanlığı vekaleten yürüten Jerlagić, bu yıl yapılan kongrede resmen genel başkan seçildi.⁶⁷

Merkez-sağ bir çizgiye sahip olan SBiH, etnik merkezli politikaları reddedererek ekonomik kalkınmaya öncelik vermekte, bunun yolunun da yabancı yatırımların Bosna-Hersek'e çekilmesinden geçtiğini ifade etmektedir. Ülkenin özellikle su ve madenler bakımından zenginliğinin altını çizen parti, doğal kaynaklara yatırım yapılmasının kısa vadede istihdam ve refaha olumlu yansıtacağı düşüncesindedir. Ülkenin mevcut idari ve hukuki düzeninin yabancı yatırımların gelmesinde önemli birer engel olduğunun altını çizen parti, bu alanlarda radikal bir yeniden yapılandırmaya gidilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁶⁸ Buna göre, entite yetkile-

65. Zlatan Cabaravdic, "DAYTON at MIDPOINT: Possible Split in Bosnia's Muslim Leadership", *Transitions Online*, 12 Temmuz 1996.

66. Željka Domazet, "Haris Silajdžić puca u prazno", *Glas Srpske*, 16 Ekim 2013.

67. Amra Brkić-Čekić, "Kongres Stranke za BiH; Amer Jerlagić poručio: Ne želim nuditi laži građanima", *Oslobodjenje*, 31 Mayıs 2014.

68. SBiH Genel Başkanı Amer Jerlagić ile mülakat, Kasım 2013.

rinin büyük ölçüde merkezi hükümete devredilmesi, bununla beraber ülkenin ekonomi ve coğrafya gibi yapısal kriterlere göre belirlenecek bölgelere ayrılarak yerinden yönetimin buna göre düzenlenmesi öngörülmektedir. Uzun vadede ise ülkede tek bir ekonomik alanın oluşturulması hedeflenmektedir. Partinin diğer önem verdiği konular arasında altyapının geliştirilmesi, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık alanında reformlar gelmektedir. Parti, Bosna-Hersek'in AB ve NATO üyeliğini desteklemekte, bu yolda gereken reformların vakit geçirilmeden gerçekleştirilmesi konusunda çağrıda bulunmaktadır.⁶⁹

Her ne kadar SBiH, kendini farklılıkların bir arada yaşamasını destekleyen multi-etnik bir parti olarak tanımlasa da⁷⁰ partinin seçmen kitlesini büyük ölçüde Boşnaklar oluşturmaktadır. 2014 genel seçimlerinde parti büyük bir oy kaybı yaşamış, federal parlamentoya milletvekili gönderemediği gibi FBiH Temsilciler Meclisi'nde de ancak üç sandalye elde edebilmiştir. Bu sonuçlarla parti, ülke siyasetinden silinme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

A-SDA (Stranka Demokratske Aktivnosti; Demokratik Etkinlik Partisi)

Çoğunluğu Una-Sana Kantonu'ndan olan bir grup eski SDA üyesi tarafından 2008 yılında kurulmuş yerel bir Boşnak partisidir. Sulejman Tihic lider-

liğindeki SDA'nın Alija Izetbegović'in yolundan ayrıldığını öne süren bu üyeler, genel merkezle yaşadıkları sorunların ardından partiden ihraç edilmeleri üzerine A-SDA'yı kurmuşlardır.⁷¹ Merkezi Cazin şehrinde bulunan partinin kuruluşundan bu yana genel başkanlığını Nermin Ogreshević yapmaktadır. Ogreshević, aynı zamanda üç dönemdir Cazin belediye başkanlığını yürütmektedir.

Kendini bir merkez partisi olarak tanımlayan A-SDA, program ve sembollerinde Müslüman-Boşnak kimliğini öne çıkarmakla beraber diğer vatandaşların dini ve kültürel haklarının da korunmasına önem verdiğinin altını çizmekte, Bosna-Hersek'in vatandaşlık temelinde bütünleşmesini ve Avrupa'ya entegre olmasını savunmaktadır. Parti, her türlü siyasi tahakküm, haksız kazanç ve adam kayırmaya karşı olduğunu, bu tür eylemlerde bulunanların adil bir devlet ve toplum için şehit düşmüş Boşnakların ruhuna ihanet ettiklerini ifade etmektedir. Ülke

69. SBiH'in web sitesindeki <http://www.szabih.com/wp-content/uploads/2014/02/PROGRAM-SBIH-U-PERI-ODU-2011.-2015..pdf> adresinde yer alan parti programından.

70. SBiH'in web sitesindeki <http://www.szabih.com/o-nama/> adresinde yer alan bilgilerden.

71. "Osnovana nova stranka - A SDA", *Klix*, 4 Şubat 2008.

kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılarak ekonomik kalkınmanın sağlanmasını hedefleyen parti, devletin yalnızca düzenleyici işlevinin olduğu bir serbest piyasa anlayışını benimsemektedir.⁷²

2014 genel seçimlerinde bir önceki seçimlere göre oylarını artıran parti, DNZ BiH'in yaşadığı oy kaybının da etkisiyle Una-Sana Kantonu'nda SDA'nın ardından ikinci sırayı almayı başarmıştır. Bu sayede ilk kez federal düzeyde milletvekili çıkaran parti, FBiH Temsilciler Meclisi'nde önceki dönem bir olan milletvekili sayısını da ikiye çıkarmıştır.

DNZ BiH (Demokratska Narodna Zajednica BiH; Bosna-Hersek Demokratik Halk Birliği)

1993 yılında SDA ile fikir ayrılığı yaşayan Fikret Abdić tarafından kurulmuş yerel partidir. Boşnak milliyetçisi olmamakla beraber üyelerinin çoğunluğu Boşnaklardan oluşmaktadır. Merkezi Velika Kladuša şehrindedir.

Merkezi ülkenin kuzeybatı sınırındaki Velika Kladuša şehrinde bulunan parti, kurulduğundan beri bu şehirde büyük bir oy üstünlüğüne sahip olmuşken ülkenin geri kalanında fazla bir varlık gösterememiştir. Fikret Abdić'in savaş suçlusu olarak Hırvatistan'da yargılanıp 20 yıllık hapis cezası almasıyla partide yeniden yapılanma başlamıştır. Abdić'in 2012 yılında haptiden erken salıverilmesinin ardından parti yönetimi artık yeni bir sayfa açmış olduklarını vurgulayarak Abdić'in parti üzerinde yeniden nüfuz kurmasını istememiştir. Bunun üzerine Abdić yanlıları partiden ayrılmış ve LS BiH adlı partiyi kurmuşlardır. DNZ BiH'in Aralık 2013'te yapılan parti kongresinde genel başkanlığa Rifat Dolić oybirliğiyle tekrar seçilmiştir.

Aralık 2013'teki kongresinde "Yeni Zaman için Yeni Yol" sloganıyla yeni bir program kabul eden parti, ülkenin Avrupa ve Atlantik kurumlarına üyelik için gerekli şartların en kısa zamanda yerine getirilmesini savunmaktadır.⁷³

2010 seçimlerinde Una-Sana Kantonu'nda yüzde 13'ün üzerinde oy alarak devlet ve entite düzeylerinde birer milletvekili çıkaran, kanton meclisinde de dört sandalye elde eden parti, 2013'teki bölünmenin ardından seçmen kaybetme endişesi içine girmiştir. Parti, bunu önlemek için Abdić'in siyasi bir geleceğinin bulun-

72. A-SDA'nın web sitesindeki <http://www.asda.ba/index.php/dokumenti/programska-deklaracija-a-sda> adresinde yer alan program bildirisi ile http://asda.ba/media/STATUT_A-SDA_BIH.pdf adresinde yer alan parti tüzüğünden.

73. "Za predsjednika DNZ ponovo izabran Rifat Dolić", *Dnevni Avaz*, 14 Aralık 2013.

madığı, amacının halkı kendi çıkarları doğrultusunda manipüle etmek olduğu ve bunun için karanlık ilişkiler de dahil olmak üzere her yolu kullandığı gibi iddialar ortaya koymuştur.⁷⁴ Ne var ki bu çabalar, 2014 seçimlerinde partinin önemli oranda oy kaybetmesini engelleyememiştir. Partinin SPP BiH, SDU BiH, SP/U BiH, LDS BiH ve SUND BiH adlı diğer küçük partilerle birlikte yer aldığı Değişim için Beraber adlı ittifak, Una-Sana Kantonu'nda LS BiH'in oldukça gerisinde kalmıştır. Böylelikle parti, Bosna-Hersek ve FBiH parlamentolarına temsilci gönderememiş, Una-Sana Kanton Meclisi'nde de ancak bir sandalye elde edebilmiştir.

LS BiH (*Laburistička Stranka BiH; Bosna-Hersek İşçi Partisi*)

DNZ BiH'ten ayrılan Fikret Abdić yanlılarınca 28 Aralık 2013 tarihinde Velika Kladuša'da kurulmuştur. Her ne kadar Abdić'in siyasi yasağı bulunsa da bu şehirde kendisine yönelik destek devam etmektedir. Zira Yugoslavya döneminde ülkenin en önemli gıda şirketlerinden olan fakat savaş son-

rasında faaliyetleri duran AGROKOMERC şirketinin müdürlüğünü yapmış olan Abdić, şehirde özellikle işçi aileleri arasında sayılan bir şahsiyettir. Abdić'in hapisten çıktıktan sonra şirketi yeniden kurmak için çalışmalara başlaması ve şirket hissedarlarıyla işsiz kalan işçilerin haklarını koruma derneğinin başına geçmesi⁷⁵ popülerliğini korumasını sağlamıştır. Abdić'in şehrin ekonomisinin yeniden canlandıracağına yönelik beklentiler, partinin Velika Kladuša'daki oy potansiyelini artırmıştır. Böylelikle parti, 2014 seçimlerinde DNZ BiH'in tabanından önemli ölçüde oy kopararak Una-Sana Kantonu'nda yüzde 5,5 civarında oy almayı başarmıştır. Parti, aldığı bu oy oranı sayesinde FBiH Parlamentosu'nda bir, Una-Sana Kanton Meclisi'nde ise iki sandalye elde etmiştir. Yine de partinin gelecekte büyük bir oy artışı yaşaması veya başka şehirlerde örgütlenmesi zor görünmektedir. Zira partinin merkezinin bulunduğu Velika Kladuša'da dahi gerek savaş öncesindeki yolsuzlukları, gerekse savaşta SDA yanlısı Boşnaklara yönelik yürüttüğü katliamlar yüzünden Abdić karşıtlığı azımsanmayacak düzeydedir.⁷⁶

74. "Intervju sa Rifatom Dolićem : Fikret je ostao zarobljen u prošlosti", *Ljuta Krajina*, 21 Mayıs 2013.

75. "Croatia court bans Bosnian warlord Fikret Abdic from politics", *Reuters*, 11 Ekim 2011; ayrıca bkz., Agrokomerc web sitesindeki bilgiler: http://www.agrokomerc.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=17

76. Zoran Radosavljevic, "Bosnian ex-warlord stirs hope and controversy", *Reuters*, 2 Nisan 2012.

Partinin genel başkanlığını Fikret Abdić'in kızı Elvira Abdić-Jelenović yapmaktadır.

SIRP PARTİLERİ

SNSD (Savez nezavisnih Socijaldemokrata; Bağımsız Sosyal Demokratlar İttifakı)

Halen RS'deki en güçlü parti konumunda olan SNSD'nin temelleri, 1990'lı yılların başlarına kadar gider. Yugoslavya'da çok partili hayata geçilmesinin ardından Reform Güçleri Birliği parti-

sinden Bosna-Hersek Parlamentosu'na giren Milorad Dodik liderliğindeki bir grup milletvekili, savaş yıllarında bağımsız olarak Radovan Karadžić hükümetine karşı muhalefet yürüttü. Bu milletvekilleri, savaştan sonra bir parti çatısı altında örgütlenmeye karar vererek 1996 yılında Dodik başkanlığında Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'yi kurdular. Bu parti, 2002 yılında Demokratik Sosyalist Parti ile birleşerek 2002 yılında Bağımsız Sosyal Demokratlar İttifakı (SNSD) adını aldı.⁷⁷

2006 seçimlerine kadar RS'de SDS'nin ardından ikinci büyük parti konumunda olan SNSD, bu seçimlerde hem ülke hem de entite düzeyine ilişkin oylamalarda birinci gelerek büyük bir başarı kaydetmiştir. Parti, 2010 genel seçimlerinde biraz oy kaybı yaşamış olmakla beraber RS'deki birinci parti olmayı sürdürmüştür. Bu seçimlerde SNSD, RS Milli Meclisi'nde 37 sandalye elde ederken Milorad Dodik başbakanlıktan cumhurbaşkanlığı görevine geçti. SNSD aynı seçimlerde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde RS'ye ait 14 koltuktan 8'ini aldı ve Üçlü Başkanlık Konseyi'ndeki Sırp üyeliğini elde etti. Böylelikle RS hükümetinde 10 bakanla koalisyonun büyük ortağı olurken federal hükümette de üç bakanla yer aldı. Ekim 2012'deki yerel seçimlerde ise aynı başarıyı yakalayamayan SNSD, 2008'de kazandığı birçok belediyeyi kaybederek yalnızca 19 belediye başkanlığı elde etti.⁷⁸ Parti, 2014 genel seçimlerinin ardından RS'deki birinci parti konumunu korumakla beraber eski temsil gücünü kaybetmiştir. Üçlü Bakanlar Konseyi'ndeki Sırp üyeliğini çok az farkla da olsa muhalefet bloğuna kaptıran SNSD, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde altı, RS Milli Meclisi'nde ise 29 sandalye elde etmiştir.

77. SNSD'nin web sitesindeki http://www.snsd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=124&Itemid=247&lang=cyr adresinde yer alan parti tarihçesinden.

78. Elvira M. Jukic, "SDA, SDS Win Most Mayoral Seats in Bosnia's Elections", *Balkan Insight*, 8 Ekim 2012; Amy Koopmanschap, "Local elections in Bosnia and Herzegovina", Avrupa Konseyi Yerel Yetkililer Odası Raporu, 7 Ekim 2012.

Parti, seçimlerden kısa süre sonra DNS ve Sosyalist Parti (SP RS) adlı küçük partilerle RS'de hükümeti kurmak üzere anlaşmıştır.⁷⁹

Kendini sosyal demokrat olarak tanımlayan SNSD, programında eşitlik, özgürlük ve sosyal dayanışma gibi ilkelere vurgu yapmakta, özelleştirmelerle beraber sosyal devlet fonksiyonlarının beraber yürütülerek güçlü bir refah devleti vücuda getirilmesini amaçladığını ortaya koymaktadır.⁸⁰ Öte yandan, partinin RS'de iktidarı ele aldıktan sonra benimsediği milliyetçi söylem ve politikaları sosyal-demokrat yönünü gölgede bırakmaktadır. Boşnakların anayasa reformu çağrılarını karşısında RS'nin özerk statüsünün ve Sırpların ulusal menfaatlerinin tehdit altında olduğunu öne süren parti, bu şekilde son yıllarda giderek artan baskıcı politikalarını meşrulaştırma ve tabanının desteğini sağlamlaştırma yoluna gitmektedir.⁸¹ Sosyal demokrasiyle bağdaşmayan tutumları yüzünden Partinin Sosyalist Enternasyonal'e olan üyeliği 2011 yılında askıya alınmış, bir yıl sonra da parti üyelikten tamamen çıkarılmıştır.⁸²

SDS (Srpska Demokratska Stranka; Sırp Demokrat Partisi)

Milliyetçi bir parti olan SDS, Yugoslavya'da çok partili hayata geçildiği 1990 yılında Radovan Karadžić liderliğinde kurulmuştur. Aynı yıl girdiği

Bosna-Hersek genel seçimlerinde parti Sırp lar arasında en çok oyu alarak Boşnak partisi SDA'nın ardından ikinci sırayı elde etmiştir. Sırp ların boykot ettiği bağımsızlık referandumunda Bosna-Hersek'in bağımsızlığına yönelik çıkan sonucun ardından Sırp milletvekillerinin RS'yi ilan etmeleriyle SDS, RS'de yönetime gelmiş ve Genel Başkan Karadžić RS'nin cumhurbaşkanı olmuştur. Savaş yıllarında RS'de iktidarı elinde bulunduran SDS'nin Karadžić dahil birçok üyesi savaş sonrasında savaş suçlarından yargılanmış ve mahkum olmuştur.

Savaştan sonra da RS'nin birinci partisi olmaya devam eden SDS, muhalefet koalisyonunun iktidarda olduğu 1998-2000 yılları hariç 2006 yılına değin RS hükümetinde bulunmuştur. Bununla beraber, ılımlı bir görüntü vererek Batı'nın

79. "Dodik: Dogovorena vlada SNSD-DNS-SP", *Nezavisne Novine*, 23 Ekim 2014.

80. SNSD'nin web sitesindeki <http://www.snsd.org/images/dokumenti/politickiProgram.pdf> adresinde yer alan parti programından.

81. Jakub Šedo, "The Party System of Bosnia and Herzegovina", s. 94.

82. Elvira M. Jukic, "Bosnian Serbs Shrug Off Socialist International Snub", *Balkan Insight*, 5 Eylül 2012; "SNSD suspendovan iz Socijalističke internacionale", *Dnevni Avaz*, 2 Temmuz 2011.

da desteğini alan SNSD karşısında 2000'li yılların başlarından itibaren oy kaybı yaşamıştır. SNSD'nin güçlenmesi karşısında ilk büyük darbeyi 2004 yerel seçimlerinde alan SDS, bu seçimlerde RS'deki toplam belediye başkanlığı sayısında üstünlüğünü korumakla beraber milliyetçiliğin kalesi olarak görülen Trebinje'de belediye başkanlığını kaybetmiştir.⁸³ Bunu takip eden ilk genel seçimler olan 2006 seçimlerinde ise parti ilk yenilgisini almış, Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğini de SNSD'ye kaybetmenin yanı sıra RS meclisinde yalnızca 17 sandalye elde edebilmiştir. 2006 seçimlerinde yaşanan başarısızlığın ardından Dragan Čavić parti başkanlığını bırakmış, yapılan kongrede genel başkanlığa Mladen Bosić seçilmiştir.⁸⁴ Bosić halen bu görevini sürdürmektedir.

2010 genel seçimlerinde RS'de SNSD'nin yarısı kadar oy oranıyla (yüzde 19) 18 milletvekili çıkaran parti, RS'de ana muhalefet partisi olmayı sürdürmüş, yine RS'den aldığı oylarla Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde dört sandalye elde etmiştir. 2012 yerel seçimlerinde SNSD karşısında üstünlüğü yeniden ele geçiren SDS, Sırp partileri içinde en yüksek oyu alarak 26 belediyede başkanlığı kazanmıştır.⁸⁵ Parti, RS'de muhalefette yer almasına rağmen Sırp'ların milli çıkarlarının korunması adına Eylül 2013'e kadar devlet düzeyinde SNSD ile güç paylaşımı içerisinde kalmıştır. SDS'li bir bakanın görevden alınması sonrasında iki parti arasındaki ittifak bozulmuş,⁸⁶ SDS yolsuzluklara ve baskıcı yönetime bir son verilmesi için köklü bir değişime ihtiyaç duyulduğunu belirterek diğer muhalefet partileriyle yakınlaşmıştır. PDP, NDP ve birçok küçük partiyle beraber Değişim için İttifak adlı seçim bloğunu oluşturan parti, 2014 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi ve RS Cumhurbaşkanlığı için bu bloğun çıkardığı ortak adayları desteklemiştir.⁸⁷ Devlet ve entite düzeyindeki milletvekili seçimlerinde ise yalnız başına yarışan parti, her iki seçimde de SNSD'nin ardından en çok oyu alarak ana muhalefet partisi konumunu devam ettirmiştir. Seçimler sonucunda partinin Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ndeki sandalye sayısı beşe, RS Milli Meclisi'ndeki sandalye sayısı ise 24'e yükselmiştir.

SDS, milliyetçi bir geleneğe sahip olmakla beraber, RS'de son yıllarda iktidarı iyice eline almış olan SNSD'nin milliyetçi ve popülist bir çizgi benimsemesine karşılık giderek merkeze kaymış, temel hak ve hürriyetler, hukukun üstünlüğü ve ser-

83. Dragan Stanimirovic, "Little Change", *Transition Online*, 4 Ekim 2014.

84. "Bosic elected provisional leader of main RS opposition party SDS", *setimes.com*, 18 Aralık 2006.

85. Amy Koopmanschap, "Local elections in Bosnia and Herzegovina", Avrupa Konseyi Yerel Yetkililer Odası Raporu, 7 Ekim 2012.

86. Elvira M. Jukic, "Bosnian Serb Coalition Ends Amid Accusations", *Balkan Insight*, 12 Eylül 2013.

87. Elvira M. Jukic, "Opposition Parties Ally in Bosnian Serb Entity", *Balkan Insight*, 12 Mayıs 2014; "Формиран савез за промјене у РС", *BHRT*, 30 Nisan 2014.

best piyasa gibi Avrupa değerlerine ve AB ile bütünleşme hedefine tam bağlılığını açıklamıştır.⁸⁸ Parti, ülkenin Dayton Anlaşması ile oluşturulmuş iki entiteli yapısının korunmasına özel önem vermekte ve başka türlü bir yapıyı kesinlikle reddetmektedir. Serbest piyasa ekonomisi ve hızlı özelleştirmelerin ayrıcalıklı kesimlerin işine yaradığını iddia ederek devletin de gerektiğinde müdahil olduğu karma bir ekonomik modeli benimsemektedir. Bosna-Hersek'in NATO'ya tam üyeliğine “dini, milli ve kültürel” sebeplerden dolayı karşı çıkan parti, bunun ancak RS’de gerçekleştirilecek bir referandum sonucunda kabul edilebileceği görüşündedir.⁸⁹

PDP (Partija Demokratskog Progresas; Demokratik İlerleme Partisi)

İlımlı bir milliyetçi-muhafazakâr parti olan PDP, 1999 yılında Mladen Ivanić başkanlığında kurulmuştur. Ivanić, partinin kuruluşundan bu yana genel başkanlığını devam ettirmektedir.

İlk kez girdiği 2000 genel seçimlerinde RS’de yüzde 13 oyla üçüncü sırada yer alan parti, seçimlerden sonra RS’de kurulan koalisyon hükümetine katılmış, Genel Başkan Ivanić 2001-2003 yılları arasında başbakanlık, daha sonra 2007 yılına kadar dışişleri bakanlığı yapmıştır.

Parti, 2010 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi ve RS Cumhurbaşkanlığı için yapılan oylamalarda SDS’nin liderliğindeki muhalefet ittifakında yer almıştır. İttifakın Üçlü Başkanlık Konseyi’nin Sırp üyeliği için aday gösterdiği Genel Başkan Ivanić, SNSD’nin adayı Nebojša Radmanović’e karşı yüzde 2 gibi küçük bir farkla seçimi kaybetmiştir. Parti, tek başına girdiği milletvekilliği oylamalarında ise Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi’nde bir, RS Milli Meclisi’nde ise yedi sandalye elde ederek Sırp partileri arasında üçüncü sırayı almıştır. Parti, 2014 genel seçimlerine de RS’deki muhalefet bloğu altında katılmış, Genel Başkan Ivanić bu sefer yüzde 0,5’in altında bir oy farkıyla Üçlü Başkanlık Konseyi’nin Sırp üyeliğine seçilmiştir. PDP, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi seçimine NDP ile beraber girerek bir milletvekili çıkarmıştır. RS Milli Meclisi için yapılan oylamada ise tek başına yarışan parti, bir önceki genel seçimlerdekine yakın bir sonuç olarak meclisteki milletvekili sayısını korumuştur.

88. Bkz., altı parti liderinin Nisan 2014’teki ortak açıklaması: <http://eizbori.ba/wp-content/uploads/2014/04/Deklaracija-BOS.pdf>

89. SDS’nin web sitesindeki http://www.sdsrs.com/dokumenti/Program_SDSEng.pdf adresinde yer alan parti programından.

Ekonomik sorunların çözümünü öncelikli hedef olarak gören parti, ülkede serbest piyasa geliştirilirken devletin sosyal programları devam ettirmesi ve ekonomik kalkınmaya öncülük etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bosna-Hersek'in AB kurumlarıyla bütünleşmesi için acilen reformlara girişilmesini savunan parti, RS'nin bir entite olarak varlığının, kurucu unsurların veto hakkının, devlet düzeyindeki iki kamaralı parlamentonun ve bakanlar kurulunun yapısının dışında her konunun müzakere edilebileceği görüşündedir. NATO üyeliğine ise Sırbistan'ın üye olmadığı gerekçesiyle karşı çıkmaktadır.⁹⁰

Parti, Uluslararası Demokrat Birliği'ne (IDU) tam, Avrupa Halk Partisi'ne (EPP) gözlemci üyedir.

DNS (*Demokratski Narodni Savez;* *Demokratik Halk Birliği*)

Merkez çizgide bir parti olan DNS, 2000 yılında Dragan Kostić'in başkanlığında kuruldu. Küçük bir parti olmakla beraber 2006 yılından beri SNSD

ile koalisyon ortağı halinde olması sayesinde RS hükümetine bakan vermektedir. Hükümetin içinde bulunması partiye gittikçe güç kazandırmış ve 2012 yerel seçimlerinin ardından parti RS'de üçüncü parti konumuna yükselmiştir.

Özelleştirmeleri ve piyasa ekonomisinin güçlenmesini savunan parti, aynı zamanda sosyal politikaları desteklemekte, halka ücretsiz sağlık hizmeti verilmesini savunmaktadır. Bosna-Hersek'in AB üyeliğine olumlu yaklaşmaktadır.⁹¹ 2003'den bu yana parti liderliğini yürüten Marko Pavić ayrıca Prijedor belediye başkanıdır.

Parti, 2010 genel seçimlerinde, BiH Temsilciler Meclisi için yapılan oylamada RS'den yüzde 6,5 oy alarak bir milletvekili, RS Milli Meclisi seçimi için yapılan oylamada ise yüzde 7,5 oy alarak altı milletvekili çıkarmıştır. RS hükümetine SNSD'nin koalisyon ortağı olarak giren parti, iki bakanlık koltuğu elde etmiştir. Parti, 2014 seçimlerinde cumhurbaşkanlığı için koalisyon ortağı SNSD'nin adayı Milorad Dodik'i desteklemiş ve Dodik'in seçimi kazanmasında kilit rolü oynamıştır. Milletvekilliği için yapılan oylamalarda ise İlerici Parti (NS) ve Sırp Radikal Partisi (SRS) adlı küçük partilerle ittifak yapan DNS, devlet düzeyinde bir, entite düzeyinde ise sekiz milletvekilliği elde etmiştir.

90. PDP'nin web sitesindeki <http://www.pdpinfo.net/sadrzaj.php?id=141> adresinde yer alan parti programından.

91. DNS Bijeljina teşkilatı web sitesindeki http://dnsbijeljina.org/loc/images/stories/dns/program_cirilica.pdf adresinde yer alan parti programından.

NDP (Narodni Demokratski Pokret; Halkın Demokrasi Hareketi)

Haziran 2013'te Demokrat Parti (DP) ve Halkın Demokrasi Partisi'nin (NDS) birleşmesiyle oluşturulmuş bir partidir. Kurucu lideri Dragan Čavić'tir.

Parti, RS'deki ekonomik ve sosyal sorunları Milorad Dodik liderliğindeki SNSD hükümetinin iktidarı kendi elinde toplamasına ve yalnızca dar bir kesimin çıkarlarını gözetmesine bağlamaktadır. Bir an evvel demokratikleşme adımlarının atılmasını ve SNSD'nin yasama ve yürütme organları ile başta polis teşkilatı olmak üzere resmi kurumlar üzerindeki hakimiyetinin sona erdirilmesini talep etmektedir.⁹² Ekonomik kalkınma ve istihdam için daha iyi bir planlama yapılmasını, devlet harcamalarının kısılmasını ve yolsuzluklarla mücadele edilmesini önermekte, bununla birlikte sosyal adaletin gözetilerek eğitim ve sağlık hizmetlerinin herkese yeterli biçimde sunulmasını istemektedir. Parti, AB üyeliğini desteklemekle beraber NATO üyeliğinin ancak Sırbistan'ın da bu örgüte üye olması durumunda gerçekleşmesini savunmaktadır.⁹³

2010 seçimlerinde NDP'yi kuran iki partinin aldığı oylar fazla yüksek değildir. BiH Temsilciler Meclisi için yapılan oylamada iki partinin RS'den aldığı toplam oy yüzde 2,5 civarında kalmıştır. RS Milli Meclisi için yapılan oylamada ise iki parti toplam yüzde 5 civarında oy almış, Demokrat Parti üç, Halkın Demokrasi Partisi ise iki milletvekili çıkarmıştır. NDP, katıldığı ilk genel seçimler olan 2014 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliği ve RS cumhurbaşkanlığı için Değişim için İttifak adlı muhalefet bloğunun içinde yer almıştır. Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi seçiminde PDP ile ittifaka giden parti, RS Milli Meclis seçiminde ise kendi başına yarışmış ve yüzde 5 civarında oy alarak mecliste beş milletvekili ile temsil edilme hakkı kazanmıştır.

HIRVAT PARTİLERİ

HDZ BiH (Hrvatska Demokratska Zajednica Bosne i Hercegovine; Bosna-Hersek Hırvat Demokrat Birliği)

Bosna Hersek'in en etkili Hırvat partisi olan HDZ BiH, Hırvatistan'daki HDZ'nin koludur. 1989'da

92. Almedin Šišić, "Čavić: Očekujemo pobjedu na svim nivoima", *Nezavisne Novine*, 19 Eylül 2014.

93. NDP'nin web sitesindeki <http://www.ndprs.org/ndp/deklaracija/> ve <http://www.ndprs.org/ndp/program/> adreslerinde yer alan parti manifestosu ve programından. Ayrıca bkz., Dejan Šajinović, "Dragan Čavić: Nećemo praviti koalaciju sa Bošnjacima", *Nezavisne Novine*, 24 Haziran 2014.

komünizm karşıtı Hırvat milliyetçisi bir hareket olarak Franjo Tuđman önderliğinde Zagreb’de kurulan HDZ’nin Bosna-Hersek’teki şubesi 1990 yılında açıldı. 1990’ların ilk yıllarında Boşnak partisi SDA ile bağımsızlık yönünde ortak hareket eden parti, savaş yıllarında Hersek’in Hırvatistan’a bağlanmasını talep etmişse de daha sonra ülkede Hırvatların özerkliği için çalışmış, FBiH’te Boşnak partisi SDA ile koalisyon yapmıştır.⁹⁴ Partinin 1998 yılındaki kongresinde Tuđman’ın adayı Božo Ljubić’in yerine başkanlığı kazanan asker kökenli Ante Jelavić’in liderliğinde daha milliyetçi bir politika benimsemiş, bu dönemde ılımlı kanattan birçok üye partiden ayrılmıştır. Ante Jelavić, Üçlü Başkanlık Konseyi üyesiyken Hırvatların çoğunlukta olacağı üçüncü bir entite oluşturmaya yönelik çalışmalar yapmış, bu çalışmalarla anayasaya aykırı hareket ettiği için BM Yüksek Temsilcisi tarafından görevden alınmıştır.

HDZ BiH daha önce de birtakım parti içi ayrılıklar yaşasa da, en ciddi bölünme 2006 yılında meydana gelmiştir. Bu yıl meclis gündemine gelen anayasa değişikliği paketini parti yönetimi desteklerken değişiklikleri Hırvatların milli çıkarlarına aykırı bulan üyeler partiden istifa ederek HDZ 1990 adlı yeni bir parti kurmuşlardır.⁹⁵ Bölünmeden sonra HDZ BiH her ne kadar en büyük Hırvat partisi olarak kalsa da, oylarının bölünmesi yüzünden 2006 seçimlerinden sonra iki dönem Üçlü Başkanlık Konseyi’ne üye seçtirmemiş, ülke ve entite meclisleri için yapılan oylamalarda da HDZ 1990’a önemli oranda oy kaybetmiştir. Bu tarihten sonra partilerin yeniden birleşme girişimleri, Hırvatistan Hükümeti ve Katolik Kilisesi’nin de desteğine rağmen bir sonuç vermemiştir.⁹⁶

HDZ BiH, 2010 seçimlerinde bir önceki seçimlere nazaran daha iyi bir sonuç elde ederek FBiH’teki oylarını üç puan kadar artırmış, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi’ne üç, FBiH Temsilciler Meclisi’ne ise 12 milletvekili göndermiştir. Federal hükümete koalisyon ortağı olarak giren parti, Başbakanlık ve Adalet Bakanlığı koltuklarını elde etmiştir. 2014 genel seçimlerine dört küçük Hırvat partisiyle (HSS, HKDU BiH, HSP Dr. Ante Starčević ve HSP Herceg-Bosne) ittifak yaparak giren HDZ BiH, diğer Hırvat partilerine her düzeyde büyük bir üstünlük sağlamıştır. Genel Başkan Dragan Čović’in önemli bir oy farkıyla Üçlü Başkanlık Konseyi’nin Hırvat üyeliğine seçilmesiyle konseydeki bu pozisyon iki dönemlik bir aradan sonra yeniden bir milliyetçi Hırvat partisinin eline geçmiştir. Bosna-Her-

94. Jakub Šedo, “The Party System of Bosnia and Herzegovina”, s. 96; Ante Čuvalo, *The A to Z of Bosnia and Herzegovina* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2010), s. 51.

95. Niels van Willigen, *Peacebuilding and International Administration: The Cases of Bosnia and Kosovo* (Milton Park: Routledge, 2013), s. 171.

96. Srecko Latal, “Leading Bosnian Croat Parties Eye Reunification”, *Balkan Insight*, 2 Nisan 2009.

sek ve FBiH parlamento seçimlerinde de oylarını artıran parti, devlet düzeyinde dört, entite düzeyinde ise 13 milletvekilliği elde etmiştir.

Milliyetçi ve Hıristiyan-Demokrat kimliğiyle öne çıkan HDZ BiH, Hırvatların ülkenin kurucu unsurlarından biri olmalarına rağmen Bosna-Hersek'in mevcut yapısı içerisinde adeta bir azınlık konumunda olduklarını öne sürmektedir. Mevcut düzenlemelerin Hırvat unsurunun siyasi alandaki temsilini zayıflattığı iddiasında bulunan parti, bunun bir örneği olarak Sosyal Demokrat bir partiden aday olan Željko Komšić'in iki dönem Üçlü Başkanlık Konseyi'ne seçilmesini göstermektedir. Hırvatların diğer iki kurucu unsurla tam anlamıyla eşit haklara sahip olmalarını talep eden parti, Boşnak ve Sırp'ların sayısal üstünlüklerini suiistimal etmelerinin önüne geçilebilmesi için merkezi hükümetin zayıflatılarak daha güçlü yerel yönetimlerin olduğu yeni bir devlet mekanizması kurulmasını önermektedir.⁹⁷ Zaman zaman Hırvatların üçüncü bir entiteye sahip olma hakkını gündeme getiren parti,⁹⁸ karma nüfuslu FBiH'in yerine Boşnak ve Hırvatların kendilerine ait entitelerinin olmasının iki toplumun da yararına olacağı görüşüyle Boşnakların da bu konuda desteğini aramaktadır.⁹⁹ Öteden beri Bosna-Hersek'in AB üyeliğini destekleyen parti, Hırvatistan'ın AB'ye tam üye olmasından sonra bunu daha da önemli ve acil bir hedef olarak görmektedir. Ekonomi konusunda ise serbest piyasa ekonomisinin sosyal politikalarla beraber yürütülmesi görüşündedir.¹⁰⁰

Liderliğini 2005'ten bu yana Dragan Čović'in yaptığı HDZ BiH, Uluslararası Demokrat Birliği'ne (IDU) tam, Avrupa Halk Partisi'ne (EPP) ise gözlemci üyedir.

HDZ 1990 (Hrvatska Demokratska Zajednica 1990; Hırvat Demokrat Birliği 1990)

HDZ BiH'in 2006 yılındaki kongresinin ardından bir grup parti üyesinin istifa ederek kurdukları par-

tidir. Bu kongrede bir grup üye, Genel Başkan Dragan Čović'in demokratik bir yönetim sergilemediği ve yolsuzluklara bulaştığı gerekçesiyle başkanlık için Božo Ljubić'i destekledi; fakat yapılan seçimde Čović yeniden genel başkanlığa seçildi. Aynı zamanda Čović'in anayasa değişikliği tekliflerini desteklemesini Hırvat milli

97. HDZ BiH Genel Başkan Yardımcısı Nikola Lovrinović ile mülakat, Kasım 2013.

98. Jakub Šedo, "The Party System of Bosnia and Herzegovina", s. 96.

99. "The Key Political Players", *Balkan Insight*, 26 Eylül 2010.

100. HDZ BiH'in web sitesindeki http://www.hdzbih.org/e-dokumenti/hdz-bih/doc_download/17-hdz-bih-statut--program.html adresinde yer alan parti programından.

çıklarlarına aykırı bulan Ljubić kanadı, aynı yıl partiden ayrılarak HDZ BiH'in kurulduğu zamanki ilke ve değerlerini yeniden benimseyecek bir parti olarak HDZ 1990'ı kurdu.¹⁰¹

Parti, kuruluşundan kısa süre sonra gerçekleşen 2006 seçimlerine birkaç küçük Hırvat partisinin de bulunduğu Hırvatlar Bir Arada ittifakı içerisinde girerek HDZ BiH'e rakip oldu. Seçimlerden oldukça başarılı bir sonuç elde eden parti, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde HDZ BiH'in üç sandalyesine karşılık iki, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise HDZ BiH'in sekiz sandalyesine karşılık yedi sandalye elde etti. HDZ 1990, HSP BiH ile beraber katıldığı 2010 seçimlerinde bu başarıyı tekrarlayamayarak oy kaybına uğrasa da HDZ BiH'in eski gücüne dönmesini engellemiştir. İki partinin programları bakımından aralarında fazla fark olmamasına rağmen bölünmüş durumda olmalarının Hırvatların milli çıkarlarına zarar verdiği eleştirilerine karşılık parti, Hırvatların menfaati doğrultusunda HDZ BiH ile işbirliğine her zaman açık olduğunu ifade etmektedir.¹⁰² Nitekim parti, Sejdić-Finci davası karşısında Hırvatları temsilen HDZ BiH ile ortak bir tutum geliştirdiği gibi, bu partiyle Hırvat Milli Konseyi'nde ve bazı kantonlarda beraber hareket etmektedir.

HDZ 1990, bir ulusal parti olarak Hırvatların ülkedeki diğer iki kurucu unsurla eşit haklara sahip olmaları için çalışmaktadır. Hırvatların ekonomik kalkınması, altyapı sorunları ve savaş sırasında RS'den göç etmiş Hırvatların durumu da partinin öncelikli ilgi gösterdiği konulardandır. Aynı zamanda demokrasi ve insan haklarına vurgu yapan parti, AB ile bütünleşmeyi vazgeçilmez görmektedir.¹⁰³

Temmuz 2013'te düzenlenen kongrede genel başkanlığa Martin Raguž'un seçilmesinin ardından partinin bütün teşkilatları yeniden yapılandırılmış, böylece parti yönetimiyle eski Genel Başkan Ljubić taraftarları arasında zaten mevcut bulunan soğukluk daha da artmıştır. Raguž'un 2014 seçimlerinde HDZ BiH'in başını çektiği geniş tabanlı Hırvat bloğuna girmeyerek Krešimir Zubak'ın Hırvat Halk İttifakı (HNS) adlı partisiyle beraber hareket etme kararını alması üzerine bunun Hırvat milli çıkarlarına aykırı olduğunu düşünen Ljubić ve birçok önemli üye partiden istifa etmiştir.¹⁰⁴ Dönemin İnsan Hakları ve Göçmenler Bakanı ve

101. HDZ 1990'ın web sitesindeki <http://www.hdz1990.org/category/hdz1990/programska-deklaracija/> adresinde yer alan parti programından. Ayrıca bkz. Marija Arnautovic, "New' HDZ Bids For Bosnian Croat Hearts", *Balkan Insight*, 18 Eylül 2007.

102. HDZ 1990'ın web sitesindeki <http://www.hdz1990.org/category/hdz1990/programska-deklaracija/> adresinde yer alan parti programından.

103. HDZ 1990 Başkanlık Divanı Üyesi Dražen Gagulić ile mülakat, Kasım 2013.

104. "Božo Ljubić napustio HDZ 1990", *Dnevni Avaz*, 29 Nisan 2014.

Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısı olan Ljubić bağımsız siyaset yapmayı tercih ederken, ayrılan üyelere bir kısmı Hırvat Cumhuriyetçi Partisi (HRS) adlı yeni bir parti kurmuştur.¹⁰⁵ Ljubić'in partiden ayrılması, partinin federal hükümetteki tek koltuğunu kaybetmesine sebep olmuştur.

2014 seçimlerinde tek başına yarışan HDZ 1990, FBiH'te yüzde 4'e yakın oy alarak Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde bir, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise dört milletvekilliği elde etmiştir. Partinin Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliği için aday gösterdiği Genel Başkan Raguž ise yüzde 38,6 oyla adaylar arasında ikinci sırayı almış ve bu göreve seçilememiştir.

HSP BiH (Hrvatska Stranka Prava Bosne i Hercegovine; Bosna-Hersek Hırvat Haklar Partisi)

Bosna-Hersek genelinde Hırvatların güçlendirilmesini savunan milliyetçi ve kendi deyimiyle “neo-muhafazakar” bir parti olan HSP BiH, merkezi Zagreb'de bulunan HSP'nin Bosna-Hersek'teki koludur.

1861 yılında Hırvatistan Avusturya-Macaristan yönetimi altındayken Hırvat milliyetçiliğinin babası olarak kabul edilen Ante Starčević tarafından kurulan HSP, 1929'da Kral Aleksandar I. Karađorđević'in kurduğu diktatörlük rejiminde yasaklanmış ve sürgündeki üyeler Ustaše adlı devrimci yeraltı örgütünü oluşturmuşlardır. Komünist dönemde de yasaklı kalan parti, 1990 yılında yeniden kurulmuştur.¹⁰⁶ Milliyetçi bir parti olan HSP BiH, 1990'lardaki savaş sırasında Sırp'lara karşı kendi birliklerini oluşturarak savaşmıştır.¹⁰⁷

Dayton Anlaşması'nın getirdiği devlet yapısının Hırvatların aleyhine olduğu görüşünü benimseyen HSP BiH, entitelerin kaldırılarak tek bir merkezi hükümetin altında sekiz vilayetin oluşturulmasını ve bu vilayetlere eğitim, kültür ve ekonomi alanlarında geniş yetkiler tanınmasını istemektedir. Parti, ülkede reformların hızlanması ve bölgesel barışın kalıcı hale getirilmesi için Bosna-Hersek'in AB ve NATO üyeliğini desteklemektedir.¹⁰⁸

Parti, 2010 seçimlerinde HDZ 1990'la girdiği koalisyon sayesinde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde iki, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise beş milletvekilliği

105. “Donedavni članovi HDZ-a 1990 u Mostaru osnovali novu stranku”, *Klix*, 12 Mayıs 2014.

106. HSP BiH'in web sitesindeki <http://hsp-bih.ba/povijest.html> adresinde yer alan tarihçesinden.

107. Ante Čuvalo, *The A to Z of Bosnia and Herzegovina*, 53.

108. HSP BiH Ljubuški teşkilatının web sitesindeki http://hsp-ljubuski.com/sites/default/files/programska_nacela.pdf adresinde yer alan parti programından.

kazandı. SDP BiH, SDA ve NS RZB ile beraber FBiH'teki koalisyon hükümetinde yer alan parti, Haziran 2012'de SDP BiH liderliğinde kurulan yeni koalisyon hükümetine alınmadı.¹⁰⁹ Parti, 2014 seçimlerinde iki büyük Hırvat partisinden hiçbiriy-le ortaklık kurmamış, dolayısıyla hiçbir düzeyde önemli bir varlık gösterememiştir.

Partinin genel başkanlığını 2004 yılından beri bir dış hekimisi olan Zvonko Jurišić yürütmektedir. Jurišić, 2002-2010 yılları arasında iki dönem Batı Hersek Kantonu başbakanlığını yapmıştır.

HRS (Hrvatska Republikanska Stranka; Hırvat Cumhuriyetçi Partisi)

HDZ 1990'dan ayrılan bir grup siyasetçi ile bir grup genç aydın tarafından 11 Mayıs 2014 tarihinde kurulmuştur. Genç kadrosuyla kendini mevcut partilere bir alternatif olarak gösteren parti, Bosna-Hersek içinde Hırvatların çoğunluk olduğu bölgelerin birleştirilerek üçüncü bir federal birimin (entitenin) oluşturulmasını savunmakta, siyasetçi ve bürokratların ayrıcalıkları konularının giderilmesini ve devlet harcamalarının kısılmasını talep etmektedir.¹¹⁰ Partinin genel başkanlığını, HDZ 1990'ın Mostar il teşkilat başkanlığını yapmış olan Slaven Raguž yapmaktadır.

Parti, henüz teşkilatlanmasını tamamlayamamış olduğundan 2014 seçimlerine yalnızca Hersek-Neretva ve Batı Hersek kantonlarında katılmış ve önemli bir başarı elde edememiştir.

MULTİ-ETNİK PARTİLER

DF (Demokratska Fronta; Demokratik Cephe)

Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyesi Željko Komšić başkanlığında 7 Nisan 2013 tarihinde kurulmuş merkez-sol partidir. Komšić, uzun süre üyesi bulunduğu SDP BiH ile anlaşmazlığa düşmesinin ardından bu partiden istifa etmiş ve Bosna-Hersek siyasetine yeni bir soluk getirmek adına Demokratik Cephe'yi kurmuştur.

109. Elvira M. Jukic, "Bosnia Federation Entity's New Coalition Agreed", *Balkan Insight*, 13 Haziran 2012.

110. "Mostar: Osnovana Hrvatska republikanska stranka", *radiosarajevo.ba*, 12 Mayıs 2014; Jurica Gudelj, "Hrvatska republikanska stranka: Treća jedinica sa hrvatskom većinom", *Oslobođenje*, 13 Mayıs 2014.

Genç bir kadro ve “yeni bir siyasetin zamanı geldi” sloganıyla yola çıkmış olan DF, diyaloga açık her kesimle bir arada hareket ederek ülkenin ümitsiz gibi görünen ekonomik ve siyasi durumunu düzeltmeyi hedeflemektedir.¹¹¹ Ülkenin normal dışı halinin düzelebilmesi için öncelikle devlet kurumlarının ve yargı sisteminin güçlendirilerek işlerliğinin temin edilmesi gerektiğini savunan DF, daha etkin ve verimli bir yönetim için yerel idarelerin yetkilerinin artırılmasından yanadır. Etnik ayrımcılığı reddederek ortak Bosnalı kimliğine sahip çıkan parti, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve sosyal adalet gibi değerleri de kuvvetle vurgulamaktadır. Ülkede fakirlik ve işsizliğin azaltılması için devletin özellikle tarıma ve KOBİ'lere destek sağlaması gerektiği görüşündedir.¹¹²

Özellikle lideri dolayısıyla ılımlı Boşnakların desteklediği partinin Sırp ve Hırvatlar arasındaki tabanı nispeten zayıftır. Buna rağmen DF, 2014 yılında ilk kez girdiği genel seçimlerde SDP BiH'in oylarının önemli bir bölümünün kendisine kayması sayesinde oldukça başarılı bir sonuç elde etmiştir. Aldığı oy oranı bakımından FBiH'in ilk üç partisi arasına giren DF, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi için yapılan oylamada yüzde 15'in üzerinde oy alarak FBiH'te ikinci parti olmuştur. Böylelikle parti, Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'nde beş, FBiH Temsilciler Meclisi'nde ise 14 sandalye elde etmiştir. Öte yandan partinin Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak ve Hırvat üyelikleri için gösterdiği adaylar seçimi kazanamamıştır. Adaylardan Emir Suljagić yüzde 15'lik oyla Boşnak adaylar arasında üçüncü sırayı alırken Anto Popović yüzde 3'e yakın oyla Hırvat adaylar arasında dördüncü ve son sırada yer almıştır.

SDP BiH (Socijaldemokratska Partija Bosne i Hercegovine; Bosna-Hersek Sosyal Demokrat Partisi)

Bosna-Hersek'te yarım yüzyıl kadar tek parti olarak varlığını sürdüren ve 1990 yılında lağvedilen

Bosna-Hersek Komünistler Birliği'nin (SK BiH) devamı olan SDP BiH, selevi Komünistler Birliği'ne göre daha ılımlı ve ilerlemeci, merkez-sol bir pozisyon benimsemiştir. Kendini Bosna-Hersek'te 1909 yılında kurulmuş olan Sosyal Demokrat Parti'ye dayandıran SDP BiH'in ilk genel başkanı, sosyolog ve yazar Nijaz Dura-

111. “Democratic Front BiH Founded with Željko Komšić as President”, *Sarajevo Times*, 8 Nisan 2013.

112. DF'nin web sitesindeki <http://demokratskafronta.ba/index.php?lang=ba&sel=28> adresinde yer alan parti manifestosundan.

ković'tir. Duraković'in genel başkanlığı 1997 yılına kadar yürütmesinin ardından bu göreve Zlatko Lagumdžija seçilmiştir.

SDP BiH, 1990'ların başlarında kısa süreliğine hükümet koalisyonunda yer almışsa da Boşnak ve Hırvat partilerinin kendi milli ordularının kurulmasına destek vermeleri üzerine bu partilerden uzaklaştı ve çok etnisiteli yapısını korudu. Savaştan sonra FBiH'in önde gelen muhalefet partilerinden biri haline geldi ve etnik temelli siyasetin güçlü olduğu ülkede uzun süre muhalefette kaldı. 2006 seçimlerinde SDA ve SBiH'in ardından üçüncü sırada yer alsa da partinin adayı Željko Komšić'in Üçlü Başkanlık Konseyi'ne Hırvat üye olarak seçilmesi partinin devlet düzeyindeki ilk büyük seçim başarısı oldu.

SDP BiH, 2010 seçimlerinde ülke ve entite düzeylerine ilişkin oylamalarda FBiH'te birinci sırayı aldı. Parti, federal Temsilciler Meclisi'ne sekiz, FBiH Temsilciler Meclisi'ne 28 milletvekili gönderirken partinin adayı Željko Komšić Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliğine yeniden seçildi. 2014 seçimlerine kadar federal hükümette ve FBiH hükümetinde diğer partilerle koalisyon halinde yer aldı. Seçimler öncesinde federal hükümette üç bakanlığı, FBiH'te de başbakanlık ve yedi bakanlığı elinde bulundurmaktaydı.

Öte yandan, 2010 seçimleriyle elde ettiği başarıya rağmen parti, ilerleyen yıllarda siyaseten zayıflama trendi içine girmiştir. Seçimlerden sonra diğer partilerle yaşadığı anlaşmazlıklar yüzünden federal hükümeti ancak 16 ay kadar sonra kurabilmesi ve bu hükümetin de istikrarlı biçimde görev yapamaması, lider parti pozisyonundaki SDP BiH'in imajını olumsuz yönde etkilemiştir. Boşnaklar arasında popüler bir siyasetçi olan ve Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliğine iki dönem üst üste seçilen Željko Komšić'in ayrılması da partiye önemli güç kaybettirmiş, 2012 yerel seçimlerinde SDP BiH, FBiH'te yalnızca 10 belediye başkanlığı elde edebilmiştir.¹¹³ Oylardaki düşüş 2014 genel seçimlerinde de artarak devam etmiş, partinin oylarının önemli bir bölümünün Komšić'in başkanlığını yaptığı DF'ye kayması sonucu parti FBiH'te ancak beşinci sırayı alabilmiştir. Milletvekili sayısı devlet düzeyinde üçe, entite düzeyinde ise 11'e gerileyen partinin Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliği için aday gösterdiği gazeteci Bakir Hadžimerović de yüzde 10 civarında oy alarak adaylar arasında ancak dördüncü olabilmiştir. Ayrıca parti, bir önceki dönem elinde bulundurduğu RS'nin Boşnak cumhurbaşkanlığı yardımcılığını Vatan Koalisyonu'ndan (SDA'ya mensup) Ramiz Salkić'e kaybetmiştir.

113. Amy Koopmanschap, "Local elections in Bosnia and Herzegovina", Avrupa Konseyi Yerel Yetkililer Odası Raporu, 7 Ekim 2012

İdeolojisini “Demokratik Sosyalizm” olarak tanımlayan parti, Bosna-Hersek toplumunun her türlü siyasi ve ekonomik tahakkümden kurtarılmasını ve vatandaşların eşitlik ve dayanışma içinde kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerini savunmaktadır. Özellikle ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sorunlara vurgu yapan parti, istihdam ve toplum refahına öncelik vermektedir. Etnik temellere dayalı partilerin ülkede birlik ve beraberliğe zarar verdiğine, kalkınmayı engellediğine ve rüşvet, yolsuzluk ve yoksulluğa sebep olduğu inancındaki parti, resmi kurumları ve ortak vatandaşlık bilincini geliştirmeyi hedeflemektedir.¹¹⁴ Bosna-Hersek’in AB üyeliğini destekleyen SDP BiH, Avrupa ile bütünleşmek için öncelikle Bosna-Hersek’in kendi içinde bütünlüğünün sağlanmasının gerektiğini, bunun da milliyetçi partilerin sürdürdüğü kamplaşma ortamında mümkün olmadığını dile getirmektedir. Neoliberal ekonomi politikalarının ülkedeki kamplaşmaları körüklediği inancındaki parti, bunun yerine sosyal adaletin ön plana çıkarılmasının etnik unsurlar arasında dayanışmayı artıracığı fikrindedir. Parti, bir taraftan entitelerin ve kurucu unsurların siyasi ve idari sistemi tıkayıcı yetkilerinin kısıtlanmasını savunurken, diğer taraftan yerel yönetimlere kendilerini ilgilendiren konularda geniş yetkiler tanınmasını desteklemektedir.¹¹⁵

SDP BiH, ülkenin tamamında teşkilatlanmış olmakla beraber oylarının tamamına yakınına FBiH’ten, Bosna-Hersek vatandaşlığına etnik kimlikten fazla önem veren Boşnak ve Hırvatlardan oy almaktadır. Parti, Sosyalist Enternasyonal’e tam, Avrupa Sosyalistler Partisi’ne ise ortak üyedir.

Genel başkanlığını 17 yıla yakın süredir Zlatko Lagumdžija’nın yapmakta olduğu partide 2014 seçimlerindeki başarısızlığın ardından olağanüstü genel kurul hazırlıkları yapılmaktadır. Demokratik bir yönetim anlayışını benimsemediği gerekçesiyle eleştirilen ve partinin son yıllarda yaşadığı gerilemeden en fazla sorumlu tutulan Lagumdžija, başkanlığa yeniden aday olmayacağını açıklamıştır.¹¹⁶ Lagumdžija’ya muhalif kanat içerisinde, ideolojik bakımdan partiyle aynı çizgiye sahip DF ile yakınlaşma fikri güç kazanmaktadır.¹¹⁷ Partinin bundan sonra izleyeceği yol, 6 Aralık 2014 tarihinde yapılacak olağanüstü genel kurul sonrasında netleşecektir.

114. Bkz., SDP BiH’in web sitesi (<http://www.sdp.ba/>).

115. SDP BiH Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Anto Domazet ile mülakat, Kasım 2013.

116. Elvira M. Jukic, “Bosnia’s Stricken SDP Promises Radical Shake-up Agreed”, *Balkan Insight*, 21 Ekim 2014; Zoran Krešić, “Odbrojani su dani predsjednika SDP-a BiH Zlatka Lagumdžije”, *Večernji List*, 21 Ekim 2014.

117. “Iznuđen Odlazak Lagumdžije: Vrh SDP-a priprema teren za ostanak na vlasti”, *Slobodna Bosna*, 20 Ekim 2014.

**NS RzB (Narodna Stranka -
Radom za Boljtitak; Halkın Partisi -
Çalışmayla İyiliğe)**

Hırvat asıllı işadamı Mladen Ivanković-Lijanović liderliğinde 2001 yılında kurulmuştur. Ivanković-Lijanović, halen partinin genel başkanlığını sürdürmektedir.

Bosna-Hersek'teki etnik-dini bölünmüşlüğü siyasi, toplumsal ve ekonomik hayatın her yönüne olumsuz yansıdığı için altını çizen NS RzB, mevcut partilerin bu bölünmeleri kendi çıkarlarına alet ettiğini öne sürmekte ve kendini bir alternatif olarak ortaya koymaktadır. Parti, AB üyeliğinin devlette birçok büyük reform meydana getirerek Bosna-Hersek halkının daha iyi yaşamasını sağlayacağı düşüncesiyle AB üyeliğini desteklemektedir. Özelleştirmeleri, serbest piyasayı, kamu harcamalarının kısılmasını ve özel sektörün gelişmesini savunan parti, sosyal yardımların devlet bütçesini zora sokmayacak ölçüde yapılmasını istemektedir.¹¹⁸

NS RzB, bir etnik kimlik benimsemeyerek Bosna-Hersek toplumunun kültürel ve dini çeşitliliğine saygı göstermekle beraber, kuruluşundan bu yana üyelerinin ve seçmenlerinin çoğunluğunu Hırvatlar oluşturmaktadır.¹¹⁹ Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne 2002 seçimlerinde iki, 2006 ve 2010 seçimlerinde ise birer milletvekili gönderen parti, 2010 seçimlerinde FBiH Temsilciler Meclisi'nde beş milletvekiliyle temsil edilmeye hak kazanmıştır. 2012 yerel seçimlerinin ardından FBiH'te SDP liderliğindeki hükümet koalisyonuna dahil olan NS RzB, Tarım, Su ve Orman Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı olmak üzere iki bakanlık elde etmiştir. 2014 genel seçimlerinde önemli ölçüde oy kaybı yaşayan parti, Bosna-Hersek ve FBiH parlamentoları için yapılan oylamalarda FBiH'ten yüzde 1,5 civarında oy toplayabilmiş ve iki düzeyde de milletvekili çıkaramamıştır.

118. NS RzB'nin web sitesindeki http://www.zaboljtitak.ba/wp-content/uploads/2010/09/NSRZB_Izborni_program_2010-2014_Bosanski.pdf adresinde yer alan parti programından.

119. Heleen Touquet, "Multi-Ethnic Parties in Bosnia-Herzegovina: Naša Stranka and the Paradoxes of Postethnic Politics", *Studies in Ethnicity and Nationalism* 11: 3 (2011), 465.

SPP BiH (*Stranka Pravde i Povjerenja; Adalet ve Güven Partisi*)

HSP BiH'ten ayrılan üyelerce Nisan 2013'te kurulmuştur. Genel başkanlığını, aynı zamanda partinin kurucularından olan Živko Budimir'in yürüttüğü partinin bir Boşnak genel başkan yardımcısı (Ragib Hadžić) bulunmaktadır.

Kendini “gerçek bir multi-etnik parti”¹²⁰ olarak tanımlayan SPP BiH, milliyetçiliğe, şovenizme ve her türlü ayrımcılığa karşı olduğunu ifade etmektedir. Merkez-sağ bir çizgi benimseyen parti, bir taraftan Avrupa değerlerinin benimsenmesini ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşmeyi hedeflerken diğer taraftan geleneksel değerlerin korunmasını savunmaktadır. Yolsuzluk ve organize suçlarla mücadelede önem veren parti, programında ayrıca savaş döneminde göç etmek zorunda kalmış kişilerin eski yaşadıkları yerlere geri dönmelerinin sağlanması gerektiğine yer vermektedir.¹²¹ Parti, enerji, su ve ormanlarla ilgili olanların dışında bütün kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesini önermektedir.¹²²

Parti, 2014 genel seçimlerine SDU BiH, DNZ BiH, SP/U BiH, LDS BiH ve SUND BiH adlı diğer küçük partilerle ittifak halinde girmiş, Değişim için Beraber adlı bu ittifak Bosna-Hersek ve FBiH parlamentoları için yapılan oylamalarda FBiH'ten yüzde 1,5 civarında oy almıştır.

NS (*Naša Stranka; Bizim Parti*)

Bosna-Hersek'teki milli partilere bir tepki olarak genç bir ekip tarafından 2008 yılında kurulmuştur. Kendini “sosyal-liberal” olarak tanımlayan parti, eşitlik, sosyal adalet, bedava eğitim, yaygın ve nitelikli sağlık hizmetleri, doğanın korunması gibi temalara vurgu yapmakta, yolsuzluk ve kayırmalara karşı çıkmaktadır. Devletin etnik çizgide yapılandırılmış olmasını ve siyasetin etnik temelde yürütülmesini eleştiren parti, bu ayrımların kalkmasını ve bütün vatandaşların eşit haklara sahip olmasını savunmaktadır. Ay-

120. SPP BiH'in web sitesindeki <http://www.spp-bih.org/index.php/Websites/o-nama.html> adresinde yer alan bilgilerden.

121. SPP BiH'in web sitesindeki <http://spp-bih.org/images/doc/pd1.pdf> adresinde yer alan parti manifestosundan.

122. “SPP: Prodajom telekoma zaposliti će se 80.000 mladih i povećati mirovine za 20%”, *elzbori.ba*, 8 Haziran 2014.

rica mevcut birçok soruna ülkenin karmaşık idari ve bürokratik yapısının sebep olduğunun altını çizmektedir.¹²³

2010 seçimlerine küçük bir Sırp partisi olan Yeni Sosyalist Parti (NSP) ile birlikte giren Bizim Parti, ülke ve entite çapında önemli bir varlık gösterememekle beraber Saraybosna Kanton Meclisi'ne iki üye göndererek dikkat çekmiştir. 2014 genel seçimlerinde ise yalnız başına yarışan parti, Bosna-Hersek ve FBiH parlamentoları için yapılan oylamalarda FBiH'ten yüzde 1'in biraz üzerinde oy almıştır. Entite genelindeki düşük oy oranına rağmen parti, FBiH Temsilciler Meclisi'nde bir, Saraybosna Kantonu'nda ise üç sandalye elde etmeyi başarmıştır.

Partinin genel başkanlığını 1978 doğumlu bir siyaset bilimci olan Alman asıllı Dennis Gratz yapmaktadır. Ayrıca ülkenin genç ve tanınmış sinema yönetmenlerinden Danis Tanović partinin genel başkan yardımcısıdır.

SDU BiH (Socijaldemokratska Unija Bosne i Hercegovine; Bosna-Hersek Sosyal Demokrat Birliği)

SDP BiH'ten ayrılan bir grup muhalif üye tarafından 2003 yılında kurulmuştur. Partinin ilk genel başkanı, daha önce SDP BiH'in genel başkan yardımcılığını da yapmış olan Sead Avdić'tir. Avdić'in partiden ayrıldığı 2007 yılından beri partinin genel başkanlığını Nermin Pećanac yapmaktadır. Parti, katıldığı 2006 ve 2010 genel seçimlerinde milletvekili çıkaramamıştır.

Sosyal demokrat bir çizgiye sahip olan SDU BiH, milliyetçilik karşısında özgürlük, demokrasi, hoşgörü ve dayanışma gibi değerleri ön plana çıkarmakta, topluma vatanseverlik ve ortak bir Bosna-Herseklik duygularının yerleştirilmesini amaçlamaktadır. Gelir dağılımında adalet ve sosyal güvenlik gibi konulara önem veren parti, özelleştirmelere işçi haklarının gözetilmesi ve vergilerin ödenmesi durumunda sıcak bakmaktadır. Parti ayrıca Bosna'nın AB ve NATO üyeliğini de desteklemektedir.

SDU BiH, 2014 genel seçimlerine SPP BiH, DNZ BiH, SP/U BiH, LDS BiH ve SUND BiH adlı diğer küçük partilerle ittifak halinde girmiş, Değişim için Beraber adlı bu ittifak Bosna-Hersek ve FBiH parlamentoları için yapılan oylamalarda FBiH'ten yüzde 1,5 civarında oy almıştır.

123. NS'nin web sitesindeki <http://www.nasastranka.ba/bs/programi/uvod> adresinde yer alan parti programından.

SİYASİ ŞAHSİYETLER

BAKIR IZETBEGOVIĆ

Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyesi Bakir Izetbegović, 1956 yılında Saraybosna'da doğdu. Bosna-Hersek'in ilk cumhurbaşkanı Alija Izetbegović'in oğludur. Eğitim hayatını Saraybosna'da geçirdi ve 1981 yılında Saraybosna Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldu.

1982-1991 yılları arasında özel bir danışmanlık şirketinde çalıştıktan sonra 2003 yılına kadar Saraybosna Kantonu İmar Dairesi müdürlüğü görevinde bulundu.¹²⁴ Aynı zamanda FK Sarajevo, Bosna Basketbol Kulübü ve Merhamet Derneği gibi birçok kulüp ve dernekte yönetim kurulu üyeliği yaptı.

1992 yılında Demokratik Hareket Partisi'ne (SDA) üye olan Izetbegović, partinin Saraybosna kanton teşkilatında görev almanın yanı sıra partinin genel başkanı babası Alija Izetbegović'in özel kalemliliğini yaptı. Savaş yıllarında Saraybosna'nın savunması için büyük önem taşıyan Umut Tüneli'nin inşasına katıldı.¹²⁵

2000-2002 yılları arasında Saraybosna Kanton Meclisi'nde SDA grup başkanlığını yürüten Izetbegović, 2003 yılında partinin genel başkan yardımcılığına

124. Saraybosna merkezli Araştırmacı Gazetecilik Merkezi (CIN) biyografi veritabanından: <http://database.cin.ba/baza/biography.php?id=124>

125. "Portre: Bakir İzzetbegović", *Al Jazeera Türk*, 20 Aralık 2013.

seçildi. 2006 yılındaki genel seçimlerinde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne milletvekili olarak girdi. Mecliste SDA'nın grup başkanlığını yapmakla beraber Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Bosna-Hersek Delegasyonu'na başkanlık etti. 2009'da yapılan SDA genel kurulunda partinin muhafazakar kanadının lideri olarak Genel Başkan Sulejman Tihić'in rakibi oldu, fakat başkanlığa seçilemedi. Kongre sonrasında kurulan parti yönetiminde yer almadı. 3 Ekim 2010'da yapılan genel seçimlerde partisince Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine aday gösterilen Izetbegović, Boşnak oylarının yüzde 35'ini alarak bu göreve seçildi.

1 Şubat 2013 tarihindeki parti kongresinde SDA genel başkan yardımcılığına yeniden seçilen Izetbegović, Genel Başkan Tihić'in zaman zaman artan sağlık sorunları karşısında kendisine başkanlıkta vekalet etmiştir.¹²⁶ Izetbegović, partisi tarafından 2014 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine yeniden aday gösterilmiş, seçimlerde yüzde 33'e yakın oy alarak bu göreve ikinci kez seçilmiştir.

Babası Alija'nın yolundan giderek Müslüman kimliği ve Avrupa değerlerini bir arada benimseyen bir siyaset takip etmeyi ve Bosna-Hersek'i AB ve NATO üyesi güçlü bir ülke haline getirmeyi hedeflediğini belirten Izetbegović,¹²⁷ ülkede yatırımların ve iş imkanların artırılmasını kısa vadede birincil öncelik olarak görmektedir.¹²⁸ RS Cumhurbaşkanı Milorad Dodik'in ayrılıkçı ifadeleri karşısında Bosna-Hersek'in bütünlüğüne vurgu yapmakta, RS'nin hiçbir şekilde bağımsız olamayacağını altını çizmektedir.¹²⁹ Türkiye'deki AK Parti hükümetiyle yakın ilişkileri olduğu bilinen Izetbegović,¹³⁰ Bosna-Hersek'in gerek NATO ve AB üyeliği yolunda, gerekse bölgesel politikalar bağlamında Türkiye'nin dostluğuna ihtiyaç duyduğunu sıklıkla vurgulamaktadır.¹³¹ Ayrıca son yıllarda Sırbistan'la ilişkilerin gelişmesi yönünde de çaba sergilemektedir.¹³²

İngilizce bilmektedir.

126. "Predsjednik SDA Tihić zbog lošeg zdravlja prebačen u Njemačku", *dnevnik.hr*, 2 Ekim 2013.

127. "Babam, Erdoğan'a Emanet Ettim!", *Bugün*, 19 Ekim 2011.

128. "Bakir Izetbegović: Nastaviću putem koji je trasirao Alija", *atvbl.com*, 26 Temmuz 2014.

129. "Bakir Izetbegović u Londonu: Dodik prijeti, Evropa šuti", *Oslobodenje*, 8 Temmuz 2014.

130. "İzzetbegović: Başbakan Erdoğan'ın tarafındayız", *Akşam*, 10 Mayıs 2014.

131. Nihada Hasić, "Bakir Izetbegović: Radončić je sam sebe diskvalifikovao", *Nezavisne Novine*, 23 Eylül 2014.

132. "Serbia, Bosnia need stronger ties, leaders agree", *B92*, 23 Nisan 2013; "Bakir Izetbegović o Vučiću: Pozivam ga javno u BiH, uvek je dobrodošao!", *Kurir*, 19 Mart 2014; "Bakir Izetbegović: Nastaviću putem koji je trasirao Alija", *atvbl.com*, 26 Temmuz 2014.

MLADEN IVANIĆ

PDP Genel Başkanı ve Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyesi Mladen Ivanić, 1958 yılında bugün FBiH sınırlarında kalan Sanski Most'ta doğdu; daha sonra Banja Luka'ya yerleşti. Banja Luka İktisat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Belgrad İktisat Fakültesi'nden yüksek lisans ve doktora dereceleri aldı. Bu yıllarda aynı zamanda Banja Luka Radyosu'nda muhabirlik yaptı. Doktora sonrasında Almanya ve İskoçya'da akademik çalışmalar yürüttü. 1980'lerin ortalarından itibaren Banja Luka, Saraybosna ve Doğu Saraybosna'daki üniversitelerde öğretim görevliliği yaptı. RS hükümetine bağlı ekonomik konseyin üç dönem üyeliğini yaptı. 1988-1991 yılları arasında Bosna-Hersek cumhurbaşkanlığı danışmanlığı görevinde bulundu.

1996 seçimlerinde herhangi bir partinin üyesi olmamakla beraber Demokrat Vatandaşlar Bloğu (DPB RS) tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğine aday gösterilen Ivanić, yüzde 30 oyda kalarak seçilemedi. 1997 seçimlerinin ardından RS Cumhurbaşkanı Biljana Plavšić tarafından hükümeti kurmakla görevlendirildiyse de meclisteki partilerle görüşmelerinden olumlu bir sonuç elde edemedi. 1998-2001 yılları arasında Deloitte Touche adlı danışmanlık şirketinde yönetici olarak çalıştı. 1999 yılında Demokratik İlerleme Partisi'ni (PDP) kurdu ve partinin genel başkanlığına seçildi. O tarihten bu yana partinin genel başkanlığını sürdürmektedir.

2001 yılında RS başbakanlığına getirilen Ivanić, bu görevine 2003 yılına kadar devam etti. Başbakanlık görevinin ardından 2007 yılına kadar Bosna-Hersek dışişleri bakanlığını yürüttü. 2007-2009 yılları arasında Bosna-Hersek Halklar Meclisi'nin üçlü başkanlık konseyi üyeliğini yapan Ivanić, 2014 seçimlerine değin Halklar Meclisi üyeliğini devam ettirmiş, ayrıca Bosna-Hersek'in Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi delegasyonunda yer almıştır.

Ivanić, 2010 genel seçimlerinde geniş tabanlı bir koalisyon tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğine aday gösterildi. Seçimlerde Sırp adaylara verilen oyların yüzde 47'sini alan Ivanić, SNSD'nin adayı Radmanović'in yaklaşık yüzde 2 oy gerisinde kalarak seçilemedi. Ivanić, aynı görev için 2014 genel seçimlerinde RS'deki muhalefet partilerinin oluşturduğu Değişim için İttifak bloğunun adayı olarak tekrar yarıştı ve bu sefer yüzde 48,7 civarında oy alarak yaklaşık 7500 oy farkıyla seçimi kazandı.

İktisat profesörü olan Ivanić'in bu alanda yayınlanmış iki kitabı ve çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Ayrıca UNDP ve Dünya Bankası başta olmak üzere uluslararası kuruluşların proje ve programlarına katkıda bulunmuştur. Mevcut RS hükümetinin ekonomi, maliye, özelleştirme ve sağlık politikalarını ağır bir biçimde eleştiren Ivanić, entitede otoritenin tamamen Dodik'in elinde toplanmasını temel bir sorun olarak görmektedir.¹³³

İngilizce ve Almanca bilmektedir.¹³⁴

DRAGAN ČOVIĆ

HDZ BiH Genel Başkanı ve Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyesi Dragan Čović, 1956 yılında Mostar'da doğdu. Mostar'daki Makine Mühendisliği Fakültesi'nden mezun olduktan sonra aynı bölümde yüksek lisans ve doktora yaptı. Ayrıca Saraybosna İktisat Fakültesi'nde işletme öğrenimi gördü. Lisans öğreniminden sonra çalışmaya başladığı SOKO Mostar adlı havacılık sanayii şirketinde 1992-1998 yılları arasında genel müdürlük yaptı.¹³⁵ 1994 yılında asistan olarak girdiği Mostar Üniversitesi Makine Mühendisliği Fakültesi'nde on yıl sonra profesör oldu. 2002 yılından itibaren Mostar'daki Ekonomi ve Felsefe fakültelerinde de öğretim görevliliği yaptı.

Siyasete 1994 yılında HDZ BiH'e üye olarak atılan Čović, bir süre partinin Mostar kanton ve il teşkilatlarının yönetiminde yer aldıktan sonra 1998'de genel başkan yardımcılığına getirildi. Aynı yıl FBİH hükümetinde Başbakan Yardımcısı ve Maliye Bakanı olarak görev aldı ve üç yıl kadar bu görevleri sürdürdü. 2002 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliğine aday olan Čović, Hırvat oylarının yüzde 61,5'ini alarak bu göreve seçildi. Konsey üyeliği devam etmekteyken, Maliye Bakanlığı yaptığı döneme ait yolsuzluk iddiaları yüzünden BM Yüksek Temsilcisi Paddy Ashdown tarafından Mayıs 2005'te görevden alındı. Maliye bakanıyken bir şirkete usulsüz vergi muafiyeti sağlayarak görevini kötüye

133. "Ivanić: RS je postala poluprivatna država nekoliko ljudi", *Klix*, 9 Ağustos 2013; "Ivanić: Dodik od sebe pravi političkog klovn", *Klix*, 9 Eylül 2013.

134. PDP web sitesindeki http://www.pdpinfo.net/sadrzaj_en.php?id=108 adresinde yer alan biyografisinden.

135. HDZ BiH'in web sitesindeki <http://www.hdzbih.org/vodstvo/predsjednik-hdz-bih.html> adresinde yer alan biyografisinden.

kullandığına ilişkin hakkında açılan davada beş yıllık hapis cezası aldı; fakat bu karar daha sonra temyizde bozuldu.¹³⁶

2005 yılında yapılan parti kongresinde HDZ BiH'in genel başkanlığına seçilen Čović, halen bu görevi sürdürmektedir. 2010 yılından 2014 genel seçimlerine değin Bosna-Hersek Halklar Meclisi'nin üçlü başkanlık konseyi üyeliği görevini yapmıştır. 2014 genel seçimlerinde HDZ BiH'in liderliğindeki seçim ittifakı tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi Hırvat üyeliğine aday gösterilen Čović, yüzde 52,2 gibi yüksek bir oyla üyeliğe seçilmiştir.

Mevcut anayasal düzenlemelere göre Üçlü Başkanlık Konseyi seçimlerinde Hırvatların haksızlığa uğradığını öne süren Čović, kendisinden önce iki dönem konseyin Hırvat üyeliğini yapmış olan Željko Komšić'i bir Boşnak üye olarak görmüş ve bu pozisyona Hırvatların milli çıkarlarını savunacak bir kişinin seçilmesi gerektiğini savunmuştur.¹³⁷ Čović, Boşnaklardan gelen FBiH'te merkezi yönetimin güçlendirilmesine yönelik önerilere ise, bunun bir Boşnak entitesi kurmak demek olacağı iddiasıyla karşı çıkmaktadır.¹³⁸

Mühendislik alanında üç kitabı ve çok sayıda makalesi bulunan Čović,¹³⁹ İngilizce ve Rusça bilmektedir.¹⁴⁰

MILORAD DODIK

SNSD Genel Başkanı ve RS Cumhurbaşkanı Milorad Dodik, günümüzde Bosna-Hersek'teki Sırp'ların en güçlü siyasi lideri konumundadır.

1959 yılında Banja Luka'da doğan Dodik, Belgrad'daki Siyasal Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. 1986-1990 yılları arasında Banja Luka yakınlarındaki Laktaš'in belediye encümen başkanlığını yaptı. 1990 yılında gerçekleştirilen Yugoslavya'nın ilk çok partili seçimlerinde Ante Marković'in Reform Güçleri Birli-

136. Anes Alic, "Holding Bosnian presidents accountable", *ISN*, 21 Aralık 2006; Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit* 2013, www.freedomhouse.org/sites/default/files/NIT13_Bosnia_Final.pdf, s. 144.

137. Zlatko Tulić, "Nema napretka dok se ne riješi ustavno pitanje Hrvata u BiH", *Večernji List*, 7 Haziran 2013; "Krajnje je opasno za BiH ako Bošnjaci opet izaberu dva člana Predsjedništva", *Večernji List*, 3 Aralık 2013.

138. Valentina Rupčić, "Bošnjačka dimenzija bunta pokušava se unijeti među Hrvate", *Večernji List*, 11 Şubat 2014.

139. Saraybosna merkezli Araştırmacı Gazetecilik Merkezi (CIN) biyografisi veritabanından: http://database.cin.ba/baza/dokumenti/CV_Covic.pdf

140. Bosna-Hersek Parlamentosu web sitesindeki https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/d/default.aspx?id=189&template_id=5&langTag=en-US adresinde yer alan bilgilerden.

ği partisi listesinden Bosna-Hersek Parlamentosu'na seçildi. Boşnak ve Hırvat milletvekillerinin Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilan etme kararı üzerine, diğer Sırp milletvekilleriyle beraber parlamentoyu terk ederek Bosna-Hersek'teki Sırpların milli meclisinin kurucularından biri oldu. Bu mecliste bağımsız milletvekillerinin lideri olarak RS Cumhurbaşkanı Radovan Karadžić'e karşı muhalefet yürüttü.¹⁴¹

Savaşın bitmesinin ardından bağımsız milletvekillerinin bir parti çatısı altında örgütlenmeye karar vermeleri sonucu 1996 yılında Bağımsız Sosyal Demokratlar Partisi kuruldu ve Dodik partinin genel başkanlığına seçildi. 2002 yılında Bağımsız Sosyal Demokratlar İttifakı (SNSD) adını alan partinin başkanlığını hala sürdürmektedir.

1997 seçimlerinde RS milletvekili olarak seçilmesinin ardından 1998 yılı başlarında meclisin desteğini alarak hükümeti kurdu. Bürokratik kadrolara Boşnaklardan da atamalar yaparak ılımlı bir politika izleyeceğine dair içeriye ve uluslararası kamuoyuna mesaj veren Dodik, bu sefer Cumhurbaşkanı Nikola Poplašen'in tepkisini çekti. 1998 seçimleri sonrasında mecliste çoğunluğun desteğine rağmen Poplašen'den hükümet kurma yetkisini alamasa da Poplašen'in BM Yüksek Temsilcisi Carlos Westendorp tarafından görevden alınması sonucunda başbakanlık görevini 2001 yılına kadar sürdürdü.¹⁴² 2000 yılında RS cumhurbaşkanlığına aday oldu, fakat yüzde 26 oyla SDS'nin adayı Mirko Šarović'in gerisinde kaldı. 2002 seçimlerinde yeniden RS meclisine giren Dodik, Şubat 2006'da yeniden RS başkanlığına geldi. Başında olduğu SNSD partisi, Ekim 2006'da düzenlenen seçimlerde RS'nin birinci partisi oldu. Ekim 2010'deki genel seçimlerde SNSD liderliğindeki seçim ittifakının RS cumhurbaşkanlığı adayı olan Dodik, yüzde 50'nin biraz üzerinde oy alarak bu göreve geldi.

2000'li yılların ortalarına değin kurumsallaşma, ekonomik kalkınma ve yolsuzlukla mücadeleyi vurgulayan, savaş suçlularının Lahey'de yargılanmasını savunan Dodik,¹⁴³ ılımlı duruşuyla Sırp siyasetini olumlu etkileyeceği düşüncesiyle Batı tarafından desteklenmiş ve maddi destek görmüştür. Fakat RS'deki siyasi ağırlığı arttıkça geliştirdiği milliyetçi söylem ve tavırlar, medya üzerinde kurduğu tahakküm ve yolsuzluk şayiaları, Batı dünyasında kendisinin Bosna-Hersek'in

141. SNSD'nin web sitesindeki http://www.snsd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=124&Itemid=247&lang=cyr adresinde yer alan parti tarihçesinden.

142. *The Europa Year Book 2003* (Europa, London: 2003), c. 1, s. 805-806.

143. "Milorad Dodik: Prime Minister, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina", *setimes.com*, 3 Mart 2006.

istikrarı önünde bir tehdit unsuru olarak görülmesine yol açmaktadır.¹⁴⁴ Dodik, RS'deki Sırpların Saraybosna ile bağlarının çok zayıf olduğu iddiasıyla RS'nin özerkliğinin korunmasına hassasiyet göstermekte, merkezi hükümeti güçlendirecek her türlü proje ve hamleye karşılık RS'nin bağımsızlık fikrini gündeme getirmektedir.¹⁴⁵ Devlet kurumlarının uluslararası toplumca dayatıldığı ve Sırpların aleyhine işlediği iddiasıyla 2011 yılında RS'nin Bosna-Hersek Devlet Mahkemesi ve Bosna-Hersek Savcılık Ofisi'nden çekilmesini gündeme getirmiş, uluslararası toplumdan gelen baskılar sonucunda geri adım atmıştır.¹⁴⁶

2014 genel seçimlerinde RS cumhurbaşkanlığı için yeniden aday olan Dodik, yüzde 45 civarında oy alarak seçimleri yaklaşık 7000 oy farkla kazanmıştır. Kendisi bu görevde kalmasına rağmen partisi SNSD'nin Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğini kaybetmesi, Dodik'in Sırp siyaseti üzerindeki nüfuz ve kontrolünü zayıflatabilecek bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Sırbistan hükümetiyle ilişkilere azami önem veren Dodik'in Sırbistan siyasetinde uzun süre Boris Tadić'i desteklemiş olmasının, 2012 yılından beri Sırbistan'da iktidarda olan SNS ile yakın ilişkiler kurmasını yavaşlattığı söylenmektedir.¹⁴⁷ RS'nin Rusya ile özel ilişkilerinin olduğunu ve çıkarlarının bu ilişkileri korumayı gerektirdiğini söyleyen Dodik, Bosna-Hersek'in NATO üyeliğine karşı çıkmakta ve bu konunun RS'de halk oylamasına götürülmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁴⁸

Rus ve Sırp toplumları arasındaki ilişkilere katkılarından dolayı Rusya hükümetinden ödül alan Dodik'in ayrıca Sırp Ortodoks ve Kudüs Rum Ortodoks kiliselerinden aldığı nişanlar bulunmaktadır. Sporla da yakından ilgilenen Dodik, ülkenin önde gelen basketbol takımlarından olan Igokea'nın on yıl kadar başkanlığını yapmıştır.¹⁴⁹

144. Karin Woldseth ve Egidijus Vareikis, "Honouring of obligations and commitments by Bosnia and Herzegovina", Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi Gözlemci Raporu, 5 Eylül 2012; Roger D. Petersen, *Western Intervention in the Balkans: The Strategic Use of Emotion in Conflict* (Cambridge University Press, Cambridge: 2011), s. 305.

145. "Dodik: Independence national goal for Republika Srpska", *Oslobođenje*, 30 Aralık 2013; "Milorad Dodik -- One Foot In Bosnia, But His Heart In Serbia", *Radio Free Europe Radio Liberty*, 24 Temmuz 2014.

146. Ljiljana Kovacevic, "RS's Dodik sticks to referendum plan despite international condemnation", *setimes.com*, 5 Mayıs 2011; "Bosnia To Mark Embarrassing Anniversary", *Radio Free Europe - Radio Liberty*, 28 Eylül 2011.

147. Elvira Jukic, "Serbia Ruling Party Backs Republika Srpska Opposition", *Balkan Insight*, 14 Nisan 2014.

148. "RS President Dodik, I will always oppose BiH's NATO accession", *balkaninside.com*, 13 Ocak 2014; Ömer Çetres ve İvana Despotoviç, "Ben bir savaş lideri değilim", *Anadolu Ajansı*, 26 Mart 2014.

149. SNSD'nin web sitesindeki http://www.snsd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=220&lang=cyr adresinde yer alan biyografisinden.

ŽELJKO KOMŠIĆ

Demokratik Cephe (DF) Genel Başkanı Željko Komšić, 1964 yılında Saraybosna'da doğdu. Saraybosna Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra ABD'deki Georgetown Üniversitesi'nde bir süre diplomasi eğitimi aldı. Bosna Savaşı'nda Bosna-Hersek ordusunda mücadele eden Komšić, savaşta gösterdiği yararlıktan ötürü ülkenin en yüksek askeri nişanı olan Altın Leylak madalyasını aldı. 1996-1998 yılları arasında Bosna-Hersek Yerinden Edilmişler ve Mülteciler Bakanlığı'nda çalıştı.

1997 yılında SDP BiH'e girerek siyasi hayata atılan Komšić, 1998-2000 yılları arasında Saraybosna belediye meclis başkanlığını yaptıktan sonra Nova Sarajevo ilçesinin belediye başkanlığına seçildi. 2001 yılında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne bu ülkedeki ilk Bosna-Hersek büyükelçisi olarak atandı ve bu görevi iki yıl kadar sürdürdü. Büyükelçilik görevinden kendi isteğiyle ayrılarak ülkesine dönen Komšić, 2004 yerel seçimlerinde Novo Sarajevo belediye başkanlığına ikinci kez seçildi.

2006 seçimlerinde SDP BiH tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliği için aday gösterilen Komšić, oyların yüzde 39,6'sını alarak Hırvat partilerinin adaylarını geride bıraktı. Aynı göreve 2010 seçimlerinde yüzde 60,6 gibi büyük bir oy oranıyla yeniden seçildi. Bu görevi sürdürürken, partisi SDP BiH'in yolsuzlukların üzerine yeterince gitmediğini ve Üçlü Başkanlık Konseyi üyelerinin seçimine dair tartışmalarda Hırvat partilerine yakın bir pozisyon aldığını gerekçe gösteren Komšić, önce Mart 2012'de partideki bütün görevlerinden, Temmuz 2012'de de parti üyeliğinden istifa etti.¹⁵⁰ Nisan 2013'te yeni bir siyasi hareket olarak Demokratik Cephe'yi (DF) kurdu. İki kez üst üste Üçlü Başkanlık Konseyi üyeliği yapmış olduğu için bu göreve tekrar aday olamayan Komšić, 2014 seçimlerine DF'nin lideri olarak katıldı ve Bosna-Hersek Parlamentosu'na milletvekili olarak girdi.

Milliyetçi politikaların ülke siyasetini olumsuz etkilediğini vurgulayan Komšić, Bosna-Hersek'te yaşayan farklı etnik unsurlar arasındaki engel ve mesafelerin ortadan kalkması için çalıştığını ve çalışmaya devam edeceğini açıkladı.

150. Elvira Jukic, "Bosnia's Zeljko Komsic Resigns SDP Posts", *Balkan Insight*, 20 Mart 2012; Elvira Jukic, "Bosnian SDP Regrets Komsic Resignation", *Balkan Insight*, 25 Temmuz 2012.

maktadır.¹⁵¹ Ülkenin normalleşmesi için bütün vatandaşları temsil eden tek bir cumhurbaşkanının bulunduğu ve icra yetkilerinin bakanlar kurulunda toplandığı bir parlamenter sistemin kurulması gerektiğini belirten Komšić, Sejdić-Finci kararının Halklar Meclisi'ne üç etnik grubun dışında dördüncü bir grup oluşturulması yoluyla uygulanabileceği fikrindedir.¹⁵² Bazı Hırvatların gündemde tuttuğu üçüncü entite tartışmalarına ise ülkenin yeterince bölünmüş olduğunu işaret ederek karşı çıkmaktadır.¹⁵³

Savaş döneminde Boşnakların tarafında savaşmış olmasından ve ülkenin bütünlüğünü savunmasından dolayı Boşnaklar arasında popülerliği yüksek olan Komšić, milliyetçi Sırp ve Hırvatlar tarafından sevilmemekte, hatta kendi ifadesiyle "RS ve Batı Herseke gidememekte"dir.¹⁵⁴ Üçlü Başkanlık Konseyi'ne Hırvat üye olarak seçilmesi de çoğunlukla Boşnakların verdiği oylarla mümkün olmuştur.¹⁵⁵ Bu durumu işaret eden Hırvat partileri, mevcut seçim sistemini eleştirmiş ve ülkenin kurucu unsurlarından biri olan Hırvatların milli iradelerinin siyasete hakkıyla yansımadığını iddia etmişlerdir.¹⁵⁶

FAHRUDIN RADONČIĆ

SBB BiH Genel Başkanı Fahrudin Radončić, 1957 yılında Karadağ'ın Sancak bölgesindeki Berane şehrinde doğdu. Liseyi Podgorica'da bitirdikten sonra gazeteciliğe başladı. Aynı zamanda Karadağ Komünistler Birliği'ne giren Radončić, bu örgütün yönetim kadrosuna kadar yükseldi.¹⁵⁷

1989-1991 yılları arasında Zagreb merkezli *Danas* gazetesinde muhabirlik yaptı. Bu dönemde ayrıca Kosova'nın bağımsızlık mücadelesi adına Yugoslavya'da cezaevinde 28 yılını geçirmiş Arnavut aktivist Adem Demaçi'nin biyografisini yayına hazırladı. Daha sonra Saraybosna'ya taşınan Radončić, Boşnak ordusunun komutanı Sefer

151. "Democratic Front BiH Founded with Željko Komšić as President", *Sarajevo Times*, 8 Nisan 2013.

152. "Komšić: Jedino normalno rješenje je da država BiH ima jednog predsjednika", *Klix*, 1 Şubat 2014.

153. "Željko Komšić za Klix.ba: Priča o trećem entitetu samo može da vodi konfliktu", *Klix*, 2 Nisan 2014.

154. "Democratic Front BiH Founded with Željko Komšić as President", *Sarajevo Times*, 2 Ekim 2013.

155. Gordon N. Bardos, "The end of the Lagumdžija-Komšić Affair and the future of the Federation", *transconflict.com*, 18 Şubat 2013.

156. Snježana Pavić, "Nije točno da Hrvati nisu glasali za Željka Komšića, u Grudama je dobio 124 glasa", *jutar-nji.hr*, 8 Ekim 2010.

157. "Koliko dugo su vodeći političari u BiH na visokim funkcijama?" *frontal.ba*, 19 Ağustos 2013.

Halilović'in yakın çevresinde yer aldı. 1991 yılında Avaz Yayıncılık şirketini kurdu. 1993 yılında haftalık olarak yayınlamaya başladığı *Bošnjacki Avaz* (*Bosna'nın Sesi*) gazetesi, iki yıl sonra *Dnevni Avaz* ismiyle bir günlük gazete haline geldi. Radončić, SDA'ya yakınlığından dolayı¹⁵⁸ gittikçe güçlenen ve zamanla Bosna-Hersek'in en çok okunan gazetelerinden biri olan bu gazetenin uzun yıllar müdürlüğünü ve genel yayın yönetmenliğini yaptı. *Dnevni Avaz*'ın yanısıra *Global*, *Express*, *Sport*, *Azra* ve TV Alfa adlı yayın kuruluşlarını da kurarak FBiH'in en önemli medya patronu haline geldi.¹⁵⁹ Aynı zamanda müteahhitlik yapan Radončić, Saraybosna'daki birçok büyük binanın inşasında rol oynadı ve ülkenin önde gelen iş adamlarından biri oldu.¹⁶⁰

1990'ların sonlarından itibaren Boşnak siyasetinde meydana gelen değişimlerde pragmatik bir yol izleyerek gazetesinde zaman zaman farklı partileri destekledi.¹⁶¹ Daha sonra mevcut partilerin ülkede yerleşmiş sorunlara çözüm üretmediği iddiasıyla¹⁶² kendisi siyasete atılmaya karar verdi ve 2009 yılında SBB BiH adlı partiyi kurdu. Partinin ilk kongresinde genel başkanlığa seçildi. 2010 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine aday olan Radončić, yüzde 30,5 gibi yüksek bir oy almasına karşın SDA'nın adayı Bakir Izetbegović'in arkasından ikinci oldu ve seçilemedi.

2012'de SDP ile SDA arasında yaşanan hükümet krizinin ardından partisi SDP'nin yanında yer alarak hükümet koalisyonuna giren Radončić, bu kabinede güvenlik bakanlığına getirildi. Şubat 2014'teki protesto eylemleri sırasında emniyet ve düzeni sağlamakta yetersiz görülerek olaylardan kısa süre sonra görevinden alındı. Protestolar devam etmekteyken eylemcilere hak veren ve büyük siyasi partileri yetersizlikle eleştiren Radončić, "halkın yanında olduğu için" bakanlıktan alındığını öne sürerek seçim çalışmalarına ağırlık verdi.¹⁶³ Daha önce Üçlü Başkanlık Konseyi'nde yer almayı düşünmediğini açıklamış olmasına rağmen 2014 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliği için aday oldu. Adaylığı sırasında artık bu makama güçlü bir liderin gelmesi gerektiğini ifade eden Radončić, göreve geldiği takdirde partisini de arkasına almak suretiyle

158. "Vožd iz Ivangrada", *Vreme*, 13 Şubat 2014.

159. Edina Nurikić, "Mediji i politika: Kupovanje javnog mnijenja u RS-u", *vijesti.ba*, 08 Ağustos 2010.

160. SBB BiH'in web sitesindeki <http://sbb.ba/predsjednik> adresinde yer alan biyografisinden.

161. "Vožd iz Ivangrada", *Vreme*, 13 Şubat 2014.

162. Dejan Jazvić, "Radončić: Ne želim koalirati s onima koji od BiH prave otomanski privjesak", *Dnevni Avaz*, 12 Mayıs 2014.

163. Elvira Jukic, "Bosnian Security Minister Axed Over Protests", *Balkan Insight*, 29 Nisan 2014.

başkanlık makamını güçlendireceğini açıkladı.¹⁶⁴ Seçimlerde yüzde 26,7 oy alan Radončić, üyeliğe seçilemedi.

SDA yönetiminin son yıllarda Türkiye ile yakın ilişkiler kurmasının Boşnaklar arasında İslamcılığı ve Osmanlı nostaljisini beslediğini öne süren Radončić, bunun yerine vatanseverlik ve Avrupa ile bütünleşme gibi fikirlere öncelik verilmesi gerektiği görüşündedir.¹⁶⁵ Öte yandan, Radončić'in Kosovalı bir çete reisi olan Naser Kelmendi ile geçmişte ortaklığının bulunduğu dair iddialar son yıllarda basında sıklıkla gündeme getirilmektedir. Radončić ise kendisine yönelik bir siyasi karalama kampanyası yürütüldüğünü öne sürerek iddiaları reddetmektedir.¹⁶⁶

VJEKOSLAV BEVANDA

Bosna-Hersek Bakanlar Kurulu Başkanı Vjekoslav Bevanda, 1956 yılında Mostar'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Mostar'da bitirdikten sonra 1979'da Mostar İktisat Fakültesi Finans Bölümü'nden mezun oldu.

1979-1989 yılları arasında SOKO uçak fabrikasının mali yönetiminde çeşitli görevler aldıktan sonra dört yıl kadar Mostar'daki APRO

bankasının finans müdür yardımcılığı ve müdürlüğünü yaptı. Uzun yıllar çeşitli uluslararası şirketlerin yönetim kurullarında bulundu. 2001-2007 yılları arasında Saraybosna'daki Commerce Bank ve CBS Bank'ın müdürlüğünü yaptı.

HDZ BiH partisinden siyasete atılan Bevanda, 2007-2010 yılları arasında FBiH hükümetinde Maliye Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerini yürüttü. 2010 genel seçimlerinde HDZ BiH listesinden Temsilciler Meclisi'ne seçildi.¹⁶⁷ Seçimlerden sonra 15 ay kadar süren hükümet krizinin ardından Ocak 2012'de kurulan hükümette Hırvat milli partilerinin önerisiyle altı partinin uzlaşması sonucu Bosna-Hersek Bakanlar Kurulu başkanlığına getirildi. Teknokrat bir başbakan profili çizen Bevanda, ekonomi ve yatırım konularına öncelik vermiştir.

164. Nihada Hasić, "Radončić: Nisam imao motiv da ubijem Čelu" *Nezavisne Novine*, 8 Eylül 2014.

165. Dejan Jazvić, "Radončić: Ne želim koalirati s onima koji od BiH prave otomanski privjesak", *Dnevni Avaz*, 12 Mayıs 2014.

166. Elvira Jukic, "New Bosnia Minister's Alleged Gangster Ties in Spotlight", *Balkan Insight*, 5 Haziran 2012; "Optužnica protiv Kelmendija: Radončić na popisu saradnika", *Al Jazeera Balkans*, 21 Temmuz 2014.

167. Bosna-Hersek Bakanlar Kurulu web sitesindeki http://www.vijeceministara.gov.ba/ured_predsjedavajuceg/default.aspx?id=8053&langTag=en-US adresinde yer alan bilgilerden.

ŽIVKO BUDIMIR

SPP BiH Genel Başkanı ve FBiH Cumhurbaşkanı Živko Budimir, 1962 yılında Bosna-Hersek'in Hırvatistan sınırındaki Posušje'ye bağlı Vir köyünde doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra Saraybosna yakınlardaki Rajlovac Hava Askeri Lisesi'ne girdi. Lise eğitimi almaktayken Yugoslav Halk Ordusu'na (JNA) ve Yugoslavya Komünistler Birliği'nin Bosna-Hersek teşkilatına (SK BiH) katıldı. Daha sonra 1984 yılında partiden, 1986 yılında da ordudan ayrılan Budimir, Hırvatistan'ın Belišće şehrine yerleşti.

1990 yılında Yugoslavya'da çok partili hayata geçilmesiyle Hırvat Halk Partisi'ne (HNS) giren Budimir, kısa süre sonra bu partiden ayrılarak Hırvat Hristiyan Demokrat Birliği'ne (HKDU) katıldı. 1993 yılında Hırvat Savunma Kurulu'ne girdi ve savaş boyunca Hırvat ordusunda çeşitli komutanlık görevlerinde bulundu. Mart 1994'te Hırvatlarla Boşnaklar arasındaki savaşı bitiren Washington Anlaşması'nın imzalanmasının ardından Bosna-Hersek Federasyonu (FBiH) genelkurmay başkanlığına getirilen Budimir, Temmuz 1995'e kadar bu görevi yürüttükten sonra sırayla Hırvat Savunma Kurulu (HVO) başkanlığı ve FBiH genelkurmay başkan vekilliği yaptı. 2001 yılında FBiH ordusundan korgeneral ve Hırvat ordusundan tümgeneral rütbeleriyle emekli oldu.¹⁶⁸

2003-2006 yılları arasında Bosna-Hersek Hırvat Hristiyan Demokrat Birliği'nin (HKDU BiH) genel başkanlığını yürüttü. 2006 yılında ise Bosna-Hersek Hırvat Haklar Partisi'ne (HSP BiH) geçti. 2008 yılında Mostar Şehir Meclisi'ne seçildi. 2010 seçimlerinde Hersek-Neretva Kantonu başbakanlığına aday oldu, fakat seçilemedi. Bununla beraber, federasyonda hükümet krizi devam etmekteyken mecliste HSP BiH'in de içinde olduğu bazı partilerin kurduğu platformun ortak adayı olarak 17 Mart 2011'de FBiH cumhurbaşkanlığına seçildi. Buna Hırvat milli partileri platformda yer almadıkları için itiraz ettiler. İtiraz Yüksek Seçim Kurulu'na reddedildi.

Genel başkan yardımcılığını yapmakta olduğu HSP BiH'ten parti kurumlarının işlerliğini kaybettiği gerekçesiyle¹⁶⁹ Mart 2013'te ayrılarak Adalet ve Güven Partisi'ni (SPP BiH) kurdu. SPP BiH'i kurduktan bir ay sonra, 26 Nisan 2013'te

168. "VL Biografije: Živko Budimir", *Večernji List*, [tarih yok].

169. "Živko Budimir istupa iz HSP-a i osniva novu stranku", *Večernji List*, 7 Mart 2013.

yolsuzluk suçlamasıyla tutuklandı. İddianamede para karşılığında suçlu ve tutuklu kişilere af getirmekle suçlandı.¹⁷⁰ Bir ay kadar gözaltında kaldıktan sonra serbest bırakıldı ve görevine devam etti. Temmuz 2014'te bu sefer izinsiz silah bulundurmaktan altı aylığına hapis cezasına çarptırıldı; cezası bir yıllığına ertelendi.¹⁷¹

Üçüncü entite önerilerine Hırvatların yaşadığı bazı toprakların bu entitenin dışında kalacağı ve böylece Hırvat topraklarının bölüneceği gerekçesiyle karşı çıkan Budimir,¹⁷² Hırvat sorununun ancak ülkenin tamamında vatandaşların eşitliğinin garanti altına alınmasıyla çözülebileceğini söylemektedir. Ayrıca savaş döneminde yurt dışına göç etmek zorunda kalan Posavinalı Hırvatların bu bölgeye geri dönmelerini Hırvatların ulusal çıkarları bakımından önemli görmektedir.¹⁷³

2014 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliği için aday olan Budimir, yüzde 6,2 oy alarak dört aday arasında üçüncü sırayı almıştır.

NERMIN NIKŠIĆ

FBiH Başbakanı Nermin Nikšić, 1960 yılında Konjić'te doğdu. 1986 yılında Mostar Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1988-2000 yılları arasında Konjić Belediyesi'nde şehircilik, inşaat, konut ve altyapı ile ilgili çeşitli görevler aldı. Savaş döneminde Boşnak ordusunda tugay komutanlığı yaptı.

Bosna-Hersek Sosyal Demokrat Partisi'nden (SDP BiH) siyasete atılan Nikšić, 1994 yılından itibaren 10 yıl süreyle partisinin Konjić il başkanlığını yürüttü. 2000 yılında Bosna-Hersek Federasyonu (FBiH) Temsilciler Meclisi'ne milletvekili seçildi ve milletvekilliğini bugüne kadar sürdürdü. 2002-2006 yılları arasında SDP BiH genel başkan vekilliğini, 2004-2007 yılları arasında partisinin Hersek-Neretva kanton başkanlığını yürüttü.¹⁷⁴ 2007'den bu yana SDP BiH'in genel sekreterliğini yapan Nikšić, 2014 seçimlerinde partisinin yaşadığı başarısızlık sonrasında bu görevden

170. Drago Hedl, "Životna Priča Anđela BiH Podzemlja", *jutarnji.hr*, 2 Mayıs 2013.

171. "Živko Budimir osuđen na šest mjeseci zatvora", *Večernji List*, 11 Temmuz 2014.

172. Hassan Haidar Diab, "Živko Budimir: Znao sam da su kriminalci, nisu u zatvoru časne", *Večernji List*, 13 Ağustos 2013.

173. FBiH Cumhurbaşkanlığı web sitesindeki <http://predsjednikfbih.gov.ba/index.php/955/> adresinde yer alan biyografisinden.

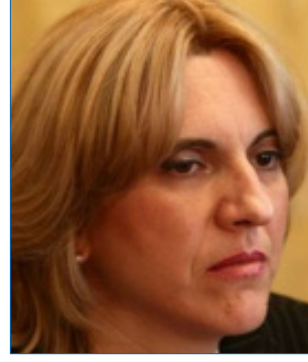
174. FBiH Bakanlar Kurulu web sitesindeki <http://www.fbihvlada.gov.ba/english/premijer/> adresinde yer alan biyografisinden.

istifa etmiştir. Nikšić'in olağanüstü genel kurulda genel başkanlığa aday olabileceği konuşulmaktadır.¹⁷⁵

Eski bir hentbol oyuncusu ve antrenörüdür.¹⁷⁶

ŽELJKA CVIJANOVIĆ

RS Başbakanı Željka Cvijanović, 1967 yılında RS'nin Teslić şehrinde doğdu. Saraybosna'daki Felsefe Fakültesi'nin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Banja Luka'daki Hukuk Fakültesi'nde Uluslararası Hukuk alanında yüksek lisans yaptı. Lise öğretmenliği ve çevirmenlik gibi işlerde bir süre çalıştıktan sonra AB'nin Bosna-Hersek misyonunda görev aldı. Milorad Dodik'e Avrupa

ile bütünleşme ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği gibi konularda danışmanlık yaptı. Başbakanlık Avrupa Birliği Entegrasyon ve Koordinasyon Birimi'ni yönetti.¹⁷⁷

2010-2013 yılları arasında RS hükümetinde İktisadi İlişkiler ve Bölgesel İşbirliği bakanlığını yürüten Cvijanović, Başbakan Aleksandar Džombić'in Milorad Dodik tarafından başarısız bulunarak istifa ettirilmesi sonrasında Mart 2013'te kurulan yeni hükümette başbakanlığa getirildi. Böylelikle RS tarihinin ilk kadın başbakanı oldu. Halen bu görevi sürdüren Cvijanović, aynı zamanda SNSD'nin Merkez Yürütme Kurulu üyesidir.

Basında Cvijanović'in başbakanlığa getirilişi, mesleki kariyerinden ziyade Cumhurbaşkanı Dodik'e yakın bir isim olmasına bağlanmıştır.¹⁷⁸ Nitekim Cvijanović'in göreve gelmesi hükümet politikalarında kayda değer bir değişiklik meydana getirmemiştir.¹⁷⁹ Önceki hükümetler gibi Cvijanović hükümetinin programında RS'nin Dayton Anlaşması'yla belirlenmiş statüsünün korunması, Avrupa ile bütünleşme, bölgesel işbirliği, ekonomik kalkınma, istihdamın artırılması ve altyapı yatırımları öncelikli konular arasında sayılmaktadır.¹⁸⁰

175. "Ekskluzivno: Nermin Nikšić kandidat za predsjednika SDP-a", *Klix*, 16 Ekim 2014.

176. SDP BiH'in web sitesindeki <http://www.sdp.ba/stranica/generalni-sekretar> adresinde yer alan biyografisinden.

177. RS Bakanlar Kurulu web sitesindeki <http://www.vladars.net/sr-sp-cyrl/vlada/premijer/Pages/Splash.aspx> adresinde yer alan biyografisinden.

178. Драган Вукотић, "Портрет без рама: Жељка Цвијановић", *Politika*, 10 Mart 2013.

179. Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit 2014*, s. 141.

180. SNSD'nin web sitesindeki http://www.snsd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=415:2013-03-12-12-57-05&catid=37:aktuelno&Itemid=166&lang=en adresinde yer alan hükümet programından.

İngilizce bilen Cvijanović, partisi tarafından 2014 genel seçimlerinde Bosna-Hersek Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliği için aday gösterilmiştir. Seçimlerde yüzde 47,5 oy alan Cvijanović, 7500 gibi az bir oy farkıyla muhalefetin adayı Mladen Ivanić'in gerisinde kalmıştır.

MARTIN RAGUŽ

HDZ 1990 Genel Başkanı Martin Raguž, 1958 yılında bugün FBİH sınırları içinde kalan Stolac'ta doğdu. Zagreb Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesinden mezun oldu. Mezuniyetinin ardından Bosna-Hersek Komünistler Birliği'nin (SK BiH) gençlik örgütünde görev yaptı. 1990 yılında çok partili hayata geçilmesiyle örgütün liberal kanadında yer alan bir grup arkadaşıyla Sosyalist Gençlik Birliği – Demokrat Parti (SSO-DS) ittifakını kurdu. Aynı yıl bu ittifakın adayı olarak Bosna-Hersek Başkanlık Konseyi seçimlerinde yarıştı, fakat yüzde 6 civarında oy alarak seçilemedi.

1992 yılında meclis dışından Bosna-Hersek Mülteciler ve Sosyal Politikalar bakanlığı görevine getirilen Raguž, bu görevi bir yıl kadar sürdürdü. 1993 yılında HDZ BiH'e üye oldu. Bosna-Hersek Mülteciler Dairesi başkanlığı ile FBİH Mülteciler ve Sosyal Politikalar bakan yardımcılığı yaptı. 1994 yılında FBİH'te portföysüz bakanlığa getirilen Raguž, 1996-1998 yılları arasında Bosna-Hersek Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyesinin başkanışmanlığını yaptı.

1999 yılında Bosna-Hersek İnsan Hakları ve Mülteciler bakanlığına getirilen Raguž, 2000-2001 yılları arasında Bosna Hersek Bakanlar Kurulu başkanlığı (başbakanlık) görevini yürüttü. 2002 genel seçimlerinde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne giren Raguž, dört yıl boyunca Üçlü Meclis Başkanlığı Konseyi üyeliği, Meclis Dışişleri Komisyonu başkanlığı ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyeliği görevlerinde bulundu.¹⁸¹

2006 yılında bazı üyelerle birlikte partisinden istifa ederek HDZ 1990 partisnin kurucuları arasında yer alan Raguž, partinin genel başkan yardımcılığına getirildi. 2010 seçimlerinde partisince Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliğine

181. Martin Raguž'un kişisel web sitesindeki <http://www.martinraguz.com/category/martin/biografija/> adresinde yer alan bilgilerden. Ayrıca bkz., Avrupa Parlamentosu web sitesindeki www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/afet_111005_0/afet_111005_007.pdf adresinde yer alan biyografisi.

aday gösterildi. Seçimlerde Hırvat adaylara verilen oyların yaklaşık yüzde 11'ini aldı ve seçilemedi. Raguz, HDZ 1990'ın 2013 yılında yapılan kongresinde eski Genel Başkan Božo Ljubić'i mağlup ederek partinin genel başkanlığına seçildi. Başkanlığa geldikten sonra parti programında ve üyeliklerde yaptığı değişiklikler sebebiyle bazı üyeler partiden istifa etti.¹⁸²

Bosna-Hersek'teki Hırvatların ortak haklarını savunmak için kurulmuş bir şemsiye kurul olan Hırvat Milli Konseyi'nin HDZ BiH'in kontrolü altında olduğunu öne süren Raguz, kurulun yapısında köklü reformlar gerçekleştirilmesini istemektedir.¹⁸³ Ülkenin Avrupa ile bütünleşmesi ve AB fonlarından mahrum kalmaması için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Sejdić-Finci kararının ivedilikle uygulanması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁸⁴

Bosna-Hersek Halklar Meclisi'nin üyesi olan Raguz, 2014 genel seçimlerinde HDZ 1990 partisinin adayı olarak Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliği için mücadele etmiştir. Yüzde 38,6 oy alan Raguz, HDZ BiH'in adayı Čović'e karşı seçimi kaybetmiştir.

İngilizce bilmektedir.

MLADEN BOSIĆ

SDS Genel Başkanı Mladen Bosić, 1961 yılında Brčko'da doğdu. Belgrad'daki Elektronik Mühendisliği Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Brčko'ya dönerek Tesla ve Staklo-Mont adlı şirketlerde mühendis ve pazarlama müdürü olarak çalıştı. 1992 yılından Brčko Posta, Telgraf ve Telefon Kurumu'nun (PTT, daha sonra Telekom RS) müdürlüğünü yaptı.

1992 yılında SDS'ye üye olan Bosić, 1996 yılından itibaren arasında partinin başkanlık divanı üyeliğinde bulundu. 2000-2001 yılları arasında Bosna-Hersek dışişleri bakan yardımcılığı yaptıktan sonra 2004 yılına kadar Slovenya'da Bosna-Hersek büyükelçisi olarak görev aldı. Daha sonra ülkesine dönerek iki yıl boyunca yeniden Brčko'daki Telekom RS'nin müdürlüğünü yürüttü.¹⁸⁵

182. "Martin Raguz: aHDZ 1990 nije više stranka koja bilo kome 'drži svijeću'", *Oslobođenje*, 30 Nisan 2014.

183. Pero Nikić, "Pismo upućeno predsjednicima stranaka HNS i članovima Predsjedništva HNS", *HDZ 1990*, 17 Aralık 2013.

184. Jurica Gudelj "Martin Raguz: Platili smo cijenu dajući šansu HDZ-u BiH", *Oslobođenje*, 12 Aralık 2013.

185. SDS Brčko teşkilatı web sitesindeki http://sdsbrcko.com/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=70 adresinde yer alan bilgilerden.

Ülkeye döndüğünde siyasi kariyerine de devam eden Bosić, 2004 yerel seçimlerinde Brčko Vilayeti meclis üyeliğine seçildi. 2005 yılında SDS'nin genel başkan yardımcılığına getirildi; ertesi yıl partinin seçimlerde yaşadığı yenilginin ardından yapılan kongrede ise genel başkanlığa seçildi. 2006 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliği için aday olan Bosić, seçimlerde Sırp'lardan yaklaşık yüzde 24 oy alarak SNSD'nin adayı Radmanović'in ardından ikinci oldu. 2010 genel seçimlerinde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne milletvekili olarak girdi.

Partisiyle SNSD arasında devlet düzeyindeki ortaklığın Eylül 2013'te bitmesinin ardından Milorad Dodik'i ve RS hükümetini yolsuzlukla ve yargıyı baskı altına almakla suçlamakta ve bundan böyle bu partiyle herhangi bir ortaklığa girmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir.¹⁸⁶

İngilizce bilmektedir.¹⁸⁷

DRAGAN ČAVIĆ

NDP Genel Başkanı Dragan Čavić, 1958 yılında Zenica'da doğdu. Banja Luka Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdikten sonra kamu kuruluşlarında ve özel şirketlerde muhasebeci ve idareci olarak çalıştı. Yugoslav Savaşları'nda Sırp ordusunda yedek subay olarak görev aldı.¹⁸⁸

Siyasete 1996 yılında SDS'ye üye olarak giren Čavić, 1998 yılındaki RS genel seçimleriyle Milli Meclis'e milletvekili olarak girdi. Aynı yıl, Dayton Antlaşması'na aykırı eylemlerinden dolayı BM Yüksek Temsilcisi Carlos Westendorp tarafından kendisine siyasi yasak getirildi; fakat bir yıl sonra bu karar geri alındı.¹⁸⁹ Partisi SDS, 2000 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yüzde 50 oy alarak dönemin anayasal düzenlemeleri uyarınca hem cumhurbaşkanını, hem de cumhurbaşkanı yardımcısını çıkardı ve partinin ikinci adayı olan Čavić böylece cumhurbaşkanı yardımcılığına geldi. 2002 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçiminde partisinin adayı olan Čavić, yüzde 36 oyla seçimi kazandı ve dört yıl boyunca RS cumhurbaşkanlığı görevinde bulundu. Bu sırada 2004 yılında SDS Genel Başkanı Dragan Kalinić'e BM Yüksek Temsilcisi Ash-

186. "Младен Босић: Никад више са СНСД", *frontal.rs*, 12 Şubat 2014; "Mladen Bosić: Koalicija moguća sa svima, osim sa SNSD-om", *radiosarajevo.ba*, 18 Ekim 2014.

187. Bosna-Hersek Parlamentosu web sitesindeki <https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/p/default.aspx?id=168&langTag=bs-BA&pril=b> adresinde yer alan bilgilerden.

188. NDP web sitesindeki <http://www.ndprs.org/organizacija/predsjednik-stranke/> adresinde yer alan biyografisinden.

189. "Dragan Cavic: Dragan Cavic, Republika Srpska President", *setimes.com*.

down tarafından siyasi yasak getirilmesi üzerine vekaleten partinin genel başkanlığı yürüttü. 2005 yılında gerçekleştirilen parti kongresinde genel başkanlığa seçildi.

2006 genel seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'ne yine aday olan Čavić, yüzde 29 oyla seçimi SNSD'nin adayı Milan Jelić'e kaybetti. Partinin seçimlerdeki başarısızlığından sorumlu gösterilmesinden dolayı aynı yıl başkanlığı bıraktı. Daha sonra partinin yönetim kurullarından da uzaklaştırılan Čavić, 2008 yılı sonlarında partisinden bir grup arkadaşıyla beraber ayrıldı. Ocak 2009'da Demokrat Parti (DP) adında yeni bir parti kurdu. Bu partinin genel başkanı olarak 2010 genel seçimlerinde yeniden Milli Meclis'e seçildi. 2012 belediye seçimlerinde Banja Luka Belediye Başkanlığına aday oldu, fakat yüzde 32 oyla ikinci sırada yer aldı ve seçilemedi.

Partisi DP, Haziran 2013'te bir diğer küçük muhalefet partisi olan Halkın Demokrasi Partisi (NDS) ile birleşerek Halkın Demokrasi Hareketi'ni (NDP) oluşturdu. Čavić, yeni partinin ilk genel başkanı oldu.

Čavić, Srebrenica katliamı konusunda dengeli bir tutum izlemekte ve bundan dolayı milliyetçilerin tepkisini çekmektedir. RS Cumhurbaşkanı olduğu dönemde resmi araştırma komisyonunun konuyla ilgili raporunu halka açıklarken Sırp'ların katliam yaptığını kabul etmiş,¹⁹⁰ 2010 yılında bir başka rapor açıklandığında da Boşnaklardan açıkça özür dilemiştir.¹⁹¹ Čavić'in bu tutumuna Cumhurbaşkanı Dodik tepki göstermekte ve Srebrenica konusunda iki lider arasındaki polemik halen devam etmektedir.¹⁹² Čavić ayrıca, eski bir cumhurbaşkanı olduğu için tabii senatörlük hakkı bulunmasına rağmen Dodik'in kararıyla 2011 yılı başlarında senatörlükten gerekçe gösterilmeksizin alınmıştır.¹⁹³

OGNJEN TADIĆ

SDS Genel Başkan Yardımcısı Ognjen Tadić, 1974 yılında Saraybosna'da doğdu. Saraybosna Makina Teknik Lisesi'ni bitirdikten sonra Banja Luka'daki Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Lise ve üniversite yıllarında radyo ve televizyon muhabirliği yaptı. 2001 yılında avukatlık yapmaya başladı. Daha sonra Banja Luka'daki Siyasal Bilimler Fakültesi'nde yüksek lisans yaptı.¹⁹⁴

190. "Predsjednik RS : Srebrenica je sramota", *Buka*, 12 Temmuz 2011.

191. "Bosnian Serb Govt Wants Review of Srebrenica Numbers", *Balkan Insight*, 20 Nisan 2010.

192. "Čavić podsjetio Dodika da je javno priznao genocid u Srebrenici", *Klix*, 17 Nisan 2013.

193. "Додик одузео мандат Чавићу", *RTS*, 22 Ocak 2011.

194. Bosna-Hersek Parlamentosu web sitesindeki <https://www.parlament.ba/sadrzaj/poslanici/d/default.aspx?id=196&langTag=bs-BA&pril=b> adresinde yer alan bilgilerden.

Aktif siyasete 1991 yılında Sırp Radikal Partisi'ne (SRS RS) üye olarak girdi. 1997 ve 1998 seçimlerinde RS meclisine milletvekili olarak seçildi. Partisinin genel başkanı ve dönemin RS cumhurbaşkanı Nikola Poplašen'in başdanışmanlığını yaptı. Poplašen'in 1999 yılında BM Yüksek Temsilcisi'nce görevden alınması üzerine kendisine partide siyaset yasağı getirilmekle beraber¹⁹⁵ 2000 yılına kadar cumhurbaşkanlığı danışmanlığı görevini sürdürdü. Daha sonra bir süre kurduğu hukuk bürosunda çalışan Tadić, siyaset yasağının kalkmasının ardından 2002 genel seçimlerinde SRS RS tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğine aday gösterildi. Seçimde Sırp oylarının yaklaşık yüzde 9'unu alarak üçüncü sırada yer aldı ve seçilemedi.

2004 yılında RS Cumhurbaşkanı Dragan Čavić'in siyasi danışmanlığına getirilen Tadić, 2006 yapılan seçimlerde RS meclisine milletvekili olarak seçildi.¹⁹⁶ 2007 seçimlerinde SDS'den RS cumhurbaşkanlığına aday olan Tadić, yüzde 35'e yakın oy alarak SNSD'nin adayı Rajko Kuzmanović'e kaybetti. 2010 seçimlerinde SDS liderliğindeki Sırpların Birliği ittifakının adayı olarak yeniden cumhurbaşkanlığı için yarıştı, fakat aldığı yüzde 36 oyla Milorad Dodik'in gerisinde kaldı.

Halen Bosna-Hersek Halklar Meclisi'nin üyesi bulunan Tadić, meclisin dış ilişkiler, AB ve güvenlik komisyonlarında görev yapmakta, Akdeniz Parlamento Asamblesi'nde Bosna-Hersek'i temsil etmektedir. Aynı zamanda SDS'nin genel başkan yardımcısı olan Tadić, 2014 genel seçimlerinde RS'deki muhalefet partilerinin oluşturduğu Değişim için İttifak bloğu tarafından bir kez daha RS cumhurbaşkanlığına aday gösterilmiştir.¹⁹⁷ SNSD hükümetini plansız ekonomi politikalarından dolayı eleştiren ve RS'deki ekonomik sorunları Milorad Dodik ve çevresindeki iş adamlarının sebep olduğu yolsuzluklara bağlayan Tadić, seçimleri kazanması durumunda yolsuzlukla mücadeleye, ekonominin düzeltilmesine ve sosyal yardımlara öncelik vereceğini açıklamıştır.¹⁹⁸ Seçimlerde yüzde 44 civarında oy alan Tadić, yaklaşık 7000 oy farkla SNSD'nin adayı Dodik'in gerisinde kalmış ve bir kez daha seçimlerden mağlubiyetle ayrılmıştır.

195. BM Yüksek Temsilcilik Ofisi, "SRS must refile application for party registration", Saraybosna, 5 Ekim 1999..

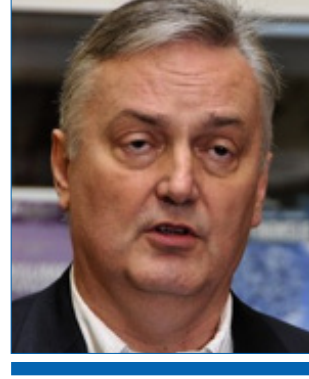
196. SDS web sitesindeki http://www.sdsrs.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5274&Itemid=22 adresinde yer alan biyografisinden.

197. "Тадих кандидат за председника српске", SRNA, 6 Temmuz 2014.

198. Branislav Mihajlović, "Ognjen Tadić: Veliki broj ljudi iz SNSD-a ne želi podijeliti Dodikovu sudbinu", *frontal.ba*, 24 Aralık 2013; "Ognjen Tadić: SNSD je zaslužio vaspitnu pljusku!", *Buka*, 7 Nisan 2014.

ZLATKO LAGUMDŽIJA

SDP BiH Genel Başkanı Zlatko Lagumdžija, 1955 yılında Saraybosna'da doğdu. Babası Bosna-Hersek devlet madencilik şirketinde yöneticilik ve bir dönem Saraybosna Belediye Başkanlığı yapmıştır.¹⁹⁹ Liseyi değişim öğrencisi olarak ABD'de tamamladıktan sonra Saraybosna Üniversitesi Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. Aynı üniversitenin Bilgisayar ve Elektronik Mühendisliği alanında yüksek lisans ve doktora yaptıktan sonra Fulbright programıyla ABD'ye giderek Arizona Üniversitesi'nde Yönetim Bilişim Sistemi alanında doktora sonrası araştırmalar yürüttü.²⁰⁰

1989 yılında Saraybosna Üniversitesi'nin İktisat ve Elektronik Mühendisliği fakültelerinde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Üniversitede çalışırken Yugoslavya Komünistler Birliği'nin Bosna-Hersek Şubesi'ne (SK BiH) girdi. 1990 yılında düzenlenen genel seçimlerde SK BiH tarafından Bosna-Hersek Başkanlık Konsey üyeliği için aday gösterildi, fakat yeterli oyu alamayarak seçilemedi. 1992 yılında Bosna-Hersek hükümetinde başbakan yardımcılığına getirilen Lagumdžija, bir yıl sonra kısa bir süre vekaleten başbakanlığı yürüttü.

1994 yılında SDP BiH'in genel başkan yardımcılığına gelen Lagumdžija, 1996 yılında Bosna-Hersek'in savaş sonrası yapılan ilk genel seçimlerinde Temsilciler Meclisi'ne girdi. O tarihten bu yana milletvekilliğini sürdürmektedir. 1997 yılında düzenlenen parti kongresinde SDP BiH genel başkanlığına seçilen Lagumdžija, bu görevini halen devam ettirmektedir. 17 yıl gibi uzun bir süre genel başkanlıkta kalan Lagumdžija'ya parti içi demokrasiyi gözetmediğine ve kişisel çıkarları ön plana aldığına yönelik eleştiriler yapılmıştır.²⁰¹ Bu süre zarfında kendisiyle anlaşmazlığa düşen, başta partinin ilk genel başkanı Nijaz Duraković ve ülkenin en popüler siyasetçilerinden Željko Komšić olmak üzere birçok önemli üye partiyle yollarını ayırmıştır.²⁰²

2000 yılındaki genel seçimlerin ardından SBiH ile ortaklığa giden Lagumdžija, kurulan koalisyon hükümetinde 2001-2002 yılları arasında Bosna-Hersek

199. Saraybosna Belediyesi web sitesindeki <http://www.sarajevo.ba/en/stream.php?kat=150> adresinde yer alan bilgilerden.

200. SDP BiH web sitesindeki <http://www.sdp.ba/stranica/predsjednik-stranke> adresinde yer alan biyografisinden.

201. "SDP BiH između promjena i propasti", *Radio Slobodna Evropa*, 22 Ekim 2014.

202. Elvira M. Jukic, "Bosnia's SDP in Turmoil After Election Failure", *Balkan Insight*, 17 Ekim 2014.

bakanlar kurulu başkanlığı, 2001-2003 yılları arasında da Bosna-Hersek dışişleri bakanlığı görevlerini yürüttü. 2012 yılında kurulan koalisyon hükümetinde dışişleri bakanlığı ve bakanlar kurulu başkan yardımcılığına getirilen Lagumdžija, 2014 seçimlerine değin bu görevleri sürdürmüştür. 2014 genel seçimlerinde partisinin aldığı başarısız sonuçtan sorumlu tutulan Lagumdžija, baskılar karşısında partisini olağanüstü genel kurula götürmeye karar vermiş ve başkanlığa yeniden aday olmayacağını açıklamıştır.²⁰³ Bosna-Hersek'te son yirmi yılın en önemli politikacılarından biri olan Lagumdžija'nın bu kararını uyguladığı takdirde ülke siyasetinden uzaklaşma ihtimali yüksektir.²⁰⁴

1995 yılından bu yana Saraybosna'daki Yönetim Bilişim Teknoloji Merkezi'nin başkanlığını yapan, 1998 yılında Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu tarafından küresel genç liderler listesine alınan Lagumdžija, Boşnak Enstitüsü, Madrid Kulübü (Eski Devlet ve Hükümet Başkanları Derneği) ve Dünya Sanat ve Bilim Akademisi gibi birçok ulusal ve uluslararası kuruluşa üyedir. Pakistan, Irak, Afganistan gibi ülkelerde geçici uluslararası misyonlarda yer almış, birçok şirkete ve uluslararası kuruluşa danışmanlık yapmıştır. Yönetim Bilişim Sistemi alanında çok sayıda akademik yayını bulunan Lagumdžija'nın Bosna-Hersek siyasetine ilişkin yayınları da bulunmaktadır.²⁰⁵

İngilizce ve az Fransızca bilmektedir.

ADIL OSMANOVIĆ

SDA Genel Başkan Yardımcısı Adil Osmanović, 1963 yılında bugün FBİH sınırları içinde kalan Puračić'te doğdu. Lise eğitimini Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde tamamladıktan sonra Priştine Felsefe Fakültesi'nin Şark Çalışmaları Bölümü'nden mezun oldu. 2007 yılında Saraybosna Siyasal Bilimler Fakültesi'nde yüksek lisans derecesi aldı.²⁰⁶

1990 yılında SDA'nın kurucuları arasında yer alan Osmanović, partinin Teslić il başkanlığını ve Kuzey Bosna bölge başkanlığını yaptı. Savaş sırasında ülke sa-

203. "Lagumdžija Najavio Odlazak: SDP ide na vanredni kongres i bira novo rukovodstvo!", *Slobodna Bosna*, 21 Ekim 2014.

204. "Debakl SDP-a: Lagumdžija prvi put poslije dvije decenije nije ušao u Državni parlament", *Dnevni Avaz*, 13 Ekim 2014.

205. Madrid Kulübü'nün web sitesindeki http://www.clubmadrid.org/en/miembro/zlatko_lagumdžija adresinde yer alan bilgilerden.

206. "Jedna žena, jedan 30-godišnjak i profi-političari", *radiosarajevo.ba*, 18 Mart 2011.

vunmasında aktif görev aldı, savaş sonrasında da Teslić'in ve Kuzey Bosna'nın yeniden yapılandırılması için çalıştı. 2000-2002 yılları arasında RS Milli Meclisi'nde milletvekilliği yaptı. 2002 ve 2006 genel seçimlerinde RS'de cumhurbaşkanlığı için aday olan Osmanović, Boşnak adaylar içinde en yüksek oyu alarak cumhurbaşkanı yardımcılığına geldi. Bu görevi 2010 yılına kadar sürdürdü. 2011'den bu yana FBiH Yerinden Edilmişler ve Göçmenler Bakanlığı görevinde bulunmaktadır.

1990'ların sonlarından beri SDA yönetiminde önemli bir isim olan Osmanović, 2005 yılından beri partinin genel başkan yardımcılığını yapmaktadır. Sulejman Tihić'e yakın bir isim olduğu bilinen Osmanović, son yıllarda partide nüfuzu gittikçe kuvvetlenen Bakir Izetbegović'e karşı muhalif kanadın lideri olarak görülmekte ve partinin gelecek kongresinde genel başkanlık için aday olacağı tahmin edilmektedir.²⁰⁷

İngilizce, Arapça ve Türkçe bilmektedir.²⁰⁸

NEBOJŠA RADMANOVIĆ

SNSD Merkez Yürütme Kurulu Başkanı ve Üçlü Başkanlık Konseyi'nin eski Sırp üyesi Nebojša Radmanović, 1949'da bugün Tuzla kantonuna bağlı olan Gračanica şehrinde doğdu. 1974 yılında Belgrad Üniversitesi Yakın Tarih Bölümü'nden mezun olduktan sonra uzun süre Bosanska Krajina resmi arşivlerinde uzman ve yönetici pozisyonlarında görev aldı. 1984 yılında *Glas* gazetesinin genel yayın yönetmeni oldu. 1987 yılında ise Banja Luka Ulusal Tiyatrosu'nun müdürlüğüne getirildi. 1991-1997 yılları arasında Sırp Cumhuriyeti Devlet Arşivleri'nde müdürlük yaptıktan sonra üç yıl boyunca Banja Luka Belediye Encümeni başkanlığını yürüttü.²⁰⁹

Bağımsız Sosyal Demokratlar İttifakı'nın (SNSD) parti üyesi olan Radmanović, 2000-2002 yılları arasında Sırp Cumhuriyeti Meclisi'nde milletvekilliği yaptı. 2002 genel seçimlerinde partisi tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyesi-

207. "Devet opcija za novog lidera stranke i Bošnjaka", *Dnevni List*, 18 Mart 2014; Almedin Šišić, "Adil Osmanović: Podjele na dvije struje SDA sada ozvaničene", *Nezavisne Novine*, 2 Mayıs 2014.

208. FBiH Yerinden Edilmişler ve Göçmenler Bakanlığı web sitesindeki http://www.fmroi.gov.ba/bosanski/kabinet_ministra/index.php adresinde yer alan biyografisinden.

209. Üçlü Başkanlık Konseyi web sitesindeki <http://www.predsjednistvobih.ba/biogr/?cid=8148,2,1> adresinde yer alan biyografisinden.

ğine aday gösterildi, fakat yüzde 20 oy alarak seçimleri SDS adayı Mirko Šaroviće kaybetti. Seçimlerden sonra yeniden arşiv uzmanlığı görevine döndü. 2006'da siyasete geri dönmesinin ardından kısa bir süre RS Kamu Yönetimi ve Yerel Hükümetler Bakanı olarak görev yaptı. Aynı yıl Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğine yeniden aday olan Radmanović, oyların Sırp oylarının yüzde 53'ünü alarak seçildi. 2010 seçimlerinde de aday olan Radmanović, yüzde 49 oyla rakibi Mladen Ivanić'i az farkla da olsa geride bırakarak Üçlü Başkanlık Konseyi üyeliğini 2014 seçimlerine kadar devam ettirdi.

Radmanović, Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin'den Puşkin Nişanı ve Yunanistan Parlamentosu'ndan Altın Nişan adlı ödüller almıştır.²¹⁰

IVO KOMŠIĆ

Saraybosna Belediye Başkanı Ivo Komšić, 1948 yılında Kiseljak'ta doğdu. Saraybosna Üniversitesi Felsefe ve Sosyoloji Bölümü'nden mezun olduktan sonra felsefe alanında yüksek lisans ve doktora yaptı. Uzun yıllar Saraybosna Üniversitesi'nde dersler verdi ve profesörlüğe kadar yükseldi. Bosna-Hersek Sosyoloji Derneği başkanlığı yaptı.

1990'daki ilk çok partili seçimlerde Bosna-Hersek Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Hırvat üyeliğine aday oldu; seçilememekle beraber savaş dönemindeki karışık ortamda Hırvat üyenin ayrılmasıyla bir dönem Konsey üyesi olarak görev yaptı. 1993 yılında bir grup arkadaşıyla beraber üniter bir Bosna-Hersek yapısı içinde Hırvatların haklarının korunmasını savunan Hırvat Köylü Partisi'ni (HSS) kurdu ve partinin genel başkanlığını yaptı. Dayton Antlaşması'nın zeyli olan Bosna-Hersek Anayasası'nın yazılmasında görev aldı.²¹¹ 1996 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'ne aday oldu, fakat yine seçilemedi.

Daha sonra SDP BiH'e katılan Komšić, partinin genel başkanlığına kadar yükseldi. 2000-2002 yılları arasında Bosna Hersek Halklar Meclisi Başkanlığı yaptı. 2002 yılında partisinden ayrılarak Sosyal Demokrat Birliği'ni (SDU BiH) kurdu. Uzun yıllar partinin yönetiminde yer aldıktan sonra yönetimi gençlere bıraktı.

210. Saraybosna merkezli Araştırmacı Gazetecilik Merkezi (CIN) biyografi veritabanından: <http://database.cin.ba/baza/biography.php?id=69>

211. Saraybosna Belediyesi web sitesindeki <http://www.sarajevo.ba/en/stream.php?kat=151> adresinde yer alan biyografisinden.

2013 yılında Saraybosna belediye başkanlığına SDU BiH tarafından aday gösterilen Komšić, Saraybosna Vilayet Meclisi tarafından başkan seçildi. Böylece Saraybosna'nın 22 sene sonra Boşnak olmayan ilk belediye başkanı oldu.²¹²

---

212. Kenan Efendic, "First Non-Bosniak Mayor of Sarajevo in 22 Years", *Balkan Insight*, 28 Mart 2013.

DİNİ YAPI VE KURUMLAR

MÜSLÜMANLAR

Osmanlı idaresinde İstanbul'a bağlı olan Bosnalı Müslümanlar, özerk bir cemaate sahip değillerdi. 1878 yılında Bosna-Hersek'i işgal eden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Bosnalı Müslümanlar için özerk dini müesseseler tesis ederek onların İstanbul ile bağlarını zayıflatmaya çalıştı. 1882 yılında Saraybosna müftüsü Hilmi Omerović'in reisü'l-ulema ilan edilmesi bugün ülkenin resmi dini teşkilatı olan Bosna-Hersek İslam Birliği'nin (*Islamska Zajednica u Bosni i Hercegovini*) kuruluşu olarak kabul edilir.²¹³ Yine de 1924'te halifelik kaldırılana kadar müftülerin yerel halktan olmak kaydıyla İstanbul'dan atanmasına ve önemli dini konularda İstanbul'dan gelen *menşûre*lerin esas alınmasına devam edildi. Özellikle Katoliklerle aralarındaki gerilim ve dini işlerin yürütülmesindeki zorluklar karşısında Müslümanların siyasi alanda örgütlenerek Avusturya-Macaristan yönetimine baskı yapması üzerine hükümet 1909'da din, vakıf ve eğitim işlerini yürütecek özerk statüdeki bir İslam Birliği'nin kurulmasına dair kanunu kabul etti.²¹⁴

Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı döneminde hükümet, İslam Birliği'nin Bosna-Hersek dışında kalan Müslümanlar üzerindeki etkinliğini büyük ölçüde sınırlandırdı. 1929'da Kral Aleksandar I. Ka-

---

213. Bosna-Hersek İslam Birliği web sitesindeki <http://www.rijaset.ba/english/index.php/modules-menu/history> adresinde yer alan bilgilerden.

214. "Pregled razvitka Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini", *Rijaset Islamiske Zajednice U Bosni I Hercegovini*, 26 Aralık 2006.

radordević'in kurduğu diktatörlük rejiminde Adalet Bakanlığı'na bağlanan İslam Birliği, özerk yapısını kaybederek devletin kontrolü altına girdi ve merkezi Belgrad'a taşındı. 1936 yılında yeniden Saraybosna'ya taşınarak çalışmalarına devam eden birliğe asıl darbeyi savaş sonrasında Komünist rejimin kurulması vurdu. Rejimin ilk yıllarında İslam Birliği'nin faaliyetleri sınırlandı, vakıf mallarına el kondu ve şeriat mahkemeleri ile Gazi Hüsrev Bey medresesi dışında bütün dini okullar ve medreseler kapatıldı. Ülkede 1970'lerde başlayan liberalleşmeyle beraber Bosnalı Müslüman toplumda da bir canlanma yaşandı. Camiler ve dini okullar restore edildi; İslami Çalışmalar Fakültesi 1977 yılında açıldı, İslami yayınlar arttı.

Komünist rejimin sona ermesinin ardından 1993'te Yugoslavya İslam Birliği'nden ayrılan Bosna-Hersek İslam Birliği, Mustafa Cerić başkanlığında yeniden yapılandırıldı. Bosna Savaşı boyunca Alija Izetbegović liderliğindeki Demokratik Hareket Partisi (SDA) ile beraber hareket eden İslam Birliği'nin ülke siyaseti içinde ağırlığı arttı. İslam Birliği ile SDA'nın beraber hareket etmeleri aynı zamanda Bosnalı Müslümanların mücadelesini yalnızca dini bir mücadele olmaktan çıkararak Boşnak milli kimliğinin oluşmasına da katkıda bulundu.²¹⁵

Günümüzde Bosna-Hersek İslam Birliği'nin faaliyetleri, ülkede yaşayan bütün Müslümanlar ile yurt dışında yaşayan Boşnakları kapsamaktadır. Esas olarak Sünni ve Hanefi İslam'ın temsilcisi ve koruyucusu olma misyonunu taşıyan İslam Birliği, Sufi akımları da 1990'ların başından bu yana çatısı altında toplamaktadır. İslam Birliği, halen ülkedeki 1700'e yakın cami ve medresenin işleyişinden sorumludur. İslam Birliği'nin başkanlığını 2012 yılından bu yana Husein Kavazović yapmaktadır.

ORTODOKSLAR

RS anayasasının 28. Maddesinde Sırp Ortodoks Kilisesi'nin bütün Sırp'ların ve diğer Ortodoks halklarının kilisesi olduğu kabul edilmektedir. Aynı maddede daha önce yer alan, RS hükümetinin kiliseye maddi destek sağlamasını öngören fıkra ise 2002 yılında yapılan anayasa değişiklikleriyle kaldırılmıştır.

Sırp Ortodoks Kilisesi, Bosna-Hersek'te beş bölge halinde örgütlenmiştir. Bunlar, Saraybosna merkezli Dabar-Bosna Metropolitliği, Banja Luka merkezli Banja Luka Piskoposluğu, Bosanski Petrovac merkezli Bihać-Petrovac Piskoposluğu, Tuzla merkezli Zvornik-Tuzla Piskoposluğu ve Mostar merkezli Zahumlje-Hersek Piskoposluğu'dur. Dabar-Bosna Metropolitliğini Gojko Mrđa (Nikolaj), Banja

215. Ina Merdjanova, *Rediscovering the Umma: Muslims in the Balkans between Nationalism and Transnationalism* (Oxford University Press, New York: 2013), s. 31-37.

Luka Piskoposluğunu Mile Milutinović (Jefrem), Bihać-Petrovac Piskoposluğunu Svetko Rakita (Atanasije), Zvornik-Tuzla Piskoposluğunu Rajko Jević (Hrizostom), Zahumlje-Hersek Piskoposluğunu da Zoran Jevtić (Atanasije) yapmaktadır.

Ülkedeki iki entite arasındaki siyasi ve demografik farklılıklar, Ortodoks Kilisesi'ne de yansımaktadır. Kilisenin güçlü olduğu RS'nin aksine, FBiH'te Ortodoks Kilisesi'nin maddi kaynakları oldukça kısıtlıdır. Ayrıca Sırpların azınlıkta olduğu FBiH'teki birçok Ortodoks dini lider çok kültürlülüğü ve ortak Bosnalılık anlayışını savunurken Sırpların çoğunlukta olduğu RS'deki din adamları daha milliyetçi bir tutum içerisindeyler. Bunların yanısıra Kilise üyeleri arasında uzun süredir yaşanan reformculuk-gelenekçilik tartışmaları, Kilise'nin Bosna-Hersek'in tamamında ortak bir tutum içerisinde hareket etmesini engellemektedir.²¹⁶ Buna karşılık, Sırbistan Ortodoks Patriği Irinej, sık sık Bosna-Hersek'teki Sırpların milli varlıklarını korumalarına ve Sırbistan ile RS arasındaki birliğin kuvvetlendirilmesine yönelik açıklamalarda bulunmaktadır.²¹⁷ Bosna-Hersek'teki ana akım Sırp partilerinin tamamı milli ve dini değerlere bağlı hareket ettiğinden Kilise belirli bir partiyi desteklememekte, partiler arası siyasi tartışmalara taraf olmamaktadır.²¹⁸

KATOLİKLER

Bosna-Hersek'teki Katolik Kilisesi'nin tahminlerine göre günümüzde ülkede yaşayan Katoliklerin sayısı 450.000 civarındadır. 1990'lardaki savaştan önce 900.000 dolaylarında olan Katolik nüfus, Sırplar karşısında gördükleri baskı yüzünden ülkeyi terk etmeye başlamış, bu göçler sosyal ve ekonomik koşullardaki olumsuzlukların devam etmesinden dolayı savaş sonrasında da sürmüştür.²¹⁹

Bosna-Hersek'te Katolik Kilisesi, Vrhbosna (Saraybosna) Başpiskoposluğu ile Mostar-Duvno ve Banja Luka Piskoposlukları altında teşkilatlanmıştır. 20 yıldan uzun süredir Vrhbosna Başpiskoposluğunu Vinko Puljić, Mostar-Duvno Piskoposluğunu Ratko Perić, Banja Luka Piskoposluğunu ise Franjo Komarica yürütmektedir. Ülkedeki Katolik dini liderler, savaş döneminden bu yana Bosna'da yaşayan halklara yönelik ılımlı ve barışçıl mesajları ile bilinmektedirler. Bununla

216. Klaus Buchenau, "The Serbian Orthodox Church", Lucian N. Leustean (der.), *Eastern Christianity and Politics in the Twenty-First Century* (Routledge, Oxon: 2014), s. 86-87.

217. "Irinej: Jedinstvo potrebno i Republici Srpskoj i Srbiji", *Nezavisne Novine*, 9 Ocak 2014; "Patrijarh Irinej služiće liturgiju u Banjaluci 9. januara", *Nezavisne Novine*, 3 Ocak 2014; "Patrijarh: Republika Srpska da se pripoji Srbiji, Vučić da podigne posrnulu naciju!", *telegraf.rs*, 15 Mayıs 2014.

218. "BiH: Nakon izbora naće biti velikih promjen", *ifimes.org*, 9 Ekim 2014.

219. "Bosnian bishop says U.S. policy fueling Catholic exodus", *ncronline.org*, 10 Şubat 2013; "Croatian, Bosnian HDZ parties urge Croats to take part in Bosnian census", *dalje.com*, 21 Ağustos 2013.

beraber Kilise'nin, Bosna-Hersek'teki Katoliklerin tamamına yakınına oluşturan Hırvatların siyasi partileriyle yakın temas içinde oldukları ve Hırvatların haklarının korunmasına özel hassasiyet gösterdikleri bilinmektedir.²²⁰

Ülkede Fransisken tarikatine bağlı birçok manastır faaliyet göstermektedir. Bunlar iki bölge halinde örgütlenmiştir. Bunlardan Serbest Bosna (Bosna Srebrena) Vilayeti Saraybosna, Meryem Ana Göğe Yükseliş Vilayeti ise Mostar merkezlidir.

Az sayıda Bosnalı Hırvat ise Zagreb merkezli Hırvat (Doğu) Katolik Kilisesi'nin Križevci Piskoposluğu'na mensuptur.

---

220. Örneğin bkz. Saida Mustajbegovic ve Nerma Jelacic, "Clerics Back New Favourites in Election", *Balkan Insight*, 10 Aralık 2007; "Delegacija HDZ-a 1990 razgovarala s biskupom Komaricom", *Dnevni Avaz*, 20 Ağustos 2013; "Biskup Komarica primio dr. Zvonku Jurišića i dao mu punu podršku", *dnevno.ba*, 11 Mayıs 2014.

MEDYA

Bosna-Hersek'te farklı düzeylerde yayın yapan çok sayıda radyo ve televizyon kuruluşu vardır. Genellikle her kanal yalnızca belli bölgelerde ve belli kesimlerce takip edildiğinden ulusal kanal sayısı fazla değildir. Saraybosna merkezli kanallara RS'de, Banja Luka ve Bijeljina merkezli kanallara ise FBiH'te pek ilgi gösterilmez.²²¹ Ayrıca Hırvatistan ve Sırbistan'dan yayın yapan radyo ve televizyon kanalları da ülkede yaşayan Hırvat ve Sırlar tarafından yaygın biçimde takip edilmektedir. Ülkede radyo-televizyon yayınları konusundaki düzenlemeler ve yayıncı kuruluşlara lisans sağlanması konusunda uluslararası kuruluşların desteğiyle 2001 yılından beri faaliyet gösteren Bosna-Hersek İletişim Düzenleme Kurumu (CRA) yetkilidir.

Görsel basına göre nispeten daha az çeşitli olan yazılı basın ise büyük ölçüde etnik unsurlara göre bölünmüş durumdadır. Boşnakların Saraybosna merkezli gazeteleri daha çok Boşnakların savaş sırasındaki ve sonrasındaki sorunlarına vurgu yaparken Sırların Banja Luka ve Hırvatların Mostar merkezli gazeteleri öncelikle kendi gruplarının sorunlarına odaklanırlar.²²² Bu gazeteler, tirajlarını koruyabilmek adına hitap ettikleri topluluğun milli hislerini ve ulusal çıkarlarını gözetken bir yayın anlayışı benimsemişlerdir.²²³ Yine halkın ilgisi doğrultusunda gazeteler,

221. *Nezavisne Novine* gazetesi Genel Müdür Yardımcısı ve RS Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Dragan Jerinić ile mülakat, Kasım 2013.

222. *Večernji List* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Jozo Pavković ile mülakat, Kasım 2013.

223. *Nezavisne Novine* gazetesi Genel Müdür Yardımcısı ve RS Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Dragan Jerinić ile mülakat, Kasım 2013.

sosyal ve ekonomik sorunlara, parti politikalarına ve bölgesel meselelere geniş yer ayırırken küresel siyasete fazlaca yer vermemektedirler.²²⁴ Öte yandan, ülkede yaşayan Hırvat ve Sırp'ların birçoğu, akraba devletlerinin gündemine ilgi göstermekte ve Hırvatistan ve Sırbistan merkezli gazeteleri takip etmektedirler.²²⁵

Ülkede çeşitli düzeyde iktidarı elinde tutan siyasi çevrelerin medya kuruluşları üzerinde baskısı söz konusudur. Kendi maddi kaynakları yetersiz olan medya kuruluşlarının siyasi ve ekonomik çıkar odaklarına zorunlu bağımlılığından kaynaklanan bu baskı,²²⁶ haber yayınlarının tarafsızlığını oldukça sorunlu hale getirmektedir.²²⁷ Yazılı ve görsel basın, siyasi ve ekonomik odakların görüş ve çıkarları doğrultusunda “ısmarlama” haberlere sıklıkla yer vermektedir.²²⁸ Doğrudan bir siyasi grubun sözcülüğünü yapmayan medya kuruluşları dahi başta kendi entitelerindekiler olmak üzere bu güç odaklarını incitmeyecek bir üslup kullanmaya özen göstermekte ve adeta kendilerine otosansür uygulamaktadırlar. Birçok televizyon kanalı bu yüzden siyasetle doğrudan ilgisi bulunmayan sansasyonel haberler ve magazin içerikli programlar yayınlamayı tercih etmektedir.²²⁹ Bütün bunlar, halkın haber alma konusunda medyaya güvenini olumsuz yönde etkilemektedir.²³⁰ Son yıllarda alternatif haber kaynakları olarak internet üzerinden yayın yapan haber siteleri giderek çoğalmakta ve revaç bulmaktadır. Erişimi daha kolay olan bu kaynaklar, hitap ettiği çevreler bakımından birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılan geleneksel medya kanallarının aksine geniş yelpazede bir okuyucu kitlesinin ilgisini çekmektedir.²³¹

AJANSLAR

FENA (Federal Haber Ajansı): FBiH'in resmi haber ajansıdır. 2000 yılından beri faaliyet göstermektedir. (<http://www.fena.ba/>)

224. *Glas Srpske* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Daliborka Rogić ile mülakat, Kasım 2013.

225. Amer Džihana, Kristina Čendić ve Meliha Tahmaz, *Mapping Digital Media: Bosnia and Herzegovina*, Open Society Foundations Report, 2012, s. 22-23.

226. Hayat TV CEO'su Elvir Švrakić ve Haber Müdürü Kenan Čerimagić, *Nezavisne Novine* gazetesi Genel Müdür Yardımcısı ve RS Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Dragan Jerinić, *Glas Srpske* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Daliborka Rogić ve *Dnevni List* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Dario Lukić ile mülakatlar, Kasım 2013.

227. Dino Jahić, “Bosnia-Herzegovina”, *Nations in Transit* 2013, s. 139.

228. *Oslobođenje* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Vildana Selimbegović ile mülakat, Kasım 2013.

229. Al Jazeera Balkans Genel Müdürü Edhem Fočo, Hayat TV CEO'su Elvir Švrakić ve Haber Müdürü Kenan Čerimagić ile mülakatlar, Kasım 2013.

230. *Oslobođenje* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Vildana Selimbegović ile mülakat, Kasım 2013.

231. *Nezavisne Novine* gazetesi Genel Müdür Yardımcısı ve RS Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Dragan Jerinić ile mülakat, Kasım 2013.

SRNA (RS Haber Ajansı): RS'nin resmi haber ajansıdır. 1992 yılında kurulmuş olup merkezi Bijeljina şehrinde dir. (<http://www.srna.rs/>)

Anadolu Ajansı Boşnakça Servisi: Anadolu Ajansı'nın Saraybosna merkezli Boşnakça servisi, 2012 yılından beri faaliyet göstermektedir. Balkanlar, Türkiye ve dünyadan haberler veren AA, dinamizm ve profesyonelliği sayesinde kısa süre içinde Balkanlardaki birçok basın-yayın kuruluşunun ana haber sağlayıcısı konumuna gelmiştir.²³² (<http://www.aa.com.tr/ba>)

YAZILI BASIN

Oslobodenje (Kurtuluş): Bosna-Hersek'in en eski gazetelerinden olan *Oslobodenje*, 1943 yılında Nazi karşıtlarınca bir sol görüşlü gazete olarak kurulmuştur. 1990'lardaki savaş sırasında binasının bombalanmasına ve birçok mensubunun hayatını kaybetmesine rağmen yayın yapmaya devam eden gazete, dönemin en çok okunan gazetelerinden biri olmuş ve birçok uluslararası ödül kazanmıştır. Daha sonraki yıllarda ise *Dnevni Avaz*'ın yükselişiyle önemli ölçüde tiraj kaybetmiştir. Genel Yayın Yönetmeni Vildana Selimbegović, gazetenin maddi zorluklarla karşı karşıya kalmak uğruna etnik ve siyasi gruplar arasında taraf tutmayan, dengeli bir yayın politikası izlemeye çalıştığını ifade etmektedir.²³³ Öte yandan, gazetenin yaşadığı tiraj kaybını telafi etmek uğruna siyasi tartışmalarda taraf alarak eski kalitesinden ödün verdiğine,²³⁴ bir süre SDP BiH'i destekleyen yayınlar yaptığını ve son yıllarda SDA'ya yakın bir duruş sergilediğine²³⁵ dair iddialar da mevcuttur. Gazetenin çoğunluk hissesi, SDA'ya yakınlığıyla bilinen Selimović ailesinin sahibi bulunduğu Saraybosna Bira Fabrikası ile Klas gıda şirketinin elindedir. (<http://www.oslobodjenje.ba/>)

Dnevni Avaz (Günlük Avaz): Tabloid türü bir gazete olan *Dnevni Avaz*, FBiH'in en yüksek tirajlı gazetesidir. Fahrudin Radončić tarafından kurulan gazete, yayın hayatına 1993 yılında 1993 yılında *Bošnjacki Avaz (Bosna'nın Sesi)* adıyla haftalık bir gazete olarak başlamış, 1995 yılında mevcut halini almıştır. Savaş dönemi komutanlarıyla yakınlığıyla bilinen Radončić'in genel yayın yönetmenliğini yaptığı

232. AA Saraybosna Koordinatörü Ömer Çetres ile mülakat, Kasım 2013.

233. *Oslobodenje* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Vildana Selimbegović ile mülakat, Kasım 2013.

234. Florian Bieber, "Bosnia and Herzegovina since 1990", Sabrina P. Ramet (der.), *Central and Southeast European Politics since 1989* (Cambridge University Press, Cambridge: 2010), s. 320.

235. Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit* 2013, s. 140.

gazete, Boşnakların haklarını savunarak dönemin en güçlü Boşnak partisi olan SDA'yı desteklemiştir. İktidar partisine yakın duruşu sayesinde gazete giderek güçlenmiş ve tirajını yükseltmiştir.²³⁶

Radončić, siyasete girdikten sonra gazeteyi eşi Azra Radončić'e devretmiş ve 2012 yılında eşinden boşanmıştır. Bir siyasetçinin medya kurumları ile organik ilişkisinin bulunması kanunlara aykırı olduğundan, kendisinin bütün bunları gazete yönetimiyle olan ilişkisini gizlemek için yaptığının ve gazete üzerindeki kontrolünün hâlâ devam ettiğine dair şüpheler vardır.²³⁷ Nitekim gazete SBB BiH'i açıkça destekleyen ve partinin siyasi rakiplerini zaman zaman saldırı derecesinde eleştiren yayınlar yapmaktadır.²³⁸ Gazetenin Saraybosna'daki yayın merkezi, SBB BiH Genel Merkezi ile beraber, Radončić'in yaptırdığı ünlü Avaz Twist Tower iş merkezinde bulunmaktadır. (<http://www.avaz.ba/>)

Glas Srpske (Sırp'ın Sesi): RS'nin en eski ve en çok satan gazetesidir. Merkezi Banja Luka'da olan gazete, Sırpça ve Kiril alfabesiyle yayın yapmakta ve öncelikle Sırp okurlara hitap etmektedir. 1943 yılında yayın hayatına başlayan *Glas Srpske*, 1992'de RS Milli Meclisi tarafından çıkarılmaya başlamış ve 2008 yılında özelleştirilmiştir.²³⁹ Bugün işadamı Željko Kopanja'nın sahibi bulunduğu NIGD DNN şirketince çıkarılan iki gazeteden biridir. Özelleştirilene değin adeta RS hükümetinin bir yayın organı gibi hareket eden gazete, bugün daha bağımsız bir görünüme sahiptir. Bununla beraber, gazetenin sahibi Kopanja'nın Cumhurbaşkanı Dodik ile arkadaş olmasının yanısıra gazeteleri RS hükümetinden maddi destek gördüğü bilinmektedir.²⁴⁰ Gazetenin genel yayın yönetmenliğini, 2006-2014 yılları arasında Bosna-Hersek Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Sırp üyeliğini yapmış olan Nebojša Radmanović'in kızı Borjana Radmanović-Petrović yapmaktadır. Bu bağlantılardan dolayı gazete, siyasi meselelerde RS'deki iktidara karşı eleştirel bir pozisyon alamamaktadır. (<http://www.glassrpske.com/>)

Nezavisne Novine (Bağımsız Gazete): Banja Luka merkezli, ulusal ölçekte yayın yapan Sırpça gazetedir. Yayın hayatına Aralık 1995'te başlamıştır. Kurucuları ara-

236. "Vožd iz Ivangrada", *Vreme*, 13 Şubat 2014.

237. Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit* 2013, s. 140.

238. Dženana Karup-Druško, "Avaz je najveća podvala Bošnjacima", *Oslobodjenje*, 29 Haziran 2012; "BiH: Nakon izbora neće biti velikih promjen", *ifimes.org*, 9 Ekim 2014.

239. Pål Kolstø (der.), *Media Discourse and the Yugoslav Conflicts: Representations of Self and Other* (Ashgate, Surrey: 2009), s. 259-260.

240. Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit* 2014, s. 149.

sında Željko Kopanja'nın yer aldığı bu gazete, bugün *Glas Srpske* ile beraber Kopanja'nın NIGD DNN şirketince çıkarılmaktadır. Ülkedeki genel okuyucuya hitap eden gazete Latin alfabesiyle yayın yapmakta ve *Glas Srpske*'ye göre daha az sansasyonel bir söylem kullanmaktadır. Gazetenin NES Radio adında 1997'den beri yayın yapan bir radyo istasyonu bulunmaktadır. (<http://www.nezavisne.com/>)

Dnevni List (Günlük Gazete): Ülke çapında dolaşımda olan bir Hırvatça gazetedir. Merkezi Mostar'da bulunan gazete, Hırvatlar arasında en çok okunan gazetelerdendir. Kurucusu ve sahibi bir Hırvat gazeteci ve işadamı olan Miroslav Rašić'tir. Öncelikle Hırvat okuyucuya hitap eden gazete, Bosna-Hersek'te yaşayan Hırvatların sorunlarına yoğunlaşmaktadır.²⁴¹ Gazetenin nispeten dengeli ve tarafsız bir üslup benimsemesinden dolayı Hersek'te yaşayan Boşnaklar da bu gazeteyi takip etmektedirler.²⁴² (<http://www.dnevni-list.ba/>)

Večernji List (Akşam Gazetesi): Hırvatistan'da 1959 yılından beri yayın yapan gazetenin Bosna-Hersek nüshasıdır. Mostar'daki yayın merkezinde hazırlanan Bosna-Hersek nüshası, ulusal ölçekte yayın yapmakla beraber özel olarak Hersek'te yaşayan Hırvatların sorunlarına ağırlık vermektedir. 2000 yılından beri Avusturya merkezli Styria Yayın Grubu'nca çıkarılan gazete, şirket profilinden dolayı Avrupalı sivil değerleri gözetmekte, etnik sorunları körüklemeyecek bir üslup kullanmaya özen göstermektedir.²⁴³ Bununla beraber, gazetenin HDZ BiH eğilimli bir duruşa sahip olduğu düşüncesi yaygındır. (<http://www.vecernji.ba/>)

Euro Blic: Sırbistan'ın en çok okunan gazetelerinden olan *Blic* gazetesinin RS şubesidir. Ringier Axel Springer şirketince çıkarılmaktadır. (<http://www.euroblic.com>)

Press RS: 2006 yılında *Press* adıyla Belgrad'da yayın hayatına başlayan gazetenin RS'de çıkan versiyonudur. Sırbistan'da 2012 yılında tutuklanan işadamı Miroslav Mišković'in hissedarlıktan çekilmesi sonrasında gazete Sırbistan'daki yayınlarını yalnızca internet üzerinden yapmaya karar vermiş,²⁴⁴ RS versiyonu ise basılmaya devam etmiştir. Gazetenin halihazırdaki sahibi, Banja Luka merkezli NPC International şirkettir. (<http://pressrs.ba>)

241. *Dnevni List* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Dario Lukić ile mülakat, Kasım 2013.

242. Bosna-Hersek'te görevli bir diplomat ile mülakat, Kasım 2013.

243. *Večernji List* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Jozo Pavković ile mülakat, Kasım 2013.

244. "Podnosila dokumenta za Press a danas šefica Dilasovog kabineta", *CINS*, 16 Kasım 2012.

BH Dani (BH Günler): *Oslobodjenje* ile aynı şirket tarafından çıkarılan haftalık siyaset dergisidir. Merkez-sol eğilimli olan derginin kirli siyaset konusunda eleştirel ve zaman zaman sert bir üslubu vardır (<http://www.bhdani.ba/>).

Slobodna Bosna (Özgür Bosna): Bir grup gazetecinin kurduğu Pres-Sing şirketi tarafından çıkarılan haftalık bağımsız haber dergisidir. Genel yayın yönetmeni, tanınmış bir araştırmacı-gazeteci olan Senad Avdić'tir. (<http://www.slobodna-bosna.ba/>)

RADYO-TV

BHRT: Ülke çapında yayın yapan resmi radyo-televizyon kuruluşudur. Saraybosna merkezli bu kuruluş, Yugoslavya Radyo Televizyon (JRT) kurumunun bir kolu olarak 1945 yılında radyo, 1961 yılında ise televizyon yayınlarına başlamıştır. Bosna-Hersek'in bağımsızlığından sonra yeniden yapılandırılan kuruluşun bugün bir televizyon (BHT1) ve bir radyo kanalı (BHR1) bulunmaktadır. (<http://www.bhrt.ba/>)

RTV FBiH: FBiH'in resmi radyo-televizyon kuruluşudur. Ülkede en çok izlenen televizyon kanallardan biri olan FTV (Federalna TV) ile FBiH adlı bir radyo kanalına sahiptir. FBiH hükümetini oluşturan partiler arasında kanalın yönetimi üzerinde rekabet olduğu iddia edilmektedir.²⁴⁵ Bazı Hırvatlar, son yıllarda bu kanalın adeta bir Boşnak televizyonu gibi yayın yaptığını öne sürerek Hırvatların seslerini yeterince duyuramadığından yakınmaktadır.²⁴⁶ (<http://www.rtvfbih.ba/>)

RTRS: RS'nin resmi televizyon ve radyo kuruluşudur. 1992'de yayın hayatına başlayan iki küçük kanalın 1993 yılında birleşmesiyle kurulmuştur. Bir televizyon ve bir radyo kanalı bulunan kuruluşun yönetimi ile SNSD arasında organik bağlar bulunmaktadır.²⁴⁷ (<http://www.rtrs.tv/>)

Al Jazeera Balkans: Katar merkezli Al Jazeera Media Network şirketine bağlı, Boşnakça yayın yapan televizyon kanalıdır. 2011 yılında yayın hayatına başlayan ve Balkanların ilk bölgesel haber kanalı olan Al Jazeera Balkans, eski Yugoslavya coğrafyasına odaklanmaktadır. Merkezi Saraybosna'da olmakla beraber Belgrad,

245. Sanela Hodžić, "Bosnia and Herzegovina", *Media Integrity Matters: Reclaiming Public Service Values in Media and Journalism* (Peace Institute, Ljubljana: 2014), s. 131; Dino Jahić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit* 2013, s. 140.

246. *Dnevni List* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Dario Lukić ile mülakat, Kasım 2013.

247. "SNSD direktno preuzeo kontrolu RTRS-a", *Slobodna Bosna*, 23 Mart 2014.

Üsküp ve Zagreb'de de stüdyoları bulunmaktadır. Eski Yugoslavya coğrafyasında yaşayan her gruba hitap etmek amacıyla tarafsız bir yayın politikası izlemektedir. Özellikle Bosna-Hersek ve Karadağ'da yaygın biçimde takip edilen²⁴⁸ kanalın ayrıca bölgeden haberler konusunda dünya çapında başvurulmuş bir internet sitesi vardır. (<http://balkans.aljazeera.net/>)

Hayat TV: Ülke çapında yayın yapan bir özel televizyon kanalıdır. 1992 yılında yayın hayatına başlayan kanalın merkezi Saraybosna yakınlarındaki Vogošća'dadır. Geniş bir program yelpazesi olan kanal, genel izleyiciye yönelik yayın yapmaktadır. Bununla beraber izleyicilerinin çoğunluğunu Boşnaklar oluşturmaktadır.²⁴⁹ Hayat TV'nin yan kanalları olarak ayrıca bir uydu kanalı (Hayat Plus), iki müzik kanalı ve bir çocuk kanalı bulunmaktadır. Türkiye'de kablolu yayından izlenebilen kanalın TRT ile program, teknoloji ve personel eğitimi konularında işbirliği yapmaktadır. (<http://www.hayat.ba/>)

TV Pink BH: Sırp Željko Mitrović'in sahibi olduğu ve Sırbistan'da yayın yapan RTV Pink'in Bosna-Hersek kanalıdır. 2003 yılında kurulmuş olup 2005'ten beri ülke çapında yayın yapmaktadır. (<http://www.pink.co.ba/>)

OBN (Open Broadcast Network): OHR ve AB Yüksek Temsilciliği'nce halka tarafsız haber sunulması amacıyla 1996 yılında kurulan bu kanal, 2000'li yılların başlarında uluslararası kurumların ödeneği kesmesiyle başka gruplar tarafından satın alınmış ve dizi, eğlence ve spor programları gibi popüler içeriğe ağırlık vermeye başlamıştır. Kanalın halihazırdaki sahibi, merkezi Hırvatistan'da bulunan GRP Media adlı kuruluştur.²⁵⁰ (<http://www.obn.ba/>)

ATV (Alternativna Televizija): Uluslararası toplumun kurduğu OBN'nin RS'deki şubesi olarak 1996'da yayın hayatına başlamış olan kanal, daha sonra özel iştirakçilerce satın alınmıştır. Merkezi Banja Luka'da bulunan kanal, RS'de yayın yapmaktadır. Bölgesel haber programlarının yanı sıra diziler yayınlamaktadır. (<http://www.atvbl.com/>)

248. Al Jazeera Balkans Genel Müdürü Edhem Fočo ile mülakat, Kasım 2013.

249. Hayat TV CEO'su Elvir Švrakić ve Haber Müdürü Kenan Čerimagić ile mülakat, Kasım 2013.

250. Sanela Hodžić, "Bosnia and Herzegovina", s. 130.

RTV BN: Yayın hayatına 1998 yılında başlayan radyo-televizyon şirkettir. Merkezi Bijeljinâda bulunan şirketin sahibi Vladimir Trišić'tir. Şirketin televizyon kanalı BN TV, RS'nin en çok izlenen kanallarındandır. Uzun yıllardır SNSD hükümetine muhalif bir çizgide yayın yapan bu kanalı Cumhurbaşkanı Dodik "SDS'nin sözcüsü" olmakla suçlamaktadır.²⁵¹ Uzun süredir SNSD ile kavgalı olan kanala yönelik geçmişte vergi soruşturmaları ve polis baskınları düzenlenmiş, parti üyeleri bu kanala röportaj vermeyi reddetmişlerdir.²⁵² (<http://rtvbn.com/>)

Face TV: Ülke çapında Boşnakça yayın yapan televizyon kanalıdır. 2012 yılı başlarında yayın hayatına başlayan kanalın kurucusu ve müdürü, tecrübeli bir Boşnak gazeteci olan Senad Hadžifejzović'tir. Euronews ile anlaşması bulunan kanal, haber programlarının dışında müzik-eğlence yayınları yapmaktadır. (<http://www.facetv.ba/>)

TV1: Ülke çapında Boşnakça yayın yapan televizyon kanalıdır. 2010 yılında kurulan kanalın müdürü, eski Mostar Belediye Başkanı ve işadamı Safet Oručević'in oğlu Irfan Oručević'tir. Kanalın son yıllarda objektif bir haber anlayışına sahip olduğu düşünülmektedir.²⁵³ (<http://www.tv1.ba/>)

İNTERNET MEDYASI

Klix: Alexa verilerine göre Bosna-Hersek'in en çok ziyaret edilen haber sitesidir. Önceleri Sarajevo-x adıyla yayın yapan site, takipçi kitlesinin ulusal ölçekte genişlemesi sonucu 2012 yılında Klix adını almıştır. Sahibi, herhangi bir siyasi partiyle net bir yakınlığı olmayan Intersoft şirkettir²⁵⁴ (<http://klix.ba/>).

Žurnal: Profesyonel gazetecilerce kurulmuş, Saraybosna merkezli bir sivil toplum kuruluşu olan Medya Gelişim ve Analiz Merkezi (CRMA) tarafından yayınlanan internet gazetesidir. Günlük haberlerin yanısıra köşe yazıları ve yolsuzluğa ilişkin özel dosyalar yayınlamaktadır. (<http://zurnal.ba/>)

251. "Dodik novinarki BNTV-a: 'Slušaj, nisam ti ja muškarac za tebe!', a ona odgovara...", *24sata.info*, 27 Mart 2014.

252. Uroš Vukić, "Paretreseno sjedište BN televizije", *Nezavisne Novine*, 13 Ocak 2010; Sanela Hodžić, "Bosnia and Herzegovina", s. 132.

253. Sanela Hodžić, "Bosnia and Herzegovina", s. 132-133.

254. Sanela Hodžić, "Bosnia and Herzegovina", s. 135.

Patria: *Oslobođenje*'nin eski genel müdürü Fikret Gračić tarafından 2014 yılında kurulmuş bağımsız haber sitesidir. Tecrübeli gazetecilerin yer aldığı bu kuruluş, özellikle dijital medyaya kaynak sağlayacak bir haber ajansı olmak iddiasındadır (<http://www.nap.ba/>).

Buka: Banja Luka merkezli Bilgi Kirliliğini Giderme Merkezi tarafından 2000 yılından beri yayınlanan internet haber sitesidir. Etnik ve siyasi bakımdan tarafsız görünen sitede yolsuzluklara dair özel bir bölüm de vardır (<http://6yka.com/>).

Haber: 2012 yılından beri yayında olan internet haber portalıdır. Bir öğrenci projesi olarak başlatılmış, daha sonra New Marketing Solutions adlı şirket tarafından satın alınmıştır (<http://www.haber.ba/>).

Depo ve Banjalukain: Sinema yönetmeni ve gazeteci Jasmin Duraković'e ait Depo prodüksiyon şirketine ait haber-bilgi portallarıdır. (<http://www.depo.ba;> <http://www.banjalukain.com>)

Bljesak: 2001 yılından beri yayın yapmakta olan Mostar merkezli haber portalıdır. (<http://www.bljesak.info>)

Radio Sarajevo: Saraybosna'da yayın yapan Radio Sarajevo'nun internet sitesidir. Zengin içeriğinden ve köşe yazılarından dolayı ülkenin en çok takip edilen haber sitelerinden biridir. (<http://www.radiosarajevo.ba>)

MDM: Mreža Digitalnih Medija (MDM) adlı şirkete ait dört adet haber sitesi bulunmaktadır. Bunlar, ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte haberler yayınlayan 24 Sata (<http://www.24sata.info>), Bosna-Hersek haberlerine odaklanan Vijesti (<http://www.vijesti.ba>), Bosna-Hersek iş dünyasına ilişkin haberleri yayınlayan Biznis (<http://www.biznis.ba>) ve Bosna-Hersek ve Balkanlar'daki enerji sektörü hakkında haber ve değerlendirmeler yayınlayan Energetika'dır (<http://www.energetika.ba>).

Razglašaj: UG Zašto ne? (Neden Olmasın?) adlı sivil toplum kuruluşunun haber portalıdır. (<http://razglasaj.ba>)

ÖNEMLİ STK'LAR

NEDEN OLMASIN? (UG ZAŠTO NE?)

Bosna-Hersek'te sağlıklı bir devlet ve toplum düzeninin yerleşmesi adına faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. Merkezi Saraybosna'da bulunan bu STK, 2003 yılında bir grup genç aktivist tarafından kurulmuştur.²⁵⁵ Başlıca amaçları arasında vatandaşların siyasi bilinç ve katılımının güçlendirilmesi, hükümetin halka karşı sorumluluğunun takibi, Batı Balkanlar'da bölgesel barışın sağlanması ve Bosna-Hersek'teki bağımsız kültürün desteklenmesi olan bu STK, bu amaçlar doğrultusunda yeni medya teknolojilerinin yaygınlaşmasına da önem vermektedir. Kadrosu büyük ölçüde 16-35 yaş arasındaki gençlerden oluşan bu STK, ülke çapında gönüllülerle ve yabancı paydaşlarla beraber çok sayıda proje, seminer ve eylem gerçekleştirmiştir.²⁵⁶

CCI (CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA; SİVİL İNİSİYATİF MERKEZİ)

Ülkede sivil ve demokratik kültürün geliştirilmesini amaçlayan bu STK, 1990'lı yılların sonlarında uluslararası toplumun teşvikiyle kurulmuştur. AB, Avrupa Konseyi ve USAID gibi birçok uluslararası kuruluşun fonlarından yararlanan CCI, ülkedeki birçok küçük STK ile ortak projeler yürütmek ve onlara proje desteği sağlamak su-

---

255. Medina Malagić, "IBNA/Interview with DarkoBrkan, Activist and Founding President of "Zašto ne" Organization", *Independent Balkan News Agency*, 24 Mart 2014.

256. Neden Olmasın? web sitesinden (<http://zastone.ba/>).

retiyel sivil toplumun gelişimine katkıda bulunmuştur. CCI, kurulduğu günden bu yana seçimler, sivil toplum, yolsuzlukla mücadele, istihdam ve çalışma sorunları, yerel yönetimler gibi birçok farklı alanda 60'ın üzerinde proje yürütmüştür.²⁵⁷

1 MART VATANDAŞLAR KOALİSYONU (GRADANSKA KOALICIJA PRVI MART)

Özellikle savaş sırasında zarar görmüş kişilerce kurulmuş çok sayıda sivil toplum kuruluşu ve hareketinin 2012 yılı sonlarında bir araya gelerek oluşturdukları koalisyonudur. Kurucusu ve lideri, Saraybosna Kantonu'nda eğitim ve kültür bakanlığı görevinde de bulunmuş olan Emir Suljagić'tir.²⁵⁸ Genel anlamda insan hakları alanında faaliyet gösteren bu koalisyon, öncelikli olarak soykırım gerçeğinin dünyaya tanıtılması ve savaşta yerlerinden edilmiş kişilerin toprak ve haklarının iadesi için çalışmaktadır.²⁵⁹ Koalisyon, 2013 nüfus sayımı ve 2014 genel seçimleri öncesinde geniş çaplı bir kampanya düzenleyerek Bosna-Hersek vatandaşlarının savaş öncesindeki yerleşim yerlerine kaydedilmeleri için yoğun çaba harcamıştır.²⁶⁰

Öncelik verdiği konular dolayısıyla daha çok RS'ye yönelik faaliyet gösteren koalisyon, burada birçok siyasi partinin desteğini almaktadır. Sırp olmayan unsurların RS'deki durumlarının düzeltilmesi ve RS'nin ülkenin geri kalanına yeniden entegre edilmesi için 2014 genel seçimlerini son bir şans olarak gören koalisyon, dokuz partiyi (DF, SDA, SBB BiH, SBiH, HSP BiH, SDU BiH, PS, SD ve SBA) Vatan (*Domovina*) Koalisyonu adı altında bir araya getirerek seçimlerin RS ayağına ortak bir listeyle katılmalarını sağlamıştır.²⁶¹ Boşnakların ağırlıkta olduğu bu oluşum, RS siyasetinde Sırp olmayan unsurların daha iyi temsil edilmelerini amaçlarken mecliste iktidar ve muhalefet arasındaki dengeleri belirleyecek bir aktör olmayı hedeflemektedir. Sırp partileri ise bu bloğu Dayton Antlaşması'nın getirdiği yapıyı yıkmaya çalışmakla ve FBiH'teki karmaşa ortamını RS'ye taşımakla itham etmektedir.²⁶² Her ne kadar 2014 seçimlerinde Vatan Koalisyonu'nun oy oranı, kendisini oluşturan partilerin 2010 seçimlerinde aldığı toplam oy oranı-

257. CCI web sitesinden (<http://www.cci.ba/>).

258. Selma Boračić, "Koalicija '1.mart' u borbi za prava povratnika u RS", *Radio Slobodna Evropa*, 23 Aralık 2012.

259. 1 Mart Vatandaşlar Koalisyonu web sitesinden (<http://www.prvimart.ba/o-nama>).

260. Washington, DC merkezli Bosna-Hersek Tavsiye Kurulu (ACBH) adlı STK'nın web sitesindeki <http://acbih.org/?p=3048> adresinde yer alan haberdendir.

261. 1 Mart Vatandaşlar Koalisyonu'nun web sitesindeki <http://www.prvimart.ba/vijesti/izbori-su-posljednji-voz-za-opstanak-nesrpskog-stanovnistva> adresinde yer alan haberdendir. Ayrıca bkz., "Koalicija 'Prvi mart' finalizira listu za predstojeće izbore", *radiosarajevo.ba*, 7 Mayıs 2014.

262. "Tadić: Suprotstaviti se aktivnostima Koalicije '1.mart'", *frontal.ba*, 7 Mayıs 2013.

nın gerisinde kalmışsa da partilerin bir arada hareket etmesi, RS Milli Meclisi'nde daha fazla üyelik elde etmelerini sağlamıştır. 2010 seçimlerinde bu partilerden yalnızca SDA iki milletvekili çıkarmışken 2014 seçimlerinin ardından Vatan Koalisyonu, RS Millet Meclisi'nde beş sandalye elde etmiştir. Yine koalisyonun RS'de aldığı oy oranı sayesinde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne bu entiteden de bir Boşnak milletvekili girebilmiştir.

DÜNYA BOŞNAK KONGRESİ (SVJETSKI BOŠNJAČKI KONGRES)

Boşnak kimliğinin korunmasını ve dünya Boşnaklarının birbirleriyle olan siyasi ve kültürel bağlarının kuvvetlendirilmesini amaçlayan Dünya Boşnak Kongresi, Bosna-Hersek İslam Birliği'nin eski başkanı Mustafa Cerić ve Sancak Başmüftüsü Muamer Zukorlić liderliğinde 2012 yılı sonlarında Saraybosna'da kurulmuştur. Boşnakların yaşadıkları ülkelerde yaşadıkları haksızlıkların giderilmesi ve toplumsal rollerinin artırılmasını hedefleyen kongre, Boşnakların kendi kurumlarını kurmalarına ve geliştirmelerine özel önem atfetmektedir.²⁶³

Kongrenin kurucularından Muamer Zukorlić, bu örgütü kurarken dünya Boşnaklarının birleşmeleri yolunda İsrail'in kuruluşuna giden süreçte Dünya Yahudi Kongresi'nin oynadığı role benzer bir işleve sahip olmasını hedeflediklerini belirtmektedir. Kongrenin partiler üstü bir kuruluş olarak milli çıkarları belirleyip bu konuda kamuoyunu ve siyasetçileri yönlendirmesi, böylelikle uzun vadede Boşnak milletinin birleşmesi hedefine entelektüel katkı sunması planlanmaktadır.²⁶⁴ Bütün bu hedeflere karşılık bazı çevreler, iki din adamının liderliğinde atılan bu tür adımların etnik ve dini gerginlikleri artıracığını ve Boşnakları yalnızlaştıracağını öne sürmekte, kongreyi daha çok bu liderlerin bir nüfuz alanı olarak görmektedirler.²⁶⁵

Halen dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan 350'den fazla üyesi bulunan kongrenin başkanlığını Mustafa Cerić yürütmektedir.

263. "U Sarajevu održan Svjetski bošnjački kongres", *Al Jazeera Balkans*, 29 Aralık 2012.

264. Sancak Müftüsü Muamer Zukorlić ile mülakat, Ekim 2013.

265. "Mustafa Cerić leading Bosniaks to the ghetto", *Oslobodenje*, 6 Ocak 2013; "Bosnia's Dangerous Tango: Islam and Nationalism", International Crisis Group, Europe Briefing No. 7026, 3 Mart 2013; "Resavska škola bivšeg reisa", *Slobodna Bosna*, 30 Aralık 2012.

DİĞER ÖNEMLİ KİŞİLER

MUSTAFA CERİĆ

Bosna-Hersek İslam Birliđi'nin Eski Başkanı Mustafa Cerić, 1952 yılında Visoko'da doğdu. Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde öğrenim gördükten sonra Kahire'deki El-Ezher Üniversitesi Arap dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Üç sene kadar Gračanica Beyaz Cami'nin imamlığını yapan Cerić, buradan ABD'nin Illinois eyaletinde bulunan İslam Kültür Merkezi'ne (ICC) imam olarak atandı. ABD'de bulunduğu dönemde Chicago Üniversitesi'nde İslam teolojisi üzerine yüksek lisans ve doktora yaptı; Chicago'daki Amerikan İslam Koleji'nde dersler verdi.²⁶⁶

Amerika'dan döndükten sonra Zagreb Camii'nin imamlığını yapan Cerić, 1990 yılında Alija Izetbegović liderliğinde SDA'yı kuran kırk Müslüman aydından biri oldu.²⁶⁷ 1991-1993 yılları arasında Malezya'nın Kuala Lumpur şehrindeki İslam Düşünce ve Uygarlık Enstitüsü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1993 yılında, savaş hala devam etmekteyken Bosna-Hersek İslam Birliđi baş-

266. Bosanski Alim internet sitesindeki http://www.bosanskialim.com/rubrike/biografije/bosanski_alimi/Ceric_Mustafa.html adresinde yer alan biyografisinden.

267. Irfan Ajanović, SDA: *Fotomonografija*, s. 7.

kanlığına (Reisü'l-Ulema) seçildi. Kendi isteğiyle emekliye ayrıldığı 2012 yılına kadar bu görevi sürdüren Cerić, görevi esnasında Bosna-Hersek'te İslam'ın güçlenmesi için olduğu kadar farklı dinler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve radikal İslam'la mücadele gibi konularda da yoğun faaliyet gösterdi. Bu çalışmaları hem İslam dünyasından, hem de Avrupa'dan takdir topladı. 2000 yılında Mekke Fıkıh Akademisinin daimi üyeliğine seçilen Cerić, 2003 yılında UNESCO tarafından dünya barışına katkılarından dolayı Félix Houphouët-Boigny ödülüne layık görüldü. Çok sayıda uluslararası kuruluş ve topluluğun üyeliğini yapmış olan Cerić'in ilahiyat ve din konularında yayınlanmış kitapları bulunmaktadır.²⁶⁸ Günümüzde Bosna-Hersek ve Batı dünyasındaki İslam ve toplum üzerine özellikle yoğunlaşan Cerić, dinin ahlaki boyutunun altını çizmekte ve Müslümanların Batı dünyasıyla sosyal, kültürel ve bilimsel ilişkilerini geliştirmelerini tavsiye etmektedir.²⁶⁹

Son yıllarda Boşnakların uluslararası alanda örgütlenmeleri için çalışan Cerić, Sancak Başmüftüsü Muamer Zukorlić ve eski SDA üyesi akademisyen Ejup Ganić ile beraber 2011 yılında Boşnak Bilim ve Sanatlar Akademisi'nin, 2012 yılında da Dünya Boşnak Kongresi'nin kuruluşunda önemli rol oynamıştır.²⁷⁰ Halen Dünya Boşnak Kongresi'nin başkanlığını yürütmekte olan Cerić, aktif siyasette daha önce fazlaca yer almamasına rağmen Ekim 2014 genel seçimlerinde Bosna-Hersek Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliği için bağımsız aday olarak yarışmıştır. Seçim kampanyasını "çalışma, düzen, kalkınma ve eşitlik" prensipleri üzerine kuran Cerić,²⁷¹ konsey üyesi seçildiği takdirde siyaset alanına ahlaki geri getireceğini, dışarıdan ekonomik yardım temin edeceğini ve ülkede etnik gruplar arasındaki dayanışmayı güçlendireceğini vaat etmiştir.²⁷² Seçimlerde muhafazakâr seçmenin büyük bölümünün SDA'nın adayı Bakir Izetbegović'i tercih etmesi sonucu Cerić'in aldığı oy yüzde 4,5 dolaylarında kalmıştır.

İngilizce ve Arapça bilmektedir.

268. Radical Middle Way web sitesindeki <http://www.radicalmiddleway.org/speaker/mufti-mustafa-ceric> adresinde yer alan biyografisinden. Ayrıca bkz., "Biografija Dr. Mustafe Cerica", *Deutsche Welle*, 25 Eylül 2005.

269. Mustafa Cerić, *Toward a Muslim Social Contract in Europe* (Association of Muslim Social Scientists, Richmond: 2008).

270. Bojana Barlovac, "Zukorlic Founds Bosniak Academy of Science and Arts", *Balkan Insight*, 13 Haziran 2011.

271. "Održan predizborni skup dr. Mustafe Cerića", *radiosarajevo.ba*, 10 Ekim 2014.

272. "Ceric a candidate for BiH Presidency: I'll make a Marshall Plan for the crisis", *Oslobodenje*, 29 Mayıs 2014.

EMİR SULJAGIĆ

Gazeteci, yazar ve aktivist olan Emir Suljagić, 1975 yılında Drina ırmağının Sırbistan tarafında kalan Ljubovija'da doğdu. Mayıs 1992'de ailesiyle beraber savaştan kaçarak Srebrenica'ya sığındı. Üç yılını geçirdiği bu şehirde İngilizce bilmesinden dolayı BM misyonunda tercümanlık yaptı. 1995'teki katliama bizzat şahit oldu.²⁷³ 1996 yılında Saraybosna'ya giderek Siyasal Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gördü, aynı zamanda haftalık *Dani* gazetesinde çalıştı. Mezuniyetinin ardından Lahey'deki Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde (ICTY) Londra merkezli Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü (IWPR) adına gözlemcilik ve muhabirlik yaptı.²⁷⁴ Saraybosna Üniversitesi'nde İnsan Hakları üzerine yüksek lisansını tamamlayan Suljagić, 2009 yılında Hamburg Üniversitesi Barış ve Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü'nden doktora derecesi aldı.

2006 yılından itibaren siyasetin içinde yer alan Suljagić, Bosna-Hersek Bakanlar Kurulu Başkanı Adnan Terzić'in ve eski Saraybosna Belediye Başkanı Alija Behmen'in danışmanlığını yaptı. SDP BiH'in 2010 seçim kampanyasının hazırlanmasında rol oynadı.²⁷⁵ 2010 seçimlerinin ardından Saraybosna Kantonu'nun eğitim ve kültür bakanı oldu. Bakanlığı döneminde İslam din eğitiminin müfredata girmesini sağladı. Bu sırada ilk ve orta öğretimde din dersi notlarının ortalamaya katılmamasına yönelik aldığı karar,²⁷⁶ Müslüman ve Katolik muhafazakar çevrelerden büyük tepki gördü. Suljagić, aldığı ölüm tehditleri karşısında 2012 yılı başlarında görevinden istifa etti.²⁷⁷

Bakanlıktan ayrıldıktan sonra Srebrenica'ya yerleşerek sivil toplum faaliyetlerine yönelen Suljagić, savaş sırasında Srebrenica'dan göç etmiş olanların burada oy kullanmalarının sağlanması için Srebrenica Girişimi adı altında çalışmalar yürüttü. Bu amaçla 2012 yılı sonlarında 1 Mart Vatandaşlar Koalisyonu'nu kurdu ve bu STK'nın koordinatörlüğünü yaptı. Ekim 2014'teki genel seçimlerde De-

273. "1995: Srebrenica - A Survivor's Story", *bbc.co.uk*, [tarih yok].

274. "11. jula Emir Suljagić u emisiji Ja biram goste, Srebrenica - prošlost zagledana u njih", *vijesti.ba*, 09 Temmuz 2013.

275. "Od Razglednice iz groba do pisma s metkom", *zurnal.ba*, 10 Şubat 2012.

276. Suljagić, bu kararı din dersi almayan öğrencilerin yaşadıkları eşitsizliği gidermek için aldığını ifade etmektedir: Emir Suljagić ile mülakat, Kasım 2013.

277. Elvira Jukic, "Islamist Death Threats Force Out Bosnia Minister", *Balkan Insight*, 14 Şubat 2012; Gordan Duhaček, "Emir Suljagić ujedinio katolike i muslimane u Sarajevu", *tportal.hr*, 14 Mayıs 2011.

mokratik Cephe (DF) tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine aday gösterilen Suljagić, yüzde 15,2 oy alarak Izetbegović ve Radončić'in ardından üçüncü oldu.

Boşnakların yalnızca FBiH'in belli yerlerinde değil, ülkenin tamamında söz hakkının olduğunu savunan Suljagić, Boşnakları temsil eden siyasi aktörleri ülke bütünlüğüne yeterince sahip çıkmamakla eleştirmektedir. RS'nin Sırların teke-line girmiş olmasını orada yaşayan Müslümanların haklarının ihlal edilmesi olarak değerlendirmekte, Hırvatlardan gelen üçüncü entite gibi taleplere de şiddetle karşı çıkmaktadır. Savaş dönemi ve sonrasındaki tutum ve politikaları sebebiyle AB'ye oldukça şüpheyle bakan Suljagić, birçok Avrupalı çevrenin Boşnakların Bosna-Hersek'in tamamında söz hakkına sahip olmasına sıcak bakmadığını ve Müslüman varlığının Tuzla-Zenica-Saraybosna üçgeniyle sınırlı kalmasını istediğini öne sürmektedir. Bu bakımdan AB'nin ülke siyasetine müdahalesinin Boşnaklara fayda sağlayacağına inanmamakta, Bosna-Hersek vatandaşlarının Avrupa değerlerini kendi çabalarıyla benimsemeleri gerektiğini savunmaktadır. NATO üyeliğinin ise Bosna-Hersek'in güvenliği açısından faydalı olabileceğini ifade etmektedir.²⁷⁸

Sırp saldırılarında babasını ve çok sayıda akrabasını kaybeden Suljagić, 1995'teki Srebrenica katliamına ilişkin izlenimlerini *Mezardan Kartpostallar* adlı kitabında yayınlamış, kitap İngilizce dahil yedi dile çevrilmiştir. SDP BiH Genel Başkanı Zlatko Lagumdžija'nın siyasi biyografisini de kaleme almış olan Suljagić'in ayrıca *Kendi Kendini Eğitmiş* adında bir romanı yayınlanmıştır.²⁷⁹

ŽELJKO KOPANJA

Gazeteci ve işadamı Željko Kopanja, 1954 yılında bugün RS'nin sınırları içinde yer alan Kotor Varoš'ta doğdu. Banja Luka İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Gazetecilik kariyerine merkezi Banja Luka'da bulunan *Glas* gazetesinde (bugünkü *Glas Srpske*) başladı. Daha sonra Saraybosna Radyo ve Televizyonu, Banja Luka Radyosu, *Oslobođenje* ve *Telegraf*ta (Belgrad) görev yaptı.

1995 yılında savaşın bitmesinin hemen ardından Banja Luka'ya dönerek birkaç

278. Emir Suljagić ile mülakat, Kasım 2013.

279. "Samouk, nova knjiga Emira Suljagića", *e-Novine*, 21 Nisan 2014.

gazeteci arkadaşıyla beraber *Nezavisne Novine* gazetesini kurdu. Yıllarca gazetenin müdürlüğünü ve genel yayın yönetmenliğini yaptı. Gazetenin Sırpların Bosna-Hersek'te işledikleri savaş suçları hakkında haberler yayınlaması yüzünden uzun süre ölüm tehditleri aldı. 1999'da aracına konan bombanın patlaması yüzünden iki bacağı kaybetti. Suikast teşebbüsünün faileri bulunamadı.²⁸⁰

2008 yılı başlarında devlete ait *Glas Srpske* gazetesinin özelleştirilmesiyle gazetenin çoğunluk hisselerini satın aldı. Bugün RS'nin en çok okunan iki gazetesinin patronu konumundadır. Bir taraftan Milorad Dodik ile yakın arkadaşlığı bilinen, diğer taraftan ABD şirketleri ve büyükelçiliğiyle işbirliği yapmaktan çekinmeyen²⁸¹ Kopanja, böylelikle ülkedeki farklı kesimlerin kendisine şüphelenmesine sebep olmuştur. Kopanja, Boşnak ve Hırvatların kendisini bir Sırp milliyetçisi, Sırpların ise "Amerikan ajanı" olmakla suçladığından yakınmaktadır.²⁸²

HARIS SILAJDŽIĆ

Eski Üçlü Başkanlık Konseyi Üyesi ve eski Bosna-Hersek Başbakanı Haris Silajdžić, 1945 yılında Saraybosna yakınlarındaki Breza kasabasında doğdu. Ulema bir aileden gelmektedir.²⁸³ Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde okuduktan sonra Libya'nın Bingazi şehrindeki Arap Dili ve İslam Araştırmaları Fakültesi'nden mezun oldu. Daha sonra Yugoslavya'ya dönerek Priştine Üniversitesi'nde Siyasi Tarih doktorası yaptı. Priştine Tarih Enstitüsü, Priştine Üniversitesi ve Saraybosna Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim görevliliği yaptı.²⁸⁴

1990 yılında aktif siyasete atılan Silajdžić, SDA'nın ilk Merkez Yürütme Kurulu'nda üye olarak görev aldı.²⁸⁵ Aynı yıl Bosna-Hersek'in ilk dışişleri bakanlığına getirilen Silajdžić, bu görevi Ekim 1993'e kadar sürdürdükten sonra Bosna-Hersek başbakanlığına getirildi. Dayton Anlaşması'na Bosna-Hersek toplumunu etnik temellerde ayrıştırdığı için karşı çıkmasına rağmen başbakan olarak anlaşma-

280. Bojan Cvejić, "Željko Kopanja", *Danas*, 18 Ekim 2010.

281. "Patrik Mun i Željko Kopanja: Odlična saradnja biće nastavljena", *Glas Srpske*, 14 Ağustos 2013.

282. "Копанја:Кажу да сам амерички шпијун", *Buka*, 23 Şubat 2011.

283. Aleksandra Pandurević, "Politički narcis", *Vesti Online*, 18 Nisan 2010.

284. SBiH'in web sitesindeki <http://www.szabih.com/osnivac-sbih/> adresinde yer alan bilgilerden.

285. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija*, s. 21.

ya onay verdi. Silajdžić daha sonra anlaşmayı sırf soykırımlara bir son verilmesi için kabul ettiğini söyleyerek anlaşmanın gözden geçirilmesini istemiş ve RS'nin lağvedilip Bosna-Hersek'te merkezi bir yapıya geçilmesini savunmuştur.²⁸⁶ Dayton'un imzalanmasından sonra uluslararası kamuoyunun Bosna-Hersek'e ilgi göstermemesini de eleştiren Silajdžić, bu dönemde özellikle savaşta yerlerinden edilmiş kişilerin geri dönmeleri ve FBiH'te Hırvatlara ait paralel devlet kurumlarının ortadan kaldırılması için uluslararası toplumu ısrarla göreve çağırmıştır.²⁸⁷

Alija Izetbegović'in yakın kadrosuna mensup olmamakla beraber çalışkan ve hırslı bir siyasetçi olarak²⁸⁸ SDA'da hızla yükselen ve genel başkan yardımcılığına kadar gelen Silajdžić, çok kültürlü ve çok etnisiteli toplumu savunması bakımından partinin milliyetçi-muhafazakar kanadından ayrılmaktaydı. Ülke yönetimi ile ilgili konularda Cumhurbaşkanı Izetbegović ve partide ona yakın isimlerle arasındaki uyumsuzlukların artması sonucu Ocak 1996'da partisinden ve başbakanlıktan istifa etti.²⁸⁹ SDA'dan ayrılmasının ardından Bosna Hersek İçin Partisi'ni (SBiH) kurdu ve bu partinin genel başkanlığına seçildi. Aynı yıl yapılan genel seçimlerde partisi tarafından Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine aday gösterildi. Boşnak oylarının yaklaşık yüzde 14'ünü alan Silajdžić, SDA'nın adayı Alija Izetbegović'in ardından ikinci oldu ve seçilemedi. Bununla beraber, seçimlerden sonra kurulan hükümette SDA ile koalisyona gitmeyi kabul etti. Ocak 1997'den Haziran 2000'e kadar Bosna-Hersek Bakanlar Kurulu eş başkanlığını yürüttü.

2001 yılında parti başkanlığını beş yıllığına yardımcısı Safet Halilović'e devretti. 2002 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliği için yeniden aday olan Silajdžić, Boşnaklardan yüzde 35 civarında oy alarak SDA adayı Sulejman Tihić'e kaybetti. Seçimlerden sonra aktif siyasetten uzaklaştı.

2006 yılı başlarında tekrar siyasete dönen Silajdžić, o dönem gündemde olan anayasa değişikliklerine RS'ye meşruiyet kazandırdığını öne sürerek karşı çıktı ve değişiklik pakedinin kabul edilmemesinde önemli rol oynadı.²⁹⁰ Silajdžić, aynı yıl yapılan genel seçimlerde Üçlü Başkanlık Konseyi'nin Boşnak üyeliğine üçüncü kez aday oldu. Yaptığı RS karşıtı seçim kampanyasıyla Boşnak oylarının yaklaşık

286. Miloš Mitrović, "Ličnost Danas: Haris Silajdžić", *Danas*, 14 Nisan 2010.

287. *Bosnia's November Elections: Dayton Stumbles*, ICG Balkans Report, No. 104 (2000), s. 12.

288. Marko Attila Hoare, "Civilian-Military Relations in Bosnia-Herzegovina, 1992-1995", Branka Magaš ve Ivo Žanić (der.), *The War in Croatia and Bosnia-Herzegovina 1991-1995* (Frank Cass, Oxon: 2001), s. 196-197.

289. Mirko Pejanović, *Through Bosnian Eyes: The Political Memoir of a Bosnian Serb* (Purdue University Press, West Lafayette, IN: 2004), s. 157-158.

290. Jasna Jelišić, "Bosnia-Herzegovina", *Nations in Transit 2007: Democratization from Central Europe to Eurasia* (New York: Freedom House, 2007), s. 172.

yüzde 63'ünü alarak konsey üyeliğine seçildi ve bu görevi 2010 yılına kadar devam ettirdi. Görevi sırasında RS'nin lağvedilmesi ve Bosna-Hersek'in merkezi bir yapıya kavuşturulmasına yönelik söylemlerde bulunan Silajdžić, bu konuda RS Cumhurbaşkanı Dodik ile gerginlikler yaşadı.²⁹¹ RS'ye verdiği destekten dolayı Sırbistan'ı da sıklıkla eleştirdi.²⁹²

2010 seçimlerinde Üçlü Başkanlık Konseyi üyeliğine yeniden aday olan Silajdžić, oyların yüzde 25'ini alarak Boşnak adaylar arasında üçüncü oldu ve seçilemedi. Seçimlerden sonra aktif siyasetten bir kez daha çekilen Silajdžić'in partisinin genel başkanlığından ayrılmakla beraber perde arkasında etkinliğini devam ettirdiği iddia edilmektedir.²⁹³ Silajdžić'in 2014 genel seçimlerinde aktif siyasete geri döneceğine yönelik beklentiler²⁹⁴ ise gerçekleşmemiştir. İngilizce ve Arapça bilmektedir.

REUF BAJROVIĆ

Siyasi analist Reuf Bajrović, 1977 yılında doğdu. ABD'deki Louisville Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden mezun olduktan sonra Saraybosna Üniversitesi'nden İnsan Hakları ve Demokrasi, Bologna Üniversitesi'nden ise Yönetim ve Avrupa Entegrasyonu alanlarında iki ayrı yüksek lisans derecesi aldı.²⁹⁵ Bir dönem SDP BiH'te dış politika danışmanlığı yaptıktan sonra ABD'ye yerleşti.²⁹⁶ Birçok yerli ve yabancı gazetede siyasi yorumları yayınlanan Bajrović, Washington'da kurduğu Emerging Democracies Institute adlı düşünce kuruluşunu yönetmektedir.

İngilizce ve Türkçe bilmektedir.

291. Sabina Arslanagic, "Rival Bosnia Parties Agree to Search for Compromise", *Balkan Insight*, 6 Aralık 2010.

292. Sabina Arslanagic, "Bosnia: A Year to Forget", *Balkan Insight*, 22 Aralık 2010.

293. Željka Domazet, "Haris Silajdžić puca u prazno", *Glas Srpske*, 16 Ekim 2013.

294. "Treća sreća: Haris Silajdžić se vraća na političku scenu Bosne i Hercegovine", *kliker.info*, 11 Şubat 2014.

295. Dublin merkezli The Institute of International and European Affairs'ın (IIEA) web sitesindeki <http://www.iea.com/events/reuf-bajrovic-on-the-balkans> adresinde yer alan biyografisinden.

296. Asim Metiljević, "Željko Komšić: Sve o mojoj stranci", *Slobodna Bosna*, 5 Ağustos 2012.

HASAN ÇENGIĆ

İlahiyatçı ve eski bir siyasetçi olan Hasan Čengić, 1957 yılında Bosna-Hersek'in güneydoğusunda, bugün RS sınırları içinde kalan Foča'da doğdu. Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi'ni bitirdikten sonra Saraybosna'daki İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Stolac'ta imamlık yaptı. 1983 yılında ülkede yasadışı İslami faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle mahkum oldu ve birkaç yıl hapis yattı.²⁹⁷ Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'deki İslam merkezinde din görevlisi olarak çalıştıktan sonra 1990'ın başlarında Saraybosna'ya gelerek SDA'nın ilk Merkez Yürütme Kurulu'nda üye olarak görev aldı.²⁹⁸ Partinin sekreterliğini ve genel başkan yardımcılığını yaptı. Savaş sırasında yurtdışı lojistikten sorumlu olarak Bosna-Hersek genelkurmay başkan yardımcılığını yürüttü.²⁹⁹ İslam dünyasındaki bağlantıları sayesinde buralardan para, silah ve mühimmat temini sağladı, öte yandan bu sayede büyük bir servet elde etti.³⁰⁰

1998 ve 2000 seçimlerinde Bosna-Hersek Temsilciler Meclisi'ne SDA'dan milletvekili seçildi. 2002-2006 arasında ise Bosna-Hersek Halklar Meclisi üyeliği yaptı. Halen Bosna-Hersek İslam Birliği'nin konseyinde görev yapan Čengić, Arapça ve İngilizce bilmektedir.

BAKIR ALISPAHIĆ

Siyasetçi ve işadamı Bakir Alispahić, 1956 yılında Saraybosna'da doğdu. Saraybosna'daki Siyasal Bilimler Fakültesi'nden Savunma ve Güvenlik alanında lisans eğitimi aldı. Energoinvest şirketinde güvenlik müdürlüğü yaptıktan sonra 1984 yılında Sırbistan Özel Güvenlik Birimleri'nde

297. Organize Suç ve Yolsuzlukları Raporlama Projesi (OCCRP) veritabanındaki bilgilerden: <https://www.reportingproject.net/PeopleOfInterest/profil.php?profil=16>

298. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija*, s. 21.

299. Bosna-Hersek Parlamentosu web sitesindeki <http://web.archive.org/web/20060102080944/http://www.parlament.ba/bos/dn/pik/zik.php?id=17> adresinde yer alan biyografisinden. Ayrıca bkz., Bosna-Hersek İslam Birliği'nin web sitesindeki http://www.rijaset.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=771&Itemid=295 adresinde yer alan bilgiler.

300. Christopher Deliso, *The Coming Balkan Caliphate: The Threat of Radical Islam to Europe and the West* (Prager, Westport, CT: 2007), s. 8; Peter Andreas, "The Clandestine Political Economy of War and Peace in Bosnia", *International Studies Quarterly*, no. 48 (2004), s. 42-45.

(MUP) çalışmaya başladı. 1992 yılında Saraybosna emniyet müdürlüğüne, Haziran 1993'te ise Bosna-Hersek içişleri bakanlığı görevine getirildi. 1995 yılı sonunda Boşnak istihbarat servisi AID'in ilk genel müdürü olarak görev aldı. Daha sonra kısa bir süre dışişleri bakan yardımcılığı yapan Alispahić,³⁰¹ 1996 yılında uluslararası suç ağlarıyla bağlantılı olduğu gerekçesiyle uluslararası toplumun baskısıyla görevden alındı. Halen ABD'nin kara listesinde bulunmaktadır.³⁰²

Alispahić, hükümetteki görevlerinden ayrıldıktan sonra otomotiv ve kahve sektörlerindeki şirketlerinin yöneticiliğini yaptı. Özellikle otomotiv şirketinin devlete büyük satışlar yaptığına dair haberler yayınlandı.³⁰³ Uzun süre SDA'nın güvenlik komitesi başkanlığını ve personel komitesi üyeliğini yürüten Alispahić, partinin üst yönetiminde yer almasa da bir gölge aktör olarak nüfuzunu devam ettirdi.³⁰⁴ 2011 yılında Saraybosna Üniversitesi'nde Savunma ve Güvenlik alanında doktora derecesi aldı.³⁰⁵

Son yıllarda SDA'da Sulejman Tihić'in rahatsızlığı devam ederken Bakir Izetbegović'in partiyi yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında partinin güvenlik komitesi kapatılmış,³⁰⁶ Alispahić'in buna gösterdiği tepkiler karşısında parti yönetimi Alispahić'i personel komitesi üyeliğinden de çıkarmıştır.³⁰⁷

HILMO VE MUJO SELIMOVIĆ

Hilmo Selimović ve oğlu Mujo Selimović, Bosna-Hersek'in önde gelen girişimcilerindendir. Bosna Savaşı öncesinde Hilmo, Saraybosna Bira Fabrikası'nın müdürüyken 1969 doğumlu oğlu Mujo polislik ve avukatlık yapmaktaydı. 1989 yılında MIMS adlı ticaret ve ithalat-ihracat şir-

301. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi sorgu tutanaklarından: <http://www.icty.org/x/cases/halilovic/trans/en/050523ED.htm>

302. SDA'nın web sitesindeki <http://sda.ba/home/intervju-sadika-ahmetovica-za-slobodnu-bosnu-radoncic-me-zvao-da-se-sastanemo-u-zenici-nakon-sto-sam-poziv-odbio-postao-sam-nepozeljna-osoba/> adresinde yer alan haberden.

303. *Balkan Anti-Corruption Civic Initiative: Croatia, Bosnia and Herzegovina, Republic of Serbia* (Partnership for Social Development, Zagreb: 2011), s. 58; Almedin Šišić, "Kupili 19 vozila od Alispahićeve firme", *Nezavisne Novine*, 12 Aralık 2013.

304. "Sve Boje I Lakovi Bakira Alispahića", *Slobodna Bosna*, 28 Mart 2014.

305. Bkz., Saraybosna Üniversitesi web sitesi: http://unsa.ba/s/index.php?option=com_content&task=view&id=1032&Itemid=348

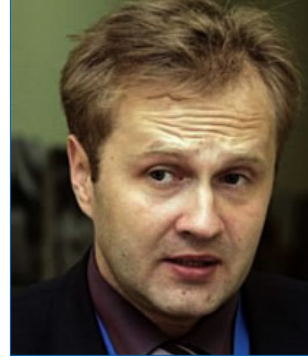
306. "Izetbegović sprema raspuštanje i Kadrovske komisije SDA?", *eizbori.ba*, 27 Mart 2014.

307. "Bakir Alispahić smijenjen iz Kadrovske komisije SDA", *Klix*, 25 Nisan 2014; "Izetbegović obećao da više neće biti smjena, Alispahić bio jedina meta", *Nezavisne Novine*, 6 Mayıs 2014.

ketini kuran Selimović ailesi, savaş başladıktan sonra Çek Cumhuriyeti'ne yerleşerek ticari faaliyetlerini burada sürdürdü.³⁰⁸ Savaş sonrasında Bosna-Hersek'e döndükten sonra ellerindeki sermayeyle yatırımlarını ve ticari faaliyetlerini artırdı. Selimovićler'e ait MIMS şirketler grubu halen pazarlama, ithalat-ihracat, yatırım, tekstil, baskı, biracılık gibi alanlarda Bosna-Hersek ve yurt dışında faaliyet gösteren şirketlerden oluşmaktadır. Grup, aynı zamanda *Oslobođenje* gazetesi ve haftalık *Dani* dergisinin sahibidir.³⁰⁹

AMER BUKVIĆ

Ülkenin önemli genç işadamlarındandır. 1996 yılında Malezya'daki Uluslararası İslam Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Japonya Uluslararası Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptı. İngiltere'de International Business Development Group (IBDG) ve London School of Economics'te yönetim ve işletme üzerine derece programlarını tamamladı. Bir süre İslam Kalkınma Bankası'nda görev aldıktan sonra İslami bankacılık esaslarını benimseyen Uluslararası Bosna Bankası'nda (BBI) çalışmaya başladı. Burada 2004 yılında genel müdür yardımcılığı, 2006 yılında ise yönetici müdürlük (CEO) görevlerine geldi.³¹⁰ Halen bankanın CEO'luğunu yapan Bukvić 2012 yılından beri her yıl gerçekleştirilen ve "Balkanların Davos'u" olarak da nitelendirilen Saraybosna İş Forumu'nun fikir babası ve düzenleyicisidir.³¹¹

Amer Bukvić ve ailesinin SDA yönetimi ile yakın ilişkileri vardır. Amcası Edib Bukvić, partinin ilk Merkez Yürütme Kurulu'nda görev almış bir işadamı olup³¹² halen Bosna-Hersek'in İran büyükelçisidir. Babası İbrahim Bukvić, Bosna-Hersek'in ilk Malezya büyükelçiliğini yapmıştır. Kardeşi Tarik Bukvić ise Bosna-Hersek'in bugünkü Malezya büyükelçisidir.

308. Klas şirketinin web sitesindeki <http://www.klas.ba/downloads/novost%2009.04.2007.%20-%20selimovic%20-%20intervju.pdf> adresinde yer alan haberdendir.

309. Sanela Hodžić, "Bosnia and Herzegovina", s. 137. Ayrıca bkz., MIMS Group şirketinin web sitesi (<http://www.mimsgroup.ba>).

310. Dünya İslami Ekonomik Forumu (WIEF) web sitesindeki <http://wief.org/past-forums/2/> adresinde yer alan biyografisinden.

311. "Danas počinje 3. Sarajevo Business Forum", *TRT Bosanski*, 16 Mayıs 2012.

312. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija*, s. 21.

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans derecesi aldı. Ohio State Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi'nde doktora dersleri aldıktan sonra doktorasını Londra Üniversitesi SOAS Siyaset ve Uluslararası Çalışmalar Bölümü'nde tamamladı. Araştırma alanları arasında güncel Balkan politikaları, Avrupa siyaseti, iç siyaset-uluslararası siyaset bağlantıları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri dış politikası ve siyasi tarihi bulunmaktadır.

BOSNA-HERSEK SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında gerek hükümetler, gerekse toplumlar arası ilişkilerin derinleştiği günümüzde başta siyasi karar alıcılar, diplomatlar, işadamları ve STK'lar olmak üzere Türkiye'de Balkanlara bir sebeple ilgi duyan herkesin bölge ülkelerindeki siyasi yapı ve aktörleri iyi tanımalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Zira -Yunanistan hariç- çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve demokratikleşme, liberalleşme ve Avrupalılaşma süreçleri halen devam etmekte olan bu ülkelerde siyasi yapı ve aktörlerin etki ve nüfuzu yalnızca siyaset dairesiyle sınırlı kalmamakta, ekonomik ve sosyal hayatın hemen hemen her alanına yansımaktadır. Bu bakımdan, Balkanlar ile ilgili herhangi bir alanda bir proje veya çalışmaya girişmeden evvel bu konularda en azından temel bilgilere sahip olmak esastır. Keza, ülkelerdeki siyasi gelişmeleri yorumlayabilmek ve geleceğe dair isabetli öngörülerde bulunabilmek için siyasi aktörlerin pozisyonları ile aralarındaki fikir ve çıkar çatışmalarının iyi anlaşılması gerekir.

Siyasi ve idari yapı bakımdan dünyanın en karmaşık ülkelerinden biri olan Bosna-Hersek'in ele alındığı bu ciltte, ülkenin siyasi kurum ve aktörleri ile beraber, siyaseti doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen dini-etnik unsurlar, medya ve iş çevreleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Bosna-Hersek, Sosyalist Yugoslavya'yı oluşturan diğer cumhuriyetlere nazaran etnik bakımdan daha az homojen olması sebebiyle Yugoslavya'nın dağılma sürecini en sancılı yaşayan yer olmuştur. Diğer cumhuriyetlerin bağımsızlığını ilan edip dünyayla bütünleşmeye yönelik adımlar atmaya başladığı 1990'ların ilk yarısı, Bosna-Hersek'te Boşnak (Müslüman), Sırp ve Hırvatlar arasında yaşanan iç savaşla geçmiş, savaş toplumsal ve ekonomik açıdan büyük bir yıkıma yol açmıştır. Uluslararası toplumun araya girmesiyle taraflar arasında 1995 yılında imzalanan Dayton Anlaşması silahlı mücadeleyi sona erdirmiş ve haliha-zırdaki Bosna-Hersek'in kurucu metni olmuştur. Gerek yaşanan etnik savaşın mirası, gerekse özünde bir ateşkes anlaşması olan Dayton'un kurmuş olduğu yapı, Bosna-Hersek'i kendine özgü bir ülke haline getirmiştir. Normalleşme ve uluslararası toplumla bütünleşme arayışının halen devam ettiği ülkede etnik ve siyasi çekişmeler yüzünden bu yolda dönüşüm oldukça yavaş ilerlemektedir. Bosna-Hersek'te 12 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerin hemen akabinde yayınladığımız bu kitap, Bosna-Hersek'teki güncel siyasetin ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve bu ülkeye ilişkin bundan sonra yürütülecek çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.